

UNIVERZITA PALACKÉHO

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Bc. Eva Honcnejmanová

Zahraniční obchod zemí střední Evropy:
proměny objemu a struktury
od roku 2000

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce: RNDr. Martin JUREK, Ph.D.

Bibliografický záznam

Autor (osobní číslo): Bc. Eva Honcnejmanová (R21880)

Studijní program: Geografie a regionální rozvoj

Název práce: Zahraniční obchod zemí střední Evropy: proměny objemu a struktury od roku 2000

Title of thesis: International trade of the countries of Central Europe: changes in volumes and structure since the year 2000

Vedoucí práce: RNDr. Martin JUREK, Ph.D.

Rozsah práce: 108 stran (163 195 znaků) + 2 volné přílohy

Abstrakt: Tato diplomová práce se zabývá zahraničním obchodem v zemích střední Evropy od roku 2000. Cílem práce je provést analýzu proměn celkových objemů a vnitřních struktur podle odvětví a podle obchodních partnerů v rámci států střední Evropy – Česko, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Rakousko, Německo, Slovinsko, Švýcarsko. Analýza probíhala na základě dat shromážděných ze statistického portálu Atlasu ekonomické komplexity (The Atlas of Economic Complexity). Byly provedeny výpočty základních ukazatelů zahraničního obchodu – exportu, importu a bilance. V práci jsou prezentovány výsledky analýzy, které ukazují vývoj zahraničního obchodu v zemích střední Evropy v posledních dvou desetiletích, a to jak z hlediska celkového objemu střední Evropy jako regionu, tak i z hlediska jednotlivých států.

Klíčová slova: střední Evropa, zahraniční obchod, Evropská unie, The Atlas of Economic Complexity

Abstract: This diploma thesis deals with foreign trade in the countries of Central Europe since 2000. The aim of the thesis is to analyze changes in total volumes and internal structures by sector and by trading partners within the countries of Central Europe – the Czech Republic, Slovakia, Poland, Hungary, Austria, Germany, Slovenia, Switzerland. The analysis was conducted on the basis of data collected from the statistical portal Atlas of Economic Complexity (The Atlas of Economic Complexity). Calculations were made of the basic indicators of foreign trade – export, import and balance. The work presents the results of the analysis, which show the development of foreign trade in the countries of Central Europe in

the last two decades, both from the point of view of the total volume of Central Europe as a region, and from the point of view of individual countries.

Keywords: Central Europe, foreign trade, European Union, The Atlas of Economic Complexity

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a internetových zdrojů pod vedením RNDr. Martina Jurka, Ph.D.

V Olomouci dne

.....
podpis studenta/ky

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala RNDr. Martinovi Jurkovi Ph.D. za veškerou pomoc, vstřícnost, odborné poznámky a připomínky, které mi byly velmi nápomocné během vypracování této práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přirodovědecká fakulta

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Eva HONCNEJMANOVÁ**
Osobní číslo: **R21880**
Studijní program: **N0532A330021 Geografie a regionální rozvoj**
Téma práce: **Zahraniční obchod zemí střední Evropy: proměny objemu a struktury od roku 2000**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Zásady pro vypracování

Cílem diplomové práce je analyzovat celkové objemy, vnitřní strukturu podle odvětví a podle obchodních partnerů v rámci zemí střední Evropy (Německo, Švýcarsko, Rakousko, Slovinsko, Polsko, Česko, Slovensko, Maďarsko). Hlavním zdrojem podkladových dat bude databáze Atlas of Economic Complexity od Harvardovy univerzity. Bude zhodnocen vývoj objemů a struktury za období od roku 2000 po nejnovější dostupná data a práce se zaměří na identifikaci specifických jednostranných obchodních partnerů, na trendy změn v celkovém objemu a struktuře a na vzájemné vnitřní provázanosti států střední Evropy v zahraničním obchodu.

Rozsah pracovní zprávy: **20 000 – 24 000 slov**
Rozsah grafických prací: **Podle potřeby zadání**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

Gorzeliak, G. ed. (2020): Social and economic development in Central and Eastern Europe: stability and change after 1990. London: Routledge. ISBN 978-1-138-32429-9.

Kalinská, E. et al. (2010): Mezinárodní obchod v 21. století. Praha: Grada, 2010.

Strandell, H., Wolff, P. eds. (2017): Globalisation patterns in EU trade and investment, 2017 edition. DOI: 10.2785/65836

Hausmann, R. et al. (2021): The Atlas of Economic Complexity (on-line), dostupné z <https://atlas.cid.harvard.edu/>

Vedoucí diplomové práce: **RNDr. Martin Jurek, Ph.D.**
Katedra geografie

Datum zadání diplomové práce: 26. listopadu 2021
Termín odevzdání diplomové práce: 10. dubna 2022

L.S.

doc. RNDr. Martin Kubala, Ph.D.
děkan

prof. RNDr. Marián Halás, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 26. listopadu 2021

Obsah

1	ÚVOD	2
2	CÍL PRÁCE	4
3	REŠERŠE LITERATURY	5
4	TEORETICKÁ VÝCHODISKA	9
4.1	STŘEDNÍ EVROPA.....	9
4.1.1	<i>Vývoj střední Evropy po 2. sv. válce</i>	10
4.1.2	<i>Cesta do Evropské unie</i>	14
4.1.3	<i>Integrace do Evropské unie</i>	15
4.1.4	<i>Evropský jednotný trh</i>	16
4.1.5	<i>Švýcarsko a EU</i>	17
4.2	ZÁKLADNÍ POJMY.....	18
5	METODY ZPRACOVÁNÍ	20
5.1	THE ATLAS OF ECONOMIC COMPLEXITY.....	20
6	ANALÝZA ZAHRANIČNÍHO OBCHODU VE STŘEDNÍ EVROPĚ	23
6.1	ANALÝZA ZAHRANIČNÍHO OBCHODU STŘEDNÍ EVROPY JAKO CELKU.....	23
6.1.1	<i>Celkový objem zahraničního obchodu</i>	23
6.1.2	<i>Teritoriální struktura zahraničního obchodu střední Evropy</i>	26
6.1.3	<i>Komoditní struktura zahraničního obchodu střední Evropy</i>	28
6.2	ANALÝZA ZAHRANIČNÍHO OBCHODU JEDNOTLIVÝCH STÁTŮ.....	30
6.2.1	<i>Německo</i>	30
6.2.2	<i>Švýcarsko</i>	38
6.2.3	<i>Rakousko</i>	45
6.2.4	<i>Česko</i>	52
6.2.5	<i>Slovinsko</i>	60
6.2.6	<i>Polsko</i>	67
6.2.7	<i>Slovensko</i>	74
6.2.8	<i>Maďarsko</i>	81
7	DISKUZE	89
8	ZÁVĚR	92
9	SUMMARY	93
10	ZDROJE	94
	PŘÍLOHY	99

1 ÚVOD

Diplomová práce se zabývá zahraničním obchodem v zemích střední Evropy od roku 2000. Mezi země, které jsou v této práci analyzovány, patří: Česko, Slovensko, Maďarsko, Německo, Polsko, Rakousko, Švýcarsko a Slovinsko.

Střední Evropa byla vždy v jakémsi „bodů zájmu“ mocností, a to díky své strategické poloze mezi západní a východní Evropou. Jedna z nejvýznamnějších transformací proběhla v 90. letech 20. století, kdy po téměř 50 letech padl komunistický režim, který byl na tomto území dominantní a došlo tak k významným transformacím, nejen v politických strukturách, ale také v ekonomických.

Po pádu železné opony se země střední Evropy staly významnými hráči na mezinárodních trzích. Proto začaly na počátku 90. let vznikat různá seskupení (organizace), která si kladla za cíl připravit státy na začlenění do Evropské unie, zavést demokratické postupy a aby státy začaly být vnímány jako celek, jako země, které spolupracují, nejen mezi sebou, ale i s okolními státy. Dnes jsou země střední Evropy nedílnou součástí Evropské unie. Výjimkou je Švýcarsko, které však udržuje s Evropskou unií více než stovku bilaterálních smluv.

V současné době se středoevropské země stávají stále atraktivnějšími pro zahraniční investory a obchodní partnery, a proto je velmi zajímavé sledovat jejich vývoj.

Cílem této diplomové práce je analyzovat proměny objemu a struktury zahraničního obchodu zemí střední Evropy od roku 2000. Mezi dílčí cíle této práce patří identifikace specifík jednotlivých obchodních partnerů, identifikace trendů změn v celkovém objemu a struktuře a také identifikace vzájemné vnitřní provázanosti států střední Evropy.

Samostatná práce je rozdělena do dvou hlavních částí – teoretické a praktické. V teoretické části je poukázáno na historický vývoj střední Evropy od konce 2. světové války. V této části se práce zabývá také vznikem organizací, které byly v tomto regionu založeny a které vedly k integraci do Evropské unie.

V praktické části je provedena analýza zahraničního obchodu na základě dat Atlasu ekonomické komplexity.

Atlas ekonomické komplexity (The Atlas of Economic Complexity) byl založen v roce 2013 jako doplněk ke knize „The Atlas of Economic Complexity: Mapping paths to Prosperity“. Jedná se o online nástroj, který slouží k vizualizaci a analýze ekonomických dat a vzájemných vztahů mezi zeměmi. Atlas ekonomické komplexity je projektem Harvardovy univerzity, který

využívá komplexní data o výrobcích, službách a obchodních vztazích mezi zeměmi tak, aby poskytl ucelený obraz o ekonomické situaci světa. Atlas ekonomické komplexity umožňuje uživatelům analyzovat globální ekonomiku z mnoha úhlů pohledu, například díky interaktivním mapám, grafům a dalším vizualizacím, které prezentují ekonomickou situaci jednotlivých zemí a propojení mezi nimi.

2 CÍL PRÁCE

Hlavním cílem práce je analyzovat proměny objemu a struktury zahraničního obchodu v zemích střední Evropy na základě dat z portálu Atlasu ekonomické complexity. Práce si klade za cíl identifikovat specifika jednotlivých států, identifikovat trendy změn v celkovém objemu a struktuře a identifikovat vnitřní provázanost států střední Evropy.

Teoretická část se zaměřuje na historii tohoto regionu po druhé světové válce. Je představen vývoj jednotlivých států, dále jsou také představeny organizace, které v regionu střední Evropy vznikaly a v neposlední řadě integrace zemí do Evropské unie.

Jsou prezentovány základní termíny v oblasti zahraničního obchodu, o které se následná analýza opírá.

Praktická část se nejprve zaměřuje na střední Evropu jako celek, je zhodnocen celkový vývoj objemu, a to jak z teritoriální, tak komoditní struktury. Je zhodnoceno, jak velká část exportu či importu míří mimo oblast střední Evropy.

Ve druhé části výsledků je zhodnocen zahraniční obchod za každý stát jednotlivě. Je zhodnocen export a import z pohledu teritoriální a komoditní struktury. Jsou identifikováni hlavní partneři každé země ze střeoevropského regionu a je provedena analýza obchodování s jednotlivými komoditami.

3 REŠERŠE LITERATURY

Nejčastěji se autoři zabývají vývojem zahraničního obchodu v zemích střední Evropy po rozpadu Sovětského svazu a následnou transformací. Mezi další velmi častá výzkumná témata patří také zahraniční obchod v zemích Visegrádské čtyřky.

Richter (1994) se zaměřuje na dopady rozpadu Rady vzájemné hospodářské pomoci na zahraniční obchod v zemích střední a východní Evropy. Autor popisuje historii a význam RVHP a analyzuje, jak se tyto země musely přizpůsobit novému hospodářskému prostředí po rozpadu RVHP. Zvláštní pozornost věnuje změnám dovozu a vývozu, a to včetně změn obchodních partnerů, vývoji cen či kvality zboží. V analýze došel autor k závěru, že rozpad RVHP způsobil velké výzvy pro země střední a východní Evropy, ale zároveň také otevřel nové příležitosti pro rozvoj zahraničního obchodu s ostatními zeměmi.

Winiecki (2000) se snaží vysvětlit různé problémy, které vznikly v oblasti zahraničního obchodu zemí, jež prošly transformací z centrálně plánovaného hospodářství na tržní hospodářství. Ve své studii pracuje s následujícími státy: Bulharsko, Česko, Maďarsko, Polsko, Rumunsko a Slovensko. Konkrétně se zaměřuje na tři hlavní oblasti: nízkou úroveň zahraničního obchodu v porovnání s vyspělými zeměmi, nerovnoměrné rozložení zahraničního obchodu mezi různými zeměmi a nízkou kvalitou obchodních vztahů a obchodních smluv. Ve své další publikaci Winiecki (2002) analyzuje vývoj zahraničního obchodu již výše zmíněných zemí od počátku transformace v 90. letech do roku 2000. Autor se zaměřuje především na to, jak tyto země přizpůsobují své hospodářství novým tržním podmínkám, jakým způsobem se snaží diverzifikovat své obchodní vztahy a jak se snaží získat konkurenceschopnost na mezinárodních trzích. V obou publikacích autor došel k závěru, že transformace ekonomik výrazně ovlivnila zahraniční obchod. Změny se projevovaly především v podobě změn ve struktuře obchodu, přesunu obchodních partnerů či změnách v obchodní politice.

Analýzou zahraničního obchodu v zemích Visegrádské čtyřky se zabývá Kovárník a Hamplová (2016), jejichž článek vyšel v rámci XIX. mezinárodního kolokvia o regionálních vědách. Zaměřují se na analýzu vývoje zahraničního obchodu v zemích Visegrádské čtyřky (Polsko, Maďarsko, Česko a Slovensko) v období let 2004 až 2014. Autoři analyzují klíčové ukazatele zahraničního obchodu, jako jsou např. vývoj vývozu a dovozu, vývoj bilance obchodu, hlavní obchodní partneři, konkurenceschopnost a analyzují také celkovou strukturu zahraničního obchodu. Z analýzy Kovárníka a Hamplové vyplývá, že zahraniční obchod v těchto státech se v období let 2004-2014 výrazně rozvinul, což přineslo nárůst zahraničního vývozu a zlepšení

balance obchodu. Z výsledků dále vyplynulo, že největším vývozcem ze všech zemí Visegrádské čtyřky je Polsko, zatímco Maďarsko a Česko jsou naopak největšími dovozci. Autoři také konstatují, že zahraniční obchod těchto států je orientován hlavně na země Evropské unie, ale zároveň se zvyšuje i podíl obchodu se zeměmi mimo EU.

Kiss (2018) se zabývá ekonomickým vývojem zemí Visegrádské čtyřky v posledních 15 letech v Evropské unii. Výsledky studie ukazují, že země V4 úspěšně přizpůsobily své ekonomiky podmínkám jednotného trhu EU a globální konkurenci.

S trendy zahraničního obchodu v jednotlivých zemích Evropy seznamuje Élтетó (2014). Ve své studii se zabývá trendy v zahraničním obchodě deseti států – České republiky, Polska, Maďarska, Slovinska, Slovenska, Estonska, Litvy, Lotyšska, Bulharska a Rumunska. Studie poskytuje pohled na trendy v zahraničním obchodě – například celkový růst zahraničního obchodu daných zemí, charakteristika hlavních obchodních partnerů, kterými jsou země EU a Rusko a vzestup vývozu průmyslových výrobků. Autor rozdělil státy na dvě skupiny. První skupinu tvořily: Česko, Maďarsko, Slovensko a Estonsko. Autor tyto státy charakterizuje jako extrémně otevřené ekonomiky, které se silně integrovaly do globálních řetězců. Vývoz těchto zemí se soustřeďuje především na špičkové technologie, přičemž autor také zdůrazňuje, že nejzranitelnější zemí z těchto států je Slovensko, neboť jeho obchodní struktura se soustředí převážně na vývoz motorových vozidel. Druhou skupinu tvoří státy: Litva, Lotyšsko, Bulharsko a Rumunsko. U těchto států se dle autora jedná o export produktů s nižší technologií.

Evropská centrální banka (2005) analyzuje obchodní integraci mezi zeměmi střední a východní Evropy a eurozónou pomocí gravitačního modelu. Výsledky Evropské centrální banky naznačují, že obchodní integrace mezi většinou zemí střední a východní Evropy a eurozónou pokročila.

Zahraněním obchodem se zbožím zemí střední a východní Evropy v kontextu světové ekonomické krize se zabývá Karpová (2009). Ve své práci analyzuje státy EU 10 – Bulharsko, Česko, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, Slovensko a Slovinsko. Autorka analyzuje dopady krize na oblast obchodu se zbožím a snaží se identifikovat faktory, které určují chování firem v této oblasti. V článku jsou diskutovány faktory jako konkurenceschopnost, HDP, bilance, vliv finančního sektoru, vztahy se zahraničními partnery a politické faktory. Jsou také prezentovány příklady konkrétních zemí a jejich obchodních aktivit. Autorka ve své studii došla k závěrům, že světová ekonomická krize velmi ovlivnila trhy EU 10. Přičemž těmi nejvíce zasaženými byly pobaltské státy.

Spousta autorů se také zabývá samotným pojmem střední Evropa.

Sinnhuber (1954) se zabývá „zmatkem“ kolem termínu střední Evropa a vysvětluje rozdíly v definicích střední Evropy. Rozdělil střední Evropu do 4násobné klasifikace – jako topografický termín (označuje polohu oblasti), jako fyzický region, jako koncept s historickým a politickým zájmem a jako geografický region vymezeny fyzickými a kulturními prvky.

Rupnik (1990) zkoumá vývoj střední Evropy po 2. světové válce. Střední Evropu vnímá jako společnost, která klade důraz na odlišnost od Ruska. Rozlišuje střední Evropu jako společenství národů mezi Německem a Ruskem.

V novém tisíciletí se autoři začínají zabývat novým tématem – jak se země střední Evropy liší od západu? Kolman et al. (2003) se ve svém výzkumu zabývají rozdíly mezi střední Evropou a západem a rozdíly uvnitř tohoto regionu mezi jednotlivými zeměmi. Poukazují na výrazné kulturní rozdíly mezi zeměmi střední a západní Evropy. Zdůrazňují, že se se státy střední Evropy nesmí zacházet jako s homogenním regionem, neboť i přes malou geografickou vzdálenost mezi státy, jsou státy rozdílné.

Gorzalak (2019) poukazuje na začlenění zemí střední a východní Evropy do ekonomického rozvoje. Věnuje se politickým rozdílům, změnám ve veřejné správě a v demografii po roce 1990 a zabývá se také společnými rysy zemí.

Z Česka se střední Evropou zabývá například Kučerová (2005) která vymezuje region střední Evropy na základě 4 kritérií – geografické, ekonomické, politické a institucionální. Zaměřuje se na geopolitickou analýzu regionu, jak tento region vnímá západ a východ a popisuje definiční znaky střední Evropy.

Existuje také mnoho možností zdrojů, odkud čerpat statistické údaje zahraničního obchodu v jednotlivých zemích.

Jedna z hlavních organizací zabývajících se zahraničním obchodem je Světová obchodní organizace (WTO). Jejím hlavním účelem je podpora globalizace a harmonizace obchodních politik. Věnuje se globálním pravidlům obchodu mezi národy a svými nástroji se snaží zajistit plynulý, předvídatelný a svobodný průběh obchodu (Deardorff, Stern, Robert M., 2002).

Data jsou shromažďována na základě celních záznamů. Ty odrážejí fyzický pohyb zboží přes hranice. Součástí databáze je Statistický portál WTO, který zahrnuje vývoz a dovoz členěných podle jednotlivých komoditních skupin a rovněž podle ekonomik či regionů. Mezi hlavní zdroje

dat patří OSN Comtrade, Mezinárodní měnový fond, Eurostat a národní zdroje členských států (WTO Stats, 2022).

Další mezinárodní organizace, která spravuje data zahraničního obchodu je Světová banka. Světová banka úzce spolupracuje také s dalšími mezinárodními statistickými subjekty, jako je například Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj či Mezinárodní měnový fond (World Bank, 2022a).

Světová banka zpracovává databáze exportu hrubého dovozu a vývozu pro 118 zemí napříč 27 sektory ekonomiky. Údaje o obchodu jsou měřeny v hodnotách transakcí. Mezinárodním obchodem a jeho výzkumem se zabývá Výzkumný program obchodu a mezinárodní integrace. V současné době se Výzkumný program obchodu a mezinárodní integrace zabývá především příčinami a důsledky zpomalení obchodu, propojením obchodu, produktivity a chudoby, reformou obchodních politik a mezinárodními obchodními spolupracemi (World Bank, 2022b).

Třetí organizaci na mezinárodní úrovni je Mezinárodní měnový fond. Zabývá se především měnovou politikou, zakládáním a zpracováváním multilaterálních smluv mezi členy, správou fondů a v neposlední řadě také růstem mezinárodního obchodu (Hlaváček, Spáčilová, 2006).

Pod záštitou MFF byl také založen IMF Portal, který zobrazuje data v tabulkové, knižní či mapové formě. Převážně se zaměřuje na indikátory spojené s rozvojem. V rámci zahraničního obchodu jsou zpracovávány nástroje diverzifikace a kvality exportu. Data pokrývají 198 zemí a poskytují informace o rozmanitosti a kvalitě produktů exportovaných v letech 1962-2014 (IMF, 2022).

Na území Evropy zpracovává data Eurostat. Eurostat spolupracuje s členskými státy a se členy Evropského sdružení volného obchodu. Společně formují Evropský statistický systém, který je zodpovědný za rozvoj, tvorbu a šíření všech statistik Eurostatu (Eurostat, 2022a). Data jsou zpracovávána přes Evropský statistický systém (ESS) a jsou shromažďována v souladu se stanovami podle specifických evropských nařízení. Evropský statistický systém vyvinul standardizované ověřovací procesy, které účinně a efektivně ověřují data a následně reprezentují jejich výsledky (The ESS Vision, 2020).

V roce 2013 byl vydán Atlas ekonomické komplexity (The Atlas of Economic Complexity). Na základě dat z tohoto atlasu je vypracována analýza v této práci a samotnému atlasu je věnována kapitola č. 5.1.

4 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

4.1 Střední Evropa

Existuje mnoho názorů a vymezení území střední Evropy. Kučerová (2015) do území střední Evropy zahrnuje Polsko, Maďarsko, Česko, Slovensko, Slovinsko a Německo. Zcela tak vynechává Švýcarsko. Kolman et al. (2003) ve své publikaci o střední Evropě zahrnují jen Česko, Maďarsko, Polsko a Slovensko. Jak někteří autoři chápali střední Evropu se odvíjelo také od toho, kde žili. Mezi jednu z nejslavnějších teorií o střední Evropě, která má jasnou souvislost s bydlištěm autora, je teorie *Mittleuropa* od Fridricha Neumanna z roku 1915. Výsledkem jeho práce byla *Mittleuropa* jako geopolitický celek mezi Ruskem a Západem, ve kterém bylo základem „německé jádro“. Jednalo se tedy o středoevropské území ovládané Německem (Krejčí, 2000).

Gorzela (2019) pracuje s tzv. „CEE-group“ (Central and Eastern Europe group), kde se zaměřuje na 11 států východní a střední Evropy. Státy rozděluje do 4 regionů s podobným průběhem transformace a podobnou strukturální a makroekonomickou politikou:

- 1) Státy Visegrádské 4 (Česko, Maďarsko, Polsko a Slovensko): u těchto států Gorzela poukazuje na společné rysy v sociální podpoře tržních reforem, radikálním přístupům k makroekonomickým a strukturálním politikám, rychlému rozvoji spolupráce se západoevropskými ekonomikami a odhodláním ke vstupu do Evropské unie. Zmiňuje, že všechny výše zmiňované země společně vstoupily v roce 2004 do Evropské unie, a kromě Slovenska dodnes nepřijali euro, neboť nesplňují nezbytná ekonomická kritéria.
- 2) Pobaltské státy (Estonsko, Litva, Lotyšsko): tyto tři státy byly v roce 1940 násilně začleněny do Sovětského svazu a nezávislost získaly až v letech 1990-1991. Poté přišla transformace a s ní obrovský počáteční šok. Pro všechny tři státy je typická silná sociální podpora nezávislosti, radikální ekonomický přístup k liberalizaci a kuráž vstoupit do Evropské unie, kde byly státy začleněny v roce 2004. Estonsko, Litva i Lotyšsko přijali po několika letech euro.
- 3) Východní Balkán (Bulharsko, Rumunsko): s porovnáním se zeměmi Visegrádské 4, země východního Balkánu započaly svou politickou a ekonomickou transformaci se zpožděním a jejich transformace nebyla zpočátku ani tak radikální. Vyznačují se spíše slabší sociální podporou, méně stabilní politikou, vysokou mírou korupce a malou

snahou o vybudování pevných vazeb se západoevropskými zeměmi. Obě země přistoupily k Evropské unii v roce 2007.

- 4) Západní Balkán (Slovinsko, Chorvatsko): Obě země byly do roku 1991 součástí bývalé Jugoslávie. Po rozpadu zasáhla region válka se Srbskem, která uvrhla oba státy do hluboké recese. Poměrně rychle se recesi podařilo překonat Slovinsku, Chorvatsku trvalo déle, než situaci zvládlo. Díky tomu vstoupilo Slovinsko do EU o mnoho let dříve – v roce 2004 a ihned také zavedlo euro. Chorvatsko přistoupilo v roce 2013 a o deset let později, v roce 2023, vchází do eurozóny. Mezi společné rysy obou zemí uvádí Gorzelak fungování mechanismů tržního hospodářství, silnou implementační strukturální reformu a odhodlání vstoupit do Evropské unie (Gorzelak, 2019).

Někteří autoři dokonce existenci Střední Evropy zcela popírají. Například Erwin Hanslik, rakouský učenec, během 1. světové války prohlásil že „*střední Evropa je jen příznak představitosti*“. Mezi další patří Sir Halford Mackinder, který uvedl, že pro střední Evropu není místo. S podobným názorem přišel v meziválečném období i francouzský historik Joseph Aulneau, který napsal, že *střední Evropa není žádnou entitou a existuje pouze v myslích dobyvatelů a spisovatelů* (Sinnhuber, 1954).

4.1.1 Vývoj střední Evropy po 2. sv. válce

Území střední Evropy je, bylo a vždy bude velmi významným strategickým bodem, a to z politického, ekonomického či vojensko-bezpečnostního hlediska. Už v minulosti se jednalo o důležitou křižovatku obchodních a kulturních cest a také spojnicí mezi východem a západem. Prvním útvarem na tomto území byla již Svatá říše římská a celá následná historie střední Evropy byla plná zvrátů, bojů, válek, změn hranic a různých panovníků (Kučerova, 2015). Pro tuto práci je však důležitý především vývoj po 2. světové válce.

Vývoj střední Evropy je poněkud komplikovaný, neboť se státy vyvíjely odlišně. Do první skupiny můžeme zahrnout visegrádkou skupinu (Česko, Slovensko, Maďarsko, Polsko) a následně státy Německo, Slovinsko, Švýcarsko a Rakousko, jejichž historický vývoj byl poněkud rozdílný a proto je historický vývoj těchto států popsán za každý stát zvlášť.

Státy visegrádké skupiny po druhé světové válce spadly do vlivu sovětského bloku a na dalších čtyřicet let udával směr vývoje komunismus. V roce 1949 byly státy sjednoceny pod Radou vzájemné hospodářské pomoci (RVHP) a jejich závislost na Sovětském svazu ještě zesílila (Křen, 2019). Mezi hlavní cíle RVHP patřila koordinace hospodářských politik a dělba práce

mezi socialistickými zeměmi. Rada vzájemné hospodářské pomoci sloužila jako hlavní nástroj kontroly nad dodržováním tzv. plánovaného hospodářství (Černoch, 2003). Státy byly řízeny jednotným modelem sovětské ekonomiky, byly zničeny veškeré snahy o demokracii, naopak se státy transformovaly do totalitárního systému, bylo zrušeno soukromé podnikání a komunistické strany dosáhly také svého monopolu v politické sféře. V průběhu 80. a 90. let se komunistický režim v jednotlivých zemích postupně rozpadal (Wandycz, 1998). Následně po pádu železné opony zanikla i výše zmíněna Rada vzájemné hospodářské pomoci. To zapříčinilo značné omezení zahraničního obchodu, neboť východní trhy zanikly a na západní trhy nebyly země ještě zcela připravené (Kučerová, 2015). Plchová (2003) vymezila celkem 5 problémů, které nejvíce ovlivnily ekonomický vývoj středoevropských zemí po rozpadu socialistického systému:

- pokles HDP a kupní síly obyvatelstva,
- rozpad východních zahraničních trhů (zapříčiněno propadem poptávky a rozpadem RVHP),
- radikální otevření trhů a ekonomik, které bylo způsobeno liberalizací vztahů s ostatními zeměmi,
- výrobky ze střední Evropy nebyly konkurenceschopné vůči výrobkům z vyspělých západních zemí,
- složité pronikání na trhy, které byly „obsazeny“ velkými západními firmami.

Dalším analyzovaným státem je Německo. Německo bylo po druhé světové válce poraženou zemí. Začátkem roku 1949 byly vytvořeny dva nové německé státy, a to Německá demokratická republika (NDR) a Německá spolková republika (NSR). Německá spolková republika spolupracovala geopoliticky a ekonomicky se Spojenci (USA, Velká Británie, Francie), zatímco Německá demokratická republika byla pod geopolitickým a ekonomickým vlivem Sovětského svazu. NSR rychle obnovovala a rozvíjela své hospodářství, na druhé straně NDR se také snažila o historickou obnovu, avšak hospodářství NDR bylo v mnoha ohledech řízeno centrálně a nemohlo konkurovat vývoji v Německé spolkové republice. Rychlý rozvoj ekonomiky v NSR byl také způsoben přijetím Marshallova plánu, který sloužil k obnově ekonomik v evropských státech. V roce 1989 došlo k historickému pádu Berlínské zdi, který znamenal sjednocení obou států do Spolkové republiky Německo (SRN) v roce 1990. Toto sjednocení doprovázelo mnoho změn a výzev, týkající se především hospodářské integrace (HDG, 2023).

V případě vývoje Rakouska, lze pozorovat zpočátku obdobný vývoj jako u Německa. Po druhé světové válce byla země rozdělena do čtyř okupačních zón – Spojených států Amerických, Spojeného království, Francie a Sovětského svazu. Ekonomika Rakouska po válce byla velmi zasažena a bylo potřeba ji nějakým způsobem nastartovat. Pomoc přišla v podobě Marshallova plánu, který pomohl obnovit ekonomiku země. Rozdělení Rakouska trvalo do roku 1955, kdy byla podepsána Rakouska státní smlouva mezi Rakouskem a čtyřmi okupačními mocnostmi. Tato smlouva uznala nezávislost Rakouska a ukončila stav okupace. Rakousko se tak stalo suverénní zemí s demokratickým zřízením a ústavou. Samostatné Rakousko ihned započalo začleňování do mezinárodního společenství. Již v roce 1955 se stalo Rakousko součástí Organizace spojených národů a o rok později také členem Rady Evropy (Strobl, 2014).

Dalším státem je Slovinsko, které se po druhé světové válce stalo jednou ze šesti jugoslávských republik. V Jugoslávii po druhé světové válce zvítězila Komunistická strana Jugoslávie a v roce 1945 byla Jugoslávie prohlášena Federativní lidovou republikou Jugoslávie. Nutno také podotknout, že Slovinsko bylo v roce 1946 v rámci Jugoslávie uznáno samostatným státem – získalo vlastní ústavu, parlament i vládu (Thomas, Mikulan, 2009). Vůdcem Jugoslávie byl do roku 1980 Josip Tito, který si zakládal na vytvoření jakéhosi vlastního „projektu“ Jugoslávie – ve své vládě kombinoval prvky socialismu a zároveň také ochranu soukromníků, které vnímal jako důležité pro fungování tržního mechanismu (Kučerová, 2015). Po smrti Josipa Tita v roce 1980 se situace v Jugoslávii zhoršila a prohloubila se hospodářská krize. Slovinsko se velmi lišilo od ostatních republik Jugoslávie a „prahlo“ po své samostatnosti. Zvýšení snahy o samostatnost zapříčinil také pád komunistických režimů v sovětském bloku. V roce 1991 vyhlásilo Slovinsko spolu s Chorvatskem nezávislost (Republic of Slovenia, 2023).

Zcela odlišný vývoj po druhé světové válce byl ve Švýcarsku. Švýcarská zahraniční politika byla utvářena zásadou neutrality. Švýcarsko zažilo v poválečném období ekonomický boom, za který mohl především silný průmyslový sektor. Po druhé světové válce se průmyslový sektor orientoval především na strojírenství a kovoobrábění, chemický průmysl, potravinářství, hodinářství a textil. V roce 1970 tento sektor zaměstnával 46 % pracovní síly. V důsledku recese však začal růst sektor služeb, který v té době zaměstnával až tři čtvrtiny obyvatelstva. Během tohoto období výrazně vzrostla životní úroveň ve Švýcarsku. Již v roce 1963 se stává Švýcarsko členem Rady Evropy (EDA, 2015).

Plchová (2003) se ve své publikaci zabývala proměnou podílu exportu zemí střední a východní Evropy na světovém exportu. Z analýzy Plchové vyplývá, že na počátku sledovaného období, v roce 1960, činil podíl exportu zemí střední a východní Evropy na světovém exportu 10,1 %. Poté na konci 80. let podíl lehce poklesl na hodnoty okolo 8-9 %. Největší pokles je zaznamenán v 90. letech, kdy došlo k rozpadu Sovětského bloku a následné proměny z východně orientovaných trhů na západně orientované trhy (Plchová, 2003).

Tabulka 1 Podíly exportu střední a východní Evropy mezi roky 1960 až 1998, v %, zdroj: PLCHOVÁ, Božena. Středoevropská dohoda o volném obchodě-CEFTA. Oeconomica, 2003, s. 3

1960	1980	1985	1990	1991	1992	1998
10,1	7,7	8,7	5,0	2,6	2,5	3,7

Tabulka 2 Podíly importu střední a východní Evropy mezi roky 1960 až 1998, v %, zdroj: PLCHOVÁ, Božena. Středoevropská dohoda o volném obchodě-CEFTA. Oeconomica, 2003, s. 3

1960	1980	1985	1990	1991	1992	1998
10,2	7,7	8,3	5,5	2,6	2,6	4,1

Gorzalak (2019) ve své studii vymezuje celkem 6 fází ekonomické transformace již výše zmiňované „CEE-group“ – počáteční pokles, stagnace, druhý pokles, vzlétnutí, globální krize a nový růst. První fáze, počáteční pokles, spadá do období po liberalizaci. Fáze začala v roce 1990. Délka první fáze byla v zemích odlišná – nejkratší byla v zemích Visegrádu (Česko, Maďarsko, Slovensko a Polsko), kde trvala 3 roky. V ostatních regionech fáze trvala čtyři až pět let. Fáze zahrnovala prudké snížení vojenských výdajů a rozpad RVHP. Období se také vyznačovalo vysokou inflací, která se postupně snižovala. Druhá fáze byla obdobím stagnace. Tato fáze byla zaznamenána pouze v zemích východního Balkánu (Rumunsko, Bulharsko), které v prvních letech transformace neprovedly dostatečně hluboké strukturální reformy a nebyly tak připravené na obnovení růstu. Fáze u nich trvala dva roky a vyznačuje se především pomalým růstem HDP. Třetí fáze – druhý pokles – navazovala na druhou fázi, a tudíž opět postihla jen státy východního Balkánu (Rumunsko, Bulharsko). Trvala tři až čtyři roky a vedla ke kumulativnímu poklesu HDP u obou států. Fáze byla spojená s hlubokou recesí. Krátká třetí fáze byla v letech 1997-1998 zaznamenána také v Česku a v roce 1996 v Maďarsku. V Česku byla fáze způsobená měnovou krizí a v Maďarsku chybami ve fiskální politice. Čtvrtá fáze – vzlétnutí – byla typická vysokým růstem HDP a relativně nízkou inflací. Kumulativní růst HDP

se pohyboval mezi 70 % až 90 % ve všech regionech¹. Hlavním motorem růstu byla integrace s Evropskou unií. Konec fáze byl způsoben propuknutím světové finanční krize v letech 2007-2008, která se odráží v páté fázi. Tato fáze se vyznačuje poklesem HDP, zastavením přílivu kapitálu a potřebou stabilizovat ekonomiky a bankovní sektory v regionu. Fáze trvala jeden rok ve Visegrádkém regionu, dva až tři roky na východním Balkáně a baltském regionu a pět let na západním Balkáně. Jediná země, která se zvládla vyhnout recesi, bylo Polsko. Po páté fázi následovala poslední, šestá fáze – nový růst. Typickým vzorcem pro toto období je omezování domácích investic, dočasně zvýšená nezaměstnanost, nízká inflace, snižování deficitů, snaha o zlepšení podnikatelského prostředí a boj proti korupci (Gorzela, 2019).

4.1.2 Cesta do Evropské unie

Z počátku byl středoevropský region poněkud komplikovaný. Začalo vznikat tzv. „středoevropanství“. Státy měly společnou vizi být blíže západnímu světu a Evropské unii. Avšak okolní státy stále vnímaly střední Evropu spíše jako východní (Veber, 2012). V důsledku toho začaly v 90. letech vznikat různé spolupráce a projekty, které měly dokázat, že střední Evropa se může přiblížit demokratickým zemím a stát se součástí Evropské unie.

Mezi první spolupráce středoevropského regionu patří Středoevropská iniciativa (CEI), která byla založena v roce 1989 Rakouskem, Maďarskem, Itálií a Jugoslávií. Následně se přidaly i další středoevropské země – Československo², Polsko³ a Slovinsko⁴. Později se k iniciativě připojily i země jihovýchodní Evropy⁵. Hlavním cílem iniciativy je příprava nečlenských států EU k integraci do Evropské unie. (Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2022).

V roce 1991 vznikla Visegrádská skupina, dnes jedna z nejvýznamnějších organizací středoevropského regionu. Organizace byla založena Polskem, Maďarskem a Československem⁶. Společně tyto státy usilovaly o integraci a připojení do Evropského společenství a Evropské unie. Díky této spolupráci, začaly být země střední Evropy poprvé chápány jako „celek“, ukázaly, že jsou schopny spolupracovat a společně v roce 2004 přistoupily k Evropské unii (Veber, 2012). Po připojení začala Visegrádská čtyřka navazovat

¹ Výjimkou byly pobaltské státy, které zaznamenaly nárůst HDP až o 126 % a dostaly tak přezdívku „Baltský tygr“.

² Československo se přidalo k Středoevropské iniciativě v roce 1990. Po rozpadu Československého státu se samostatně Česko a Slovensko přidaly v roce 1993.

³ Polsko se stalo součástí SEI v roce 1991.

⁴ Slovinsko v roce 1992.

⁵ Například Makedonie, Albánie či Bulharsko.

⁶ Po jeho rozpadu se skupině začalo neformálně říkat Visegrádská čtyřka.

větší spolupráce i s ostatními zeměmi střední Evropy. V rámci Regionálního partnerství se začali rozvíjet vztahy s Rakouskem a Slovinskem. Pro spolupráci s dalšími zeměmi funguje tzv. program V4+ (The Visegrad group, 2022). Aktivity V4 jsou rozděleny do 4 skupin: spolupráce, spolupráce mezi členskými státy V4, spolupráce s Evropskou unií a spolupráce s ostatními partnery⁷ (Bauerová, 2018). V rámci Visegrádské skupiny funguje pouze jedna instituce, a to je Mezinárodní visegrádský fond. Mezinárodní visegrádský fond (The International Visegrad Fund – IVF) založili v roce 2000 premiéři Polska, Česka, Slovenska a Maďarska (Orbán, 2020). Podle zakladatelské smlouvy patří mezi hlavní účely rozvíjení spolupráce mezi členskými státy, posílení vazeb mezi státy a společná prezentace ve třetích zemích. Zaměřuje se především na kulturní spolupráce, rozvoj vědy a výzkumu, podporu přeshraniční spolupráce mezi studenty a rozvoj cestovního ruchu (Visegrad Fund, 2000).

V roce 1992 byla v Krakově založena CEFTA – Central Europe Free Trade Agreement neboli Středoevropská dohoda o volném obchodu. Zakládajícími členy bylo Česko, Maďarsko, Polsko a Slovensko. Od předešlých uskupení se CEFTA liší hlavně svým významem. Visegradska 4 či Středoevropská iniciativa se soustřeďovaly především na politickou spolupráci a rozvoj uvnitř regionu, zatímco CEFTA usilovala o vytvoření volného obchodu a odstranění barikád omezující obchod – cla a kvóty. Jako první krok po podepsání dohody byly odstraněny cla u 60 % celních položek, posléze bylo sníženo clo na středně citlivé výrobky a v posledním kroku i na citlivé výrobky⁸ (Plchová, 2003). Středoevropská dohoda o volném obchodu je mezistupněm před vstupem do Evropské unie, neboť celní unie je jednou z fází evropského integračního procesu. Se vstupem do Evropské unie končí členství v Středoevropské dohodě o volném obchodu (Kučerová, 2015). Dnes má CEFTA 7 členů – Bosna a Hercegovina, Makedonie, Moldavsko, Černá Hora, Srbsko, Albánie a Kosovo (Euroskep, 2022a).

4.1.3 Integrace do Evropské unie

Evropská rada již na počátku roku 1990 rozhodla na summitu v Dublinu, že s Maďarskem, Polskem a Československem budou zahájeny kroky týkající se asociačních dohod. První jednání se zástupci zemí a Evropskou radou proběhlo v roce 1990 a v následujícím roce, 1991, byly Evropské asociační dohody podepsány (Černoch, 2003). Důležitým bodem pro připojení

⁷ Jedná se především o země, které usilují o vstup do EU.

⁸ Jedná se například o ocelářské, textilní, zemědělské či potravinářské produkty.

k EU byl Kodaňský summit v roce 1993. Na tomto summitu Evropská rada rozhodla o požadavcích, které musí státy splňovat před vstupem do EU:

- stabilní a demokratické instituce státu, ochrana lidských práv a práv menšin,
- funkční tržní ekonomika,
- schopnost státu plnit členské závazky týkající se hospodářské, politické a měnové unie (Kubát, 2001).

O 11 let později, v roce 2004, dochází k největšímu rozšíření Evropské unie. Připojuje se celkem 10 zemí, včetně státu střední Evropy – Česko, Maďarsko, Polsko, Slovensko a Slovinsko (Evropská unie, 2022).

Situace se vyvíjela odlišně v ostatních zemích střední Evropy. Spolková republika Německo byla připojena v roce 1990. Rakousko požádalo o vstup do Evropské unie v roce 1989 a již v roce 1995 se stává členem EU. Švýcarsko zažádalo o vstup do EU v roce 1992, ale kvůli negativnímu výsledku referenda svou žádost nakonec vzalo zpět (Kubát, 2001).

4.1.4 Evropský jednotný trh

Počátkem 80. let trpěly evropské země tzv. „poválečnou hospodářskou depresí“. Zvyšovala se konkurence Spojených států Amerických, Japonska a Jihovýchodní Asie. Což ohrožovalo zahraniční trh Evropského společenství. Neexistoval zde společný trh, kde by se výrobní faktory mohly volně pohybovat. Proto Evropská rada v roce 1985 rozhodla, že do konce roku 1992 musí být vytvořen prostor bez hranic a bariér. Tento nelehký úkol byl svěřen lordu Arthurovi Cockfieldovi, který následně sepsal Bílou knihu – „Dokončení vnitřního trhu s výhledem do konce roku 1992“ (Had, Urban, 2000). Lord Cockfield identifikoval tři hlavní bariéry, které bránily vytvoření fungujícího vnitřního trhu:

- 1) fyzické bariéry – kontroly zboží a osob na hranicích,
- 2) technické bariéry – odlišné národní předpisy,
- 3) daňové – rozdílné sazby nepřímých daní, kvůli kterým byly nutné kontroly na hranicích.

V roce 1987 byl přijat Jednotný evropský akt, který vycházel z již zmíněné Bílé knihy a stanovil, že dokončení vnitřního trhu má být uskutečněno do konce roku 1992. Tak se i stalo a v roce 1993 bylo přijato 90 % návrhů z Bílé knihy (Euroskop, 2022c).

Jednotný evropský trh byl založen na čtyřech základních principech:

- 1) volný pohyb osob – obyvatelé členských zemí mohou volně cestou po unii a rovněž mohou v kterékoli členské zemi pracovat, žít či podnikat,
- 2) volný pohyb zboží – pohyb zboží bez překážek,
- 3) volný pohyb služeb a
- 4) volný pohyb kapitálu – týká se transakcí, které souvisí s pohyb všech tří výše zmíněných bez omezení (Maňák, 2000).

4.1.5 Švýcarsko a EU

Součástí analýzy této práce je také Švýcarsko, které však jako jediné ze sledovaných států není členem Evropské unie. Má však s EU navázáno mnoho bilaterálních smluv.

Počátky vztahu Švýcarska a Evropské unie spadají do roku 1960, kdy Švýcarsko bylo jedním ze zakládajících států Evropského sdružení volného obchodu⁹. ESVO bylo založeno na rozvíjení spolupráce ve třech oblastech – volný obchod mezi státy ESVO, rozvíjení obchodních vztahů se zeměmi mimo EU a spolupráce s EU (Euroskop, 2023). V roce 1992 Švýcarsko podepsalo Dohodu u Evropském hospodářském prostoru a účastnilo se následujících jednání. Nedlouho poté Švýcarská vláda podala žádost o připojení k Evropské unii. S tím však neuspěli u občanů, kteří se v referendu v prosinci 1992 vyslovili proti připojení. Od té doby přestala Švýcarská vláda o členství usilovat (Evropský parlament, 2022). V roce 1999 se EU a Švýcarsko dohodli na soustavě smluv obsahujících volný pohyb osob, snižování technických bariér a rozvoj obchodu. Vztahy mezi EU a Švýcarskem jsou založeny na bilaterálních dohodách, jejichž řetězec obsahuje cca 180 smluv (Euroskop, 2023). Důvodů, proč se Švýcarsko nakonec rozhodlo v nějaké omezené míře spolupracovat s Evropskou unií, je několik. Hlavním důvodem spolupráce bylo předejít hospodářské separaci Švýcarska v rámci Evropy a udržení konkurenceschopnosti. Faktem totiž je, že 60 % vývozu Švýcarska směřuje do států Evropské unie, a naopak dovoz z Evropské unie tvoří 80 %. Zájem na vzájemně dohodě tedy nemělo jen Švýcarsko, ale také EU. Důvody pro spolupráci však nebyly jen ekonomické. Dalším důvodem byly také obavy z politické a kulturní izolace Švýcarska (Jahůdka, 2006).

Ihned po referendu o Evropském hospodářském prostoru, v roce 1999, byly sjednány Bilaterální smlouvy I. Bilaterální smlouvy I byly schváleny 67 % voliči v roce 2000 a následně nabyly účinnosti od roku 2002. Smlouvy byly sjednány v rámci 6 oblastí: volný pohyb osob,

⁹ Další zakládající členové bylo Dánsko, Norsko, Portugalsko, Rakousko, Švédsko a Spojené království.

zrušení technických překážek obchodu, snadnější zadávání veřejných zakázek, snadnější obchod v zemědělství, otevření trhů pro silniční a železniční dopravu přístup na trh leteckého dopravy a účast Švýcarska na výzkumech Evropské unie. Důležitou smlouvou pro zahraniční obchod se stala smlouva o zrušení technických překážek obchodu. V praxi to znamená, že výrobek pocházející ze Švýcarska se dostane rychleji a snadněji na trh EU, poněvadž stačí provést test výrobku pouze jednou – a to buď ve Švýcarsku nebo Evropské unii. Smlouva se vztahuje na různé oblasti produktů – například stroje, tiskárny, zdravotnické výrobky, motorová vozidla či telekomunikační zařízení. Smlouva platí oboustranně – pokud je tedy automobil vyroben v Německu, není potřeba dalších testů a je bez problému přivezen do Švýcarska. Podobné principy byly zavedeny také v zemědělství. Usnadnil se vývoz a dovoz ovoce, zeleniny, masa, vína a zahradnických produktů. Vzájemně jsou uznávány různé předpisy či bio certifikáty (European Parliament, 2009).

V roce 2004 byl podepsán druhý balíček smluv. Tentokrát se smlouvy týkaly celkem 9 témat: zpracovaných zemědělských produktů, dvojitého zdaňování důchodů, zdaňování úspor, ochrany životního prostředí, médií, statistik, účasti Švýcarska na Dublinských dohodách, přistoupení Švýcarska k Schengenu a boji proti podvodům. Předmětem povinného referenda byly dohody týkající se přistoupení k Schengenu a účastí na Dublinských dohodách. Ty byly schváleny 54,6 % švýcarskými voliči 5. června 2005 (Switzerland's European policy, 2021).

4.2 Základní pojmy

Zahraníční obchod patří mezi nejstarší a nejrozšířenější formy hospodářských vztahů mezi státy. Je charakterizován jako „proces nakupování a prodeje zboží a služeb mezi různými zeměmi“. Jedná se jak o dovoz zboží nebo služeb z jiné země (import), tak o vývoz zboží nebo služeb do jiné země (export). Dynamika rozvoje zahraničního obchodu spadá do období po druhé světové válce, přičemž nejdynamičtější tempo zahraničního obchodu lze pozorovat v posledním desetiletí. Zahraniční obchod je důležitý pro rozvoj ekonomik států, jelikož umožňuje státům využívat své silné stránky a nabízet vyšší kvalitu. Tím se rozvíjí konkurenceschopnost a podporuje se ekonomický růst státu. Zahraniční obchod se však netýká jen ekonomiky, přispívá k rozvoji mezinárodní spolupráce a k rozšiřování kulturního a ekonomického vlivu jednotlivých zemí (Kubišta, 2009).

Export je proces, při kterém se zboží nebo služby prodávají a dodávají do zahraničí. Tyto produkty mohou být vyrobeny v zemi, kde se prodávají, nebo mohou být také dováženy z jiné země a pak prodávány dále (Štěrbová, 2013).

Pro **import** je definice totožná, akorát funguje opačným směrem. Při importu dochází k nákupu zboží či služeb v zahraničí a jsou dodávány do „vlastní“ země. Mohou sloužit pro vlastní spotřebu, ale rovněž jako surovina pro další výrobu.

Obchodní bilancí se rozumí rozdíl mezi hodnotou, kterou daná země vyváží, a hodnotou, kterou naopak dováží. Jestliže vývoz převyšuje dovoz, má země tzv. obchodní přebytek a bilance je kladná. Pokud dovoz převyšuje vývoz, má daná země tzv. obchodní deficit a obchodní bilance je tedy záporná (Eurostat, 2023).

Teritoriální struktura zahraničního obchodu se týká rozdělení vývozu a dovozu do jednotlivých cílových zemí. Cílem teritoriální struktury zahraničního obchodu je získat přehled o tom, s jakými zeměmi má daná země nejširší obchodní vztahy a které země jsou pro ni nejdůležitějšími obchodními partnery.

Komoditní struktura zahraničního obchodu znamená, jaké druhy zboží a služeb se v rámci zahraničního obchodu vyvázejí a dovážejí. Produkty se rozdělují do různých kategorií, které jsou nazývány „komodity“. V tomto případě je cílem zjistit, jaký typ produktů je pro danou zemi nejdůležitější a které produkty se vyvázejí a dovážejí v největším množství. Pro charakteristiku komoditní struktury jsou využívány tzv. klasifikační systémy. Prvním je tzv. Harmonizovaný systém, který zahrnuje obchodní toky od roku 1992. Byl vyvinutý Světovou celní organizací (WCO, 2023). Atlas ekonomické komplexity tento systém rozděluje do 10 skupin: výrobky z textilních materiálů; výrobky ze skla, kamení a keramiky; kovy; dopravní prostředky; elektronika; zemědělské a potravinářské suroviny a výrobky; nerostné suroviny; chemikálie a příbuzné výrobky; strojírenství; ostatní nezatříděné. Druhým klasifikačním systémem je Standardní klasifikace mezinárodního obchodu – SITC. Tato klasifikace byla vyvinuta OSN a zahrnuje toky od roku 1962. Rozlišuje 10 klasifikačních skupin: potraviny a živá zvířata; nápoje a tabák; suroviny nepoživatelné, s výjimkou paliv; minerální paliva, maziva a příbuzné materiály; živočišné a rostlinné oleje, tuky a vosky; chemikálie a příbuzné výrobky jinde neuvedené; tržní výrobky tříděné hlavně podle materiálu; stroje a dopravní prostředky; průmyslové spotřební zboží; komodity a předměty obchodu jiné nezatříděné (The Atlas of Economic Complexity, 2022).

5 METODY ZPRACOVÁNÍ

Prvním krokem k vytvoření analýzy bylo získání dat ze serveru Atlasu ekonomické komplexity. Za každý stát byla použita data od roku 2000 do roku 2020. Tato data se skládala z exportu a importu jednotlivých států, a to jak z pohledu teritoriální, tak komoditní struktury. Následně data byla převedena do programu Microsoft Excel, kde byly vytvořeny grafy a provedeny výpočty důležité pro analýzu. V případě analýzy zahraničního obchodu střední Evropy jako celku byl za každý stát vypočítán jeho podíl na celkovém hrubém objemu zahraničního obchodu ve střední Evropě. Stejný výpočet byl proveden i v případě komoditní struktury, aby bylo zjištěno, které komodity jsou pro tento trh zásadní.

Pro analýzu jednotlivých států byla stažena data z Atlasu ekonomické komplexity za každý stát a formou grafů bylo vyjádřeno, kteří obchodní partneři ze střední Evropy jsou pro daný stát nejdůležitější. Pro analýzu komoditní struktury exportu/importu států byla data převedena do grafů a poté byl také proveden výpočet, kolik se export/import jednotlivých komodit podílí na celkovém exportu/importu dané země. Následně byla vypočítána bilance zahraničního obchodu každého státu se zeměmi střední Evropy.

Pro analýzu komoditní struktury byla použita klasifikace Harmonizovaného systému. V analýze nejsou zahrnuty služby, neboť nejde mapovat jejich směr obchodu a také nejsou do analýzy zahrnuty komodity „ostatní nezatříděné“ a to z důvodu, že cílem této práce je charakterizovat komodity, se kterými se na trzích ve střední Evropě obchoduje.

5.1 The Atlas of Economic Complexity

Atlas ekonomické komplexity je hlavním zdrojem dat této práce. Atlas ekonomické komplexity umožňuje vizualizaci dat globálních obchodních toků napříč trhy po celém světě. Vizualizuje údaje o zahraničním obchodu pro 250 zemí, 20 kategorií zboží a 5 kategorií služeb. Vznikl v roce 2013 na Harvardově univerzitě jako doplněk knihy „The Atlas of Economic Complexity: Mapping paths to Prosperity“. Vizualizace je možná ve dvou systémech obchodní klasifikace. Jedná se o *Harmonizovaný systém* a *Standartní mezinárodní obchodní klasifikaci* (The Atlas of Economic Complexity, 2022).

Mezi hlavní výzkumné otázky, kterými se Atlas zabývá, patří:

- Co daná země dováží a vyváží?

- Jak se obchod vyvíjel v průběhu času?
- Čím je zapříčiněn růst exportu?
- Jaká nová odvětví můžeme v geografii očekávat? Která naopak zaniknou?
- Jaká je budoucnost dané země v příští dekádě na základě jejich produkčních schopností?
(The Atlas of Economic Complexity, 2022)

Obchodní údaje ohledně zboží pocházejí ze Statistického úřadu OSN a údaje o obchodu se službami pocházejí z databáze Mezinárodního měnového fondu. Následně jsou data filtrována tzv. Bustos-Yildirim metodou. Metoda spočívá v porovnávání vykazovaných vývozu a dovozu. Metoda je rozdělena do tří stádií. Prvně jsou opraveny hodnoty dovozu (CIF) – Cost, Insurance and Freight, tzn. náklady, pojištění a přepravné – tak, aby seděly s daty hlášenými vývozci (FOB) – Free on board, tzn. prodávající je povinen uhradit náklady spojené s dodáním zboží, a to včetně daní a různých poplatků spojených s dopravou. Poté je vypočítán index spolehlivosti zemí, který se skládá z dat importérů a exportérů. V posledním kroku se data vyhodnotí a vygenerují se obchodní hodnoty podstatné pro následné zpracování Atlasu. Údaje o službách jsou kvůli omezenému vykazování k dispozici pro 50 až 75 % všech zemí Atlasu. Data služeb jsou klasifikována v pěti kategoriích: komunikace, pojištění a finance, doprava, cestování a ostatní služby (The Atlas of Economic Complexity, 2022).

Atlas ekonomické komplexity pracuje také s Indexem ekonomické komplexity. Pro Index ekonomické komplexity je zásadní mix produktů, který země vyveze (Hausmann, et al., 2014). Funguje na principu rozlišení „rozmanitosti“ a „všudypřítomnosti“. Rozmanitostí se rozumí počet produktů ve výrobním koši a všudypřítomnost značí počet zemí, které vyvázejí tentýž produkt. Například Německo je z tohoto důvodu v žebříčku složitosti velmi vysoko, neboť vyváží mnoho výrobků, které vyváží jen velmi málo jiných států. Díky tomuto indexu zjistíme také informace o lidském kapitálu a technologické vyspělosti země (Breitenbach, Chisadza, Clance, 2022). Podle Hausmanna et al. (2014) platí, že čím je země ekonomicky složitější, tím lépe se přizpůsobuje změnám trhu.

Kniha The Atlas od Economic Complexity: Mapping paths to Prosperity

Kniha The Atlas of Economic Complexity: Mapping paths to Prosperity sloužila jako podklad pro vizualizaci Atlasu ekonomické komplexity. Kniha se snaží odpovědět na mnoho otázek, mezi které patří například proč jsou některé země bohaté a jiné chudé, jaké faktory ovlivňují ekonomický růst nebo jak se vyvíjel Index ekonomické komplexity. Index ekonomické

komplexity je tématem celé knihy. Index byl vytvořen pomocí komplexního přístupu, který zohledňuje mnoho různých faktorů, jako jsou výrobní procesy, technologie a zdroje. Výpočet je založen na analýze dat o produkci a obchodu jednotlivých zemí. Autoři index popisují jako „komplexní měřítko, které zohledňuje nejen produkty, které jednotlivé země vyrábějí a exportují, ale také složitost technologií, které jsou nutné k jejich výrobě“. V knize je index používán k zobrazení složitosti jednotlivých produktů a jak se na tyto produkty země specializují. Získané informace jsou dále využívány k identifikaci potenciálních příležitosti pro hospodářský růst a rozvoj (Hausmann et al., 2014).

Součástí knihy je seznam zemí seřazených dle ekonomické složitosti. V první desítce se nachází následující státy: Japonsko, Německo, Švýcarsko, Švédsko, Rakousko, Finsko, Singapur, Česko, Spojené Království a Slovinsko¹⁰. Atlas pracuje celkem s 128 zeměmi.

Autoři uvádějí také důvody, proč pracují s omezeným množstvím zemí: data zemí ovlivňují výpočty všech ostatních, a proto nejsou zahrnuty země, které mají zdroje dat nespolehlivé či jsou nějak ovlivněny (např. politicky), nejsou také zahrnuty země, které jsou velmi malé (např. Tuvalu či Vanuatu) a neposkytují dostatečná čísla, aby mohla být vypočtena jejich struktura (Hausmann et al., 2014)

Celkově kniha a digitální Atlas poskytují nový pohled na ekonomickou geografii a umožňují čtenářům lépe pochopit složité ekonomické vztahy a jak mohou ekonomické vztahy ovlivňovat rozvoj států.

¹⁰ V tomto žebříčku je umístěných 5 zemí, které jsou analyzovány v této práci (Německo, Rakousko, Česko, Švýcarsko, Slovinsko).

6 ANALÝZA ZAHRANIČNÍHO OBCHODU VE STŘEDNÍ EVROPĚ

Samotná analýza zahraničního obchodu ve střední Evropě je rozdělena do dvou částí.

Jako první je provedena analýza zahraničního obchodu střední Evropy jako celku. Je zhodnocen vývoj celkového objemu zahraničního obchodu od roku 2000 až do roku 2020. Poté je zhodnocena teritoriální a komoditní struktura. V případě teritoriální struktury jsou vyhodnoceni největší lídři na tomto trhu. V případě komoditní struktury jsou vyhodnoceny nejvíce obchodované komodity.

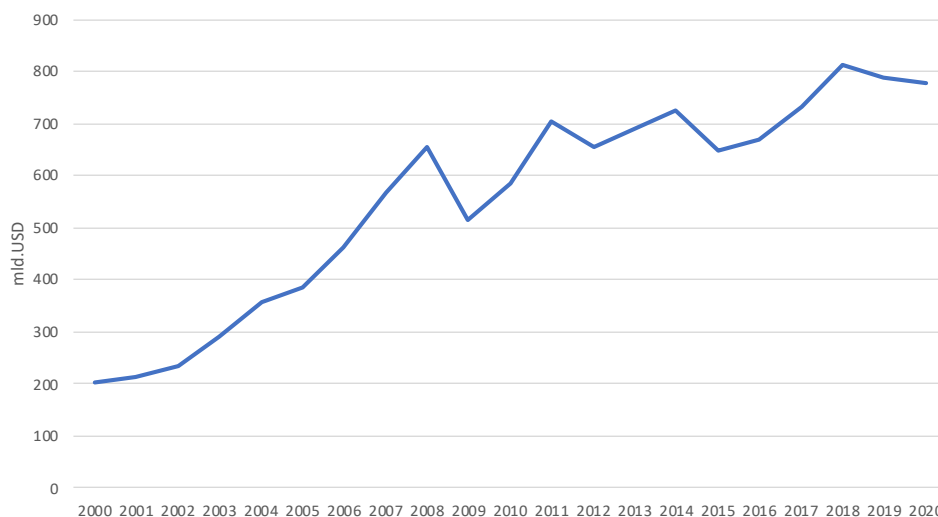
V druhé části je provedena analýza zahraničního obchodu jednotlivých států. U všech států je zhodnocen jejich export a import, a to z hlediska teritoriální i komoditní struktury. Na závěr je u každého státu zhodnocena bilance zahraničního obchodu ve střední Evropě.

6.1 Analýza zahraničního obchodu střední Evropy jako celku

6.1.1 Celkový objem zahraničního obchodu

Vývoj celkového objemu zahraničního obchodu je znázorněn na **obr. 1**. Na počátku sledovaného období, v roce 2000, dosahoval celkový objem zahraničního obchodu v zemích střední Evropy hodnoty 202,83 mld. USD. Následovalo období mezi roky 2001 a 2008, které bylo významně ovlivněno jednou klíčovou událostí. Konkrétně v roce 2004 se k Evropské unii připojilo celkem pět států, které jsou v této práci sledovány – Česko, Slovinsko, Polsko, Slovensko a Maďarsko. Během období do roku 2009 poté docházelo k růstu celkového objemu zahraničního obchodu v zemích střední Evropy. Nejvýraznější nárůst byl zaznamenán mezi roky 2006 a 2007, kdy se objem zahraničního obchodu zvýšil o 105,29 mld. USD.

V roce 2009 pak došlo k výraznému poklesu objemu zahraničního obchodu o téměř 142 mld. USD v porovnání s rokem 2008. Tento pokles byl způsoben globální finanční krizí, která nastala v roce 2008. Tato krize měla negativní dopad na ekonomiky po celém světě a zhoršila podmínky pro obchodování. Nicméně v průběhu následujících dvou let po krizi se celkový objem zahraničního obchodu v zemích střední Evropy opět zvýšil a dosáhl hodnoty 703,67 mld. USD v roce 2011. V porovnání s rokem 2009 se jednalo o nárůst o téměř 188,73 mld. USD.

Obrázek 1 Celkový objem zahraničního obchodu ve střední Evropě v letech 2000-2020, v mld. USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Během následujících let bylo několik faktorů, které ovlivnily vývoj zahraničního obchodu ve střední Evropě. Mezi klíčové faktory patřila dlouhodobá dluhová krize v eurozóně, která způsobila hospodářskou recesi v některých evropských zemích a snížila tak poptávku po dovozu. Dalším faktorem byla pomalá obnova hospodářství v USA a některých rozvíjejících se ekonomikách, což mělo také vliv na vývoz z Evropy. Tyto faktory vedly k poklesu objemu zahraničního obchodu ve střední Evropě, kdy v roce 2012 došlo ke snížení o 46 mld. USD oproti roku 2011. Celková hodnota zahraničního obchodu ve střední Evropě v roce 2012 činila 656,79 mld. USD.

Poté se začal objem zahraničního obchodu zvyšovat. Do roku 2015 se objem zvýšil o 68,22 mld. USD. Nicméně nárůst netrval dlouho, neboť v roce 2015 došlo k dalšímu poklesu. Existuje několik faktorů, které mohly vést k tomuto snížení. Mezi první lze uvést politické konflikty, které vedly k evropské migrační krizi. Kromě toho byly uvaleny sankce na Rusko v letech 2014 a 2015. Celkově došlo ke snížení objemu zahraničního obchodu o 75,39 mld. USD.

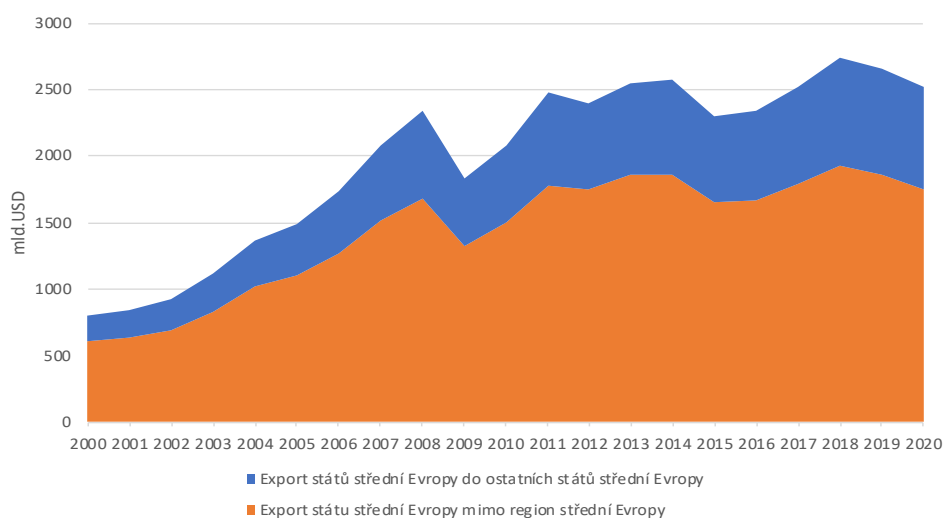
Po propadu v roce 2015 se objem zahraničního obchodu ve střední Evropě postupně zvyšoval a v roce 2018 dosáhl absolutně nejvyšší hodnoty za celé sledované období - 813,3 mld. USD. Tento růst měl zřejmě několik příčin, včetně zlepšující se ekonomické situace v regionu, ale také důležitých faktorů jako je globalizace a liberalizace trhů, a to jak v regionu, tak na globální úrovni.

Přesto, v posledních dvou letech, tedy v roce 2019 a 2020, byl patrný pokles celkového objemu zahraničního obchodu ve střední Evropě. Jeden z důvodů poklesu v roce 2019 mohla být ekonomická situace v Evropě, která byla poznamenána geopolitickými napětími, obavami z

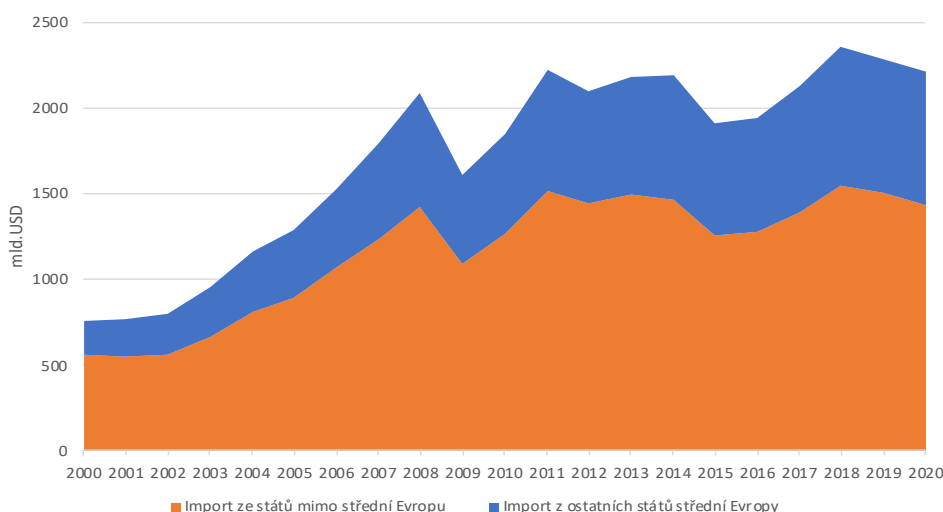
brexitu a obchodními konflikty mezi Spojenými státy a Čínou. Navíc se objevil nový problém – pandemie COVID-19, která způsobila globální ekonomickou krizi a měla negativní dopad na celkový objem zahraničního obchodu ve střední Evropě. Pokles objemu zahraničního obchodu ve střední Evropě v důsledku pandemie COVID-19 byl způsoben omezením pohybu lidí a zboží, a také přerušením dodavatelských řetězců. Tyto faktory způsobily zásadní ekonomické změny v regionu. Celková hodnota zahraničního obchodu ve střední Evropě v roce 2020 činila 777,65 mld. USD.

Nicméně, v delším časovém horizontu je stále patrný růst objemu zahraničního obchodu ve střední Evropě. V porovnání s rokem 2000, který byl prvním zkoumaným v této práci, objem zahraničního obchodu uvnitř regionu narostl o 574,82 mld. USD.

I přesto, že celkový objem zahraničního obchodu vzrostl, z analýzy plyne, že celkový export a import se soustředí na země mimo střední Evropu. U exportu jsou pozorovány výraznější rozdíly než u importu. V roce 2000 byl rozdíl u obou hodnot exportů téměř 400 mld. USD, od té doby se postupně zvyšuje a v roce 2018 dosahuje nejvyššího bodu s hodnotou rozdílu 1117,5 mld. USD. V roce 2020 byl rozdíl mezi oběma exporty 969 mld. USD. Naopak u importu je střední Evropa více zapojena a rozdíly jsou menší než u exportu. V roce 2000 převažoval import ze zemí mimo střední Evropu o 356 mld. USD a tato hodnota dokonce do roku 2002 klesala. V období finanční krize, v roce 2009, klesl import ze států mimo střední Evropu klesl o 336 mld. USD, zatímco hodnota importu z ostatních států střední Evropy klesla o 142 mld. USD. Je zřejmé, že krize ovlivnila státy mimo střední Evropu více než ostatní státy střední Evropy, což vedlo k výraznému poklesu importu z těchto zemí. K porovnání s hodnotami exportu: v roce 2020 tvořil rozdíl mezi importem ze států mimo střední Evropu a importem z ostatních států střední Evropy 652 mld. USD (**Obr. 2 a 3**).

Obrázek 2 Objemy hrubého exportu států střední Evropy v letech 2000-2020 v mld. USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Obrázek 3 Objemy hrubého importu států střední Evropy v letech 2000-2020 v mld. USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

6.1.2 Teritoriální struktura zahraničního obchodu střední Evropy

Na obr. 4 a 5 lze pozorovat teritoriální strukturu zahraničního obchodu ve střední Evropě v letech 2000-2020.

Z hlediska teritoriální struktury představuje Německo největšího hráče v regionu střední Evropy. V roce 2000 dosáhla hodnota exportu Německa do zemí střední Evropy 91,85 mld. USD, což představovalo 45% podíl Německa na celkovém objemu zahraničního obchodu ve střední Evropě. I přesto, že obchod Německa absolutně narůstal v miliardách USD, jeho podíl

na celkovém objemu klesal. K roku 2020 se podíl Německa na celkovém obchodu snížil na 39 %. Navzdory tomu si však po celé sledované období udrželo první místo.

Až do roku 2018 bylo Rakousko druhým největším exportérem ve střední Evropě. V roce 2015 představoval export Rakouska do této oblasti 15 % celkového objemu v hodnotě 31,36 mld. USD. Nicméně, v posledních letech se výrazně zvýšil export Polska do střední Evropy. Polský export vzrostl od roku 2000 do roku 2018 o 96,77 mld. USD, což představuje nárůst o 686 % a je největším nárůstem mezi všemi sledovanými zeměmi. Díky tomu se Polsko stalo v roce 2018 druhým největším exportérem ve střední Evropě. V roce 2020 tvořil podíl Polska na celkovém objemu 14 %¹¹.

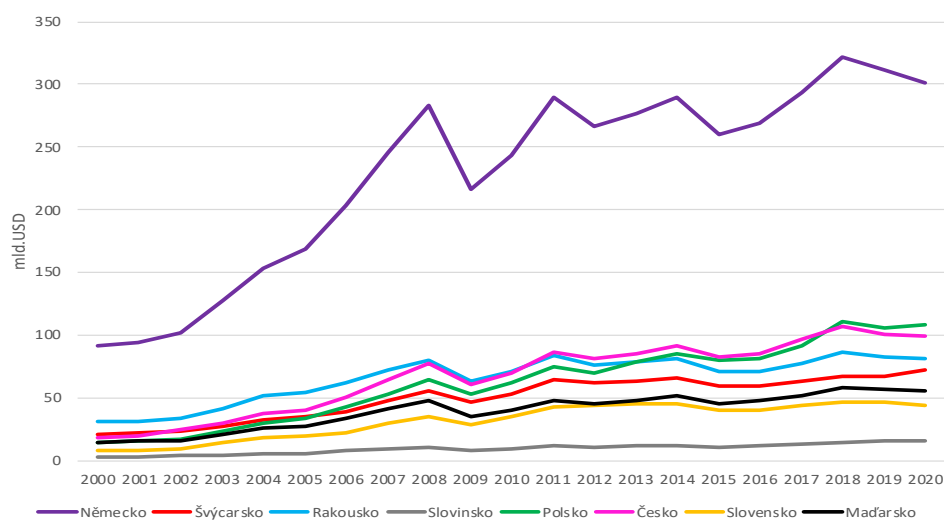
Z analýzy lze také pozorovat nárůst podílu na zahraničním obchodu Česka, které se tak dostalo na třetí místo mezi největšími exportéry. Mezi roky 2000 a 2020 vzrostl český export o téměř 81 mld. USD, což znamená nárůst o 438 % oproti roku 2000. V roce 2000 tvořil podíl Česka na celkovém objemu zahraničního obchodu 9 % a do roku 2020 se tento podíl zvýšil na 13 %.

Slovensko rovněž zaznamenalo výrazný nárůst v oblasti exportu do střední Evropy, a to o 468 % od roku 2000. V roce 2000 tvořil slovenský export 4 % celkového objemu. Poté postupně narůstal a dosáhl svého největšího podílu v letech 2012 a 2013, kdy podíl dosahoval 7 %. Od té doby až do konce sledovaného období slovenský export tvořil 6 % celkového objemu.

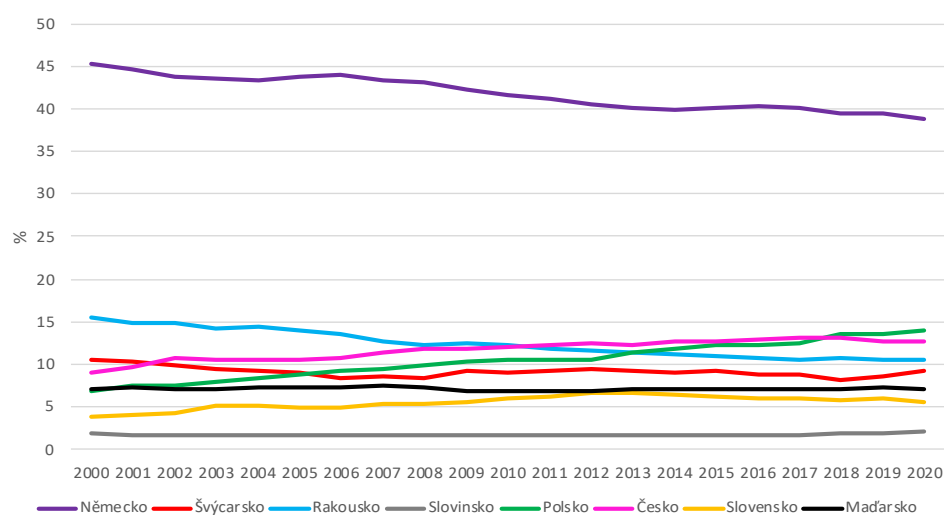
Také v případě Švýcarska lze pozorovat nárůst celkového objemu obchodu v rámci střední Evropy, který mezi roky 2000 až 2020 narostl o necelých 51 mld. USD. I přesto ale je zaznamenán klesající podíl na celkovém objemu zahraničního obchodu ve střední Evropě. V roce 2000 se podílelo Švýcarsko 11 % na celkovém objemu, přičemž do roku 2020 hodnota poklesla na 9 %.

Během sledovaného dvacetiletého období Slovinsko a Maďarsko vykázaly jeden z nejmenších nárůstů zahraničního obchodu ve střední Evropě. Maďarský obchod vzrostl o přibližně 41 mld. dolarů, což i přesto, že není příliš výrazný nárůst oproti ostatním státům, mu zajistilo 7% podíl na celkovém objemu a čtvrté místo v regionu. Slovinsko se podílí na zahraničním obchodu ve střední Evropě nejméně. Jeho export v roce 2000 činil 3,8 mld. USD, což odpovídalo 2 % celkového objemu. Ačkoli se slovinský export ve střední Evropě zvýšil o 12,5 mld. dolarů, jeho podíl zůstal po celé sledované období téměř neměnný.

¹¹ V tomtéž roce byl podíl Rakouska na celkovém objemu zahraničního obchodu 10 %.

Obrázek 4 Objemy hrubého exportu jednotlivých zemí v rámci regionu střední Evropy v letech 2000-2020, mld. USD. (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Obrázek 5 Podíly států střední Evropy na celkovém objemu zahraničního obchodu ve střední Evropě v letech 2000-2020, mld. USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování).

6.1.3 Komoditní struktura zahraničního obchodu střední Evropy

Obr. 6 a 7 ukazují, že v regionu střední Evropy je nejvíce obchodováno se strojírenstvím. V roce 2000 měla hodnota strojírenství 42,57 mld. USD, což představovalo 21 % z celkového objemu zahraničního obchodu ve střední Evropě. Obchod s tímto odvětvím silně reaguje na vnější faktory, které ovlivňují celkový zahraniční obchod, a proto dochází v průběhu let k několika výkyvům. V roce 2009 došlo k největšímu poklesu hodnoty strojírenství, když obchod s touto komoditou klesl o 31,3 mld. USD. Nicméně v průběhu let se podíl strojírenství na celkovém objemu zahraničního obchodu postupně snižoval a v roce 2020 představoval 18 % z celkového objemu.

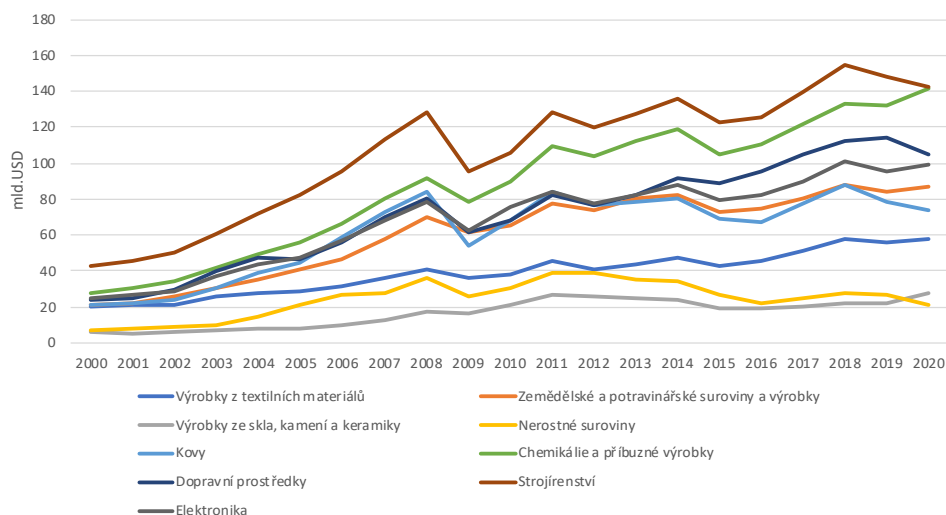
Pravděpodobným důvodem klesajícího trendu podílu strojírenství je rychle rostoucí obchod s chemikáliemi a příbuznými výrobky. V letech 2000 až 2020 došlo k největšímu zaznamenanému nárůstu obchodu s touto komoditou, a to o 113,77 mld. USD. V roce 2000 tvořily chemikálie 14 % celkového objemu zahraničního obchodu, ale do roku 2020 se tento podíl zvýšil na 18 %.

Dopravní prostředky a elektronika představují další důležité komodity, které se významně podílejí na celkovém objemu obchodu, spolu se strojírenstvím a chemikáliemi. I když je obchod s těmito komoditami v průběhu sledovaného období v absolutních číslech miliard dolarů rostoucí, jejich podíl na celkovém objemu zahraničního obchodu se příliš nemění a u obou komodit zůstává na úrovni kolem 12-13 %.

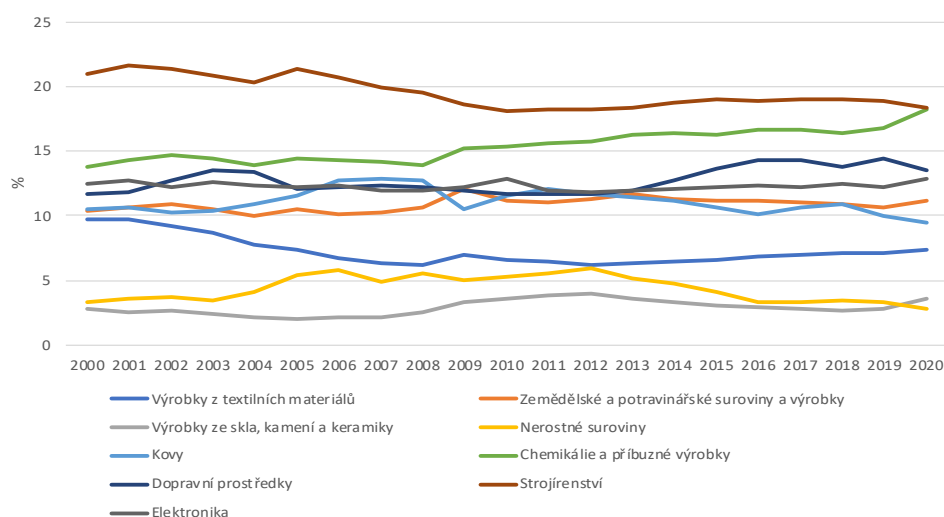
Obchod se zemědělskými a potravinářskými surovinami a výrobky tvoří 11 % celkového objemu zahraničního obchodu. Podíl zemědělských a potravinářských výrobků a surovin je po sledované období spíše neměnný. V roce 2000 tvořily tyto komodity 10 % celkového objemu, v roce 2009 se jejich podíl jednou vyšplhal na 12 % a poté se ustálil na 11 %.

V komoditní struktuře středoevropských trhů patří mezi méně obchodované kategorie produkty z textilních materiálů, kovy, výrobky ze skla, kamení a keramiky a nerostné suroviny. U výrobků z textilních materiálů a kovů lze vidět klesající podíly. Výrobky z textilních materiálů v roce 2000 tvořily 10 % celkového objemu a v roce 2020 jejich podíl klesl na 7 %. Podobně se to projevuje i u kovů, jejichž podíl v roce 2000 byl 11 % a v roce 2020 klesl na 9 %.

Obchod se skupinami zahrnujícími výrobky ze skla, kamení a keramiky a nerostné suroviny vykazují nejnižší hodnoty zahraničního obchodu. Tyto skupiny také zaznamenávají nejnižší nárůsty od roku 2000, s nárůstem 22 mld. dolarů u výrobků ze skla, kamení a keramiky a méně než 15 mld. USD u nerostných surovin. Tyto skupiny dohromady tvoří zhruba 7-8 % zahraničního obchodu.

Obrázek 6 Komoditní struktura zahraničního obchodu střední Evropy v letech 2000-2020 v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Obrázek 7 Podíl jednotlivých komodit na celkovém obchodu ve střední Evropě v letech 2000-2020 v % (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

6.2 Analýza zahraničního obchodu jednotlivých států

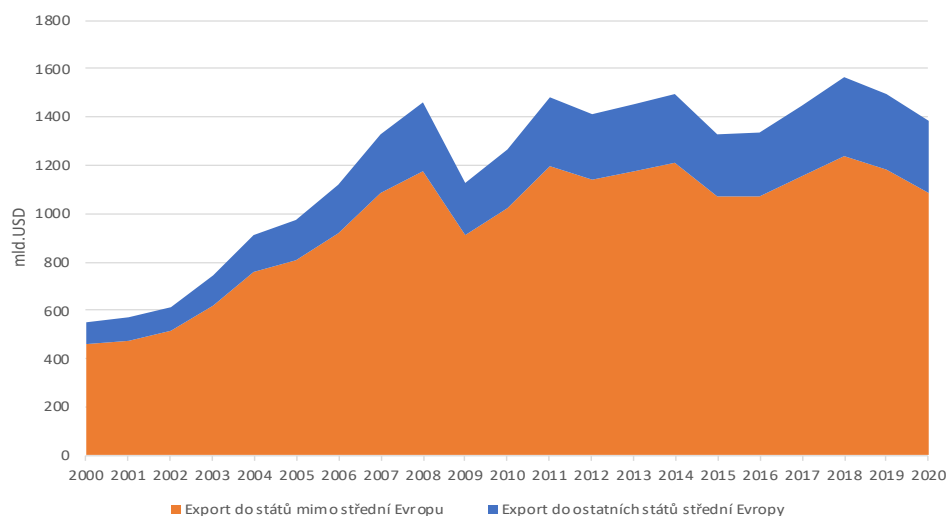
6.2.1 Německo

Německo se řadí jako 13. nejbohatší země ze 133 studovaných v Atlasu ekonomické komplexity a v žebříčku Indexu ekonomické komplexity se Německo umísťuje na 3. místě. Počet německých obyvatel v roce 2020 činí 83,2 milionu, přičemž HDP na jednoho obyvatele je 46 252 USD. V posledních pěti letech narostlo HDP na obyvatele o 0,1 %. V roce 2020 celkem vyvezlo Německo komodity a služby v hodně 1700 mld. USD. Během posledních pěti

sledovaných let je zaznamenán růst německého exportu o 1,2 %. Celková hodnota importu Německa v roce 2020 dosahuje 1420 mld. USD. Celkově tedy export převyšuje nad importem a bilance je kladná (The Atlas of Economic Complexity, 2023a).

Export

Podle analýzy je Německo největším vývozcem v oblasti střední Evropy. Německý export do střeoevropského prostoru zaznamenává růst nejen v absolutních číslech, ale také v podílu na celkovém exportu Německa. V roce 2000 byl podíl vývozu do střední Evropy 17 % z celkového objemu vývozu, zatímco v roce 2020 tento podíl vzrostl na 22 % (**Obr. 8**).

Obrázek 8 Objemy hrubého exportu Německa v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

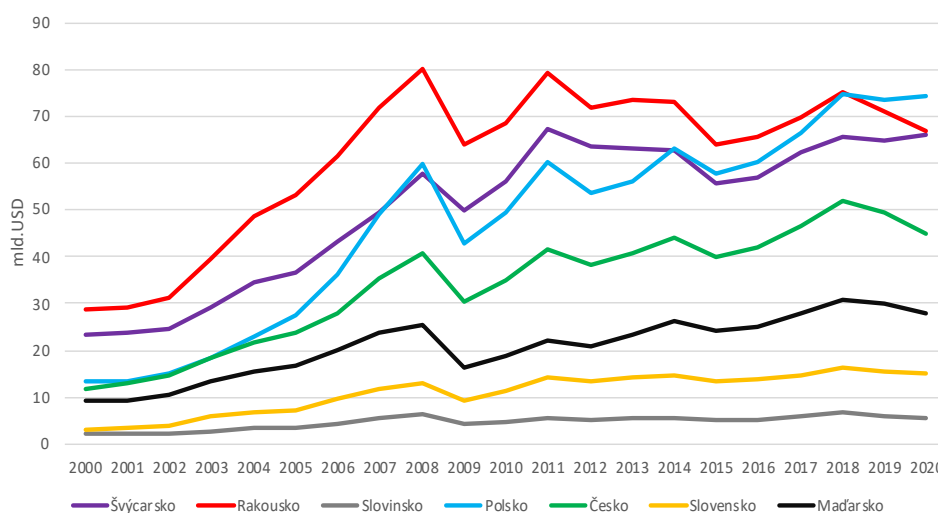
Následující **tab. 3** znázorňuje desítku zemí, do kterých Německo nejvíce exportuje. Mezi deseti největšími zeměmi exportu Německa se nachází tři země ze střední Evropy: Rakousko, Švýcarsko a Polsko. Zvláště Polsko zaznamenalo výrazný nárůst exportu, jelikož v roce 2000 a 2010 bylo až na desátém místě a do roku 2020 se posunulo na 6. místo.

Nejdůležitější zemí německého exportu byla až do roku 2010 Francie. Avšak v důsledku zvýšení exportu do Číny a USA se podíl Francie snížil a v roce 2020 se Francie nachází na třetím místě. Spojené státy americké jsou v roce 2020 zemí, kam Německo nejvíce dováží. Mezi další důležité země exportu patří ostatní státy Evropy, jako například Francie, Nizozemsko, Spojené království, Itálie a Belgie (**Tab.3**).

Tabulka 3 Top 10 zemí exportu Německa v letech 2000, 2010 a 2020 v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

2000	2010	2020
Francie (62,2 mld. USD)	Francie (118 mld. USD)	Spojené státy americké (119 mld. USD)
Spojené státy americké (55,9 mld. USD)	Spojené státy americké (87,4 mld.USD)	Čína (110 mld.USD)
Spojené království (45,3 mld. USD)	Nizozemsko (81,7 mld. USD)	Francie (104 mld. USD)
Itálie (41,3 mld. USD)	Itálie (77,6 mld. USD)	Nizozemsko (89,1 mld. USD)
Nizozemsko (34,6 mld. USD)	Spojené království (77,3 mld. USD)	Spojené království 76,5 mld. USD)
Rakousko (28,9 mld. USD)	Čína (71,6 mld. USD)	Polsko (74,1 mld. USD)
Belgie (27,6 mld. USD)	Rakousko (68,3 mld. USD)	Itálie (69,1 mld. USD)
Španělsko (24,8 mld. USD)	Belgie (58,7 mld. USD)	Rakousko (66,8 mld. USD)
Švýcarsko (23,5 mld. USD)	Švýcarsko (55,9 mld. USD)	Švýcarsko (66,2 mld. USD)
Polsko (13,3 mld. USD)	Polsko (49,6 mld. USD)	Belgie (49,4 mld. USD)

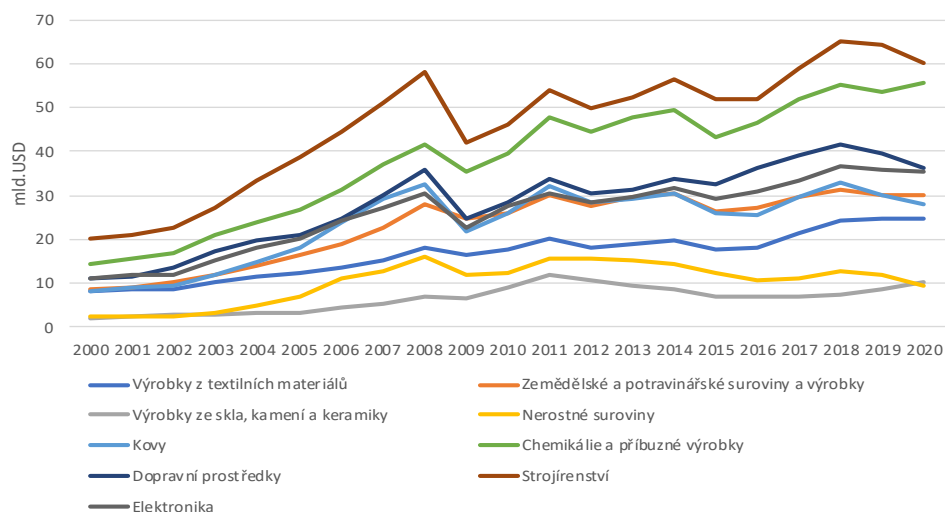
Hlavní cílovou zemí exportu ze střední Evropy bylo až do roku 2019 Rakousko, avšak v důsledku velmi výrazného nárůstu exportu do Polska, se právě Polsko stalo v posledních letech hlavní cílovou zemí vývozu. Z počátku sledovaného období, v roce 2000, tvořil export do Rakouska 31 % exportu Německa do střední Evropy, přičemž do roku 2020 hodnota podílu poklesla na 22 %. K porovnání s exportem do Polska – v roce 2000 tvořil vývoz do Polska 14 % exportu do střední Evropy (s celkovou hodnotou 13,3 mld. USD) a do roku 2020 narostl podíl na 25 % (s celkovou hodnotou 74,1 mld. USD). Největší nárůst exportu do Polska je zaznamenán v letech 2000-2008, kdy export narostl o 46,40 mld. USD. Důležitým obchodním partnerem je také Švýcarsko. Export do Švýcarska v roce 2020 tvořil 22 % exportu Německa do střední Evropy (**Obr. 9**).

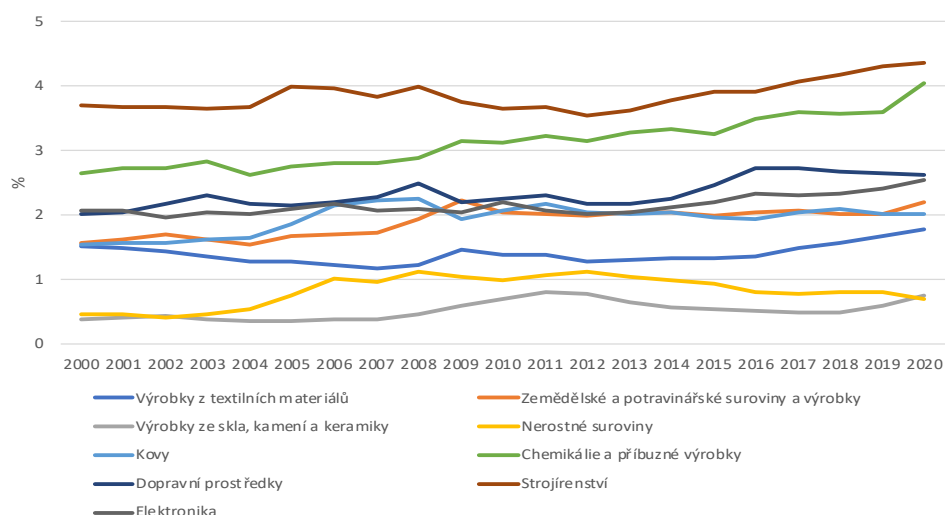
Obrázek 9 Objemy hrubého exportu Německa do států střední Evropy mezi roky 2000-2020, v mld. USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Z hlediska komoditní struktury hraje důležitou roli export strojírenství a chemikálií a příbuzných výrobků. V případě strojírenství lze pozorovat velmi výrazný pokles v roce 2009, který byl způsoben globální finanční krizí, avšak i přesto si strojírenství udrželo první místo v rámci exportu. Exportuje se hlavně průmyslové strojírenství, a to zejména stroje pro automatické zpracování dat, stroje a mechanická zařízení či lékařské přístroje. Důležitou komoditou jsou chemikálie a příbuzné výrobky, které se po celé sledované období nachází na druhém místě a lze pozorovat jejich nárůst také v podílu na celkovém exportu Německa. Export se soustřeďuje především na farmaceutické produkty a plasty.

Důležitým exportovaným odvětvím jsou dopravní prostředky, u jejichž exportu je však v posledních letech patrný pokles celkového objemu. Především se jedná o export části či příslušenství motorových vozidel a samotná motorová vozidla. Dalším odvětvím, kterému je taktéž důležité věnovat pozornost, je elektronika. Zejména mezi roky 2016 až 2019 lze pozorovat nárůst exportu elektroniky. V tomto období narostl export o téměř 5 mld. USD. Podstatnou část exportu tvoří různé vysílací přístroje, elektrické přístroje pro spínání (např. spínače, pojistky či zásuvky) či různé formy izolovaných drátů a kabelů. Lze také pozorovat nárůst exportu textilních materiálů. Naopak nejméně exportuje Německo do regionu střední Evropy nerostné suroviny a výrobky ze skla, kamení a keramiky (**Obr. 10 a 11**).

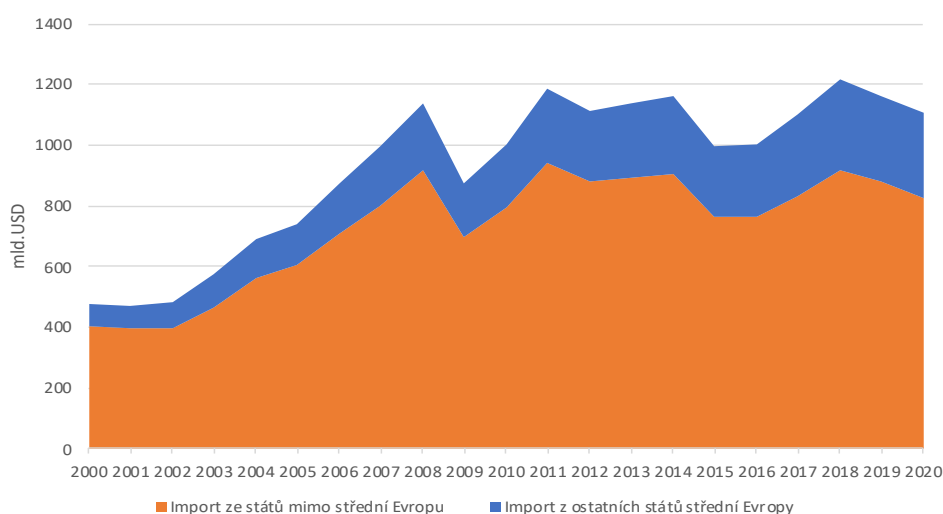
Obrázek 10 Objemy hrubého exportu Německa dle komodit do států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld. USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Obrázek 11 Podíl exportovaných komodit Německa do států střední Evropy na celkovém exportu Německa v letech 2000-2020, v %, (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Import

Z obr. 12 vyplývá, že do Německa importují převážně státy mimo střední Evropu. I přes tento fakt je možno vidět, že podíl importu ze střední Evropy na celkovém importu se zvyšuje, a to z původních 16 % v roce 2000 na 26 % v roce 2020.

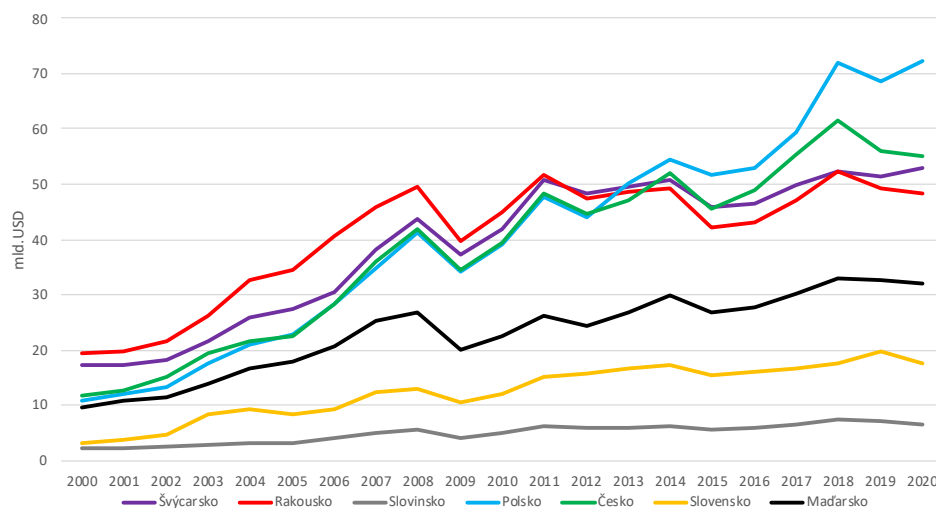
Obrázek 12 Objemy hrubého importu Německa v letech 2000-2020, v mld. USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Nizozemsko si během sledovaného období udrželo pozici největšího dovozce Německa. Podobně jako u vývozu, i v případě dovozu pozorujeme zvýšenou obchodní aktivitu s Čínou. V roce 2000 se Čína nedostala ani do první desítky importérů Německa, zatímco v roce 2020 obsadila druhé místo s celkovou hodnotou dovozu ve výši 95,8 miliard USD. Celkově se v tabulce top 10 dovozců nachází 4 středoevropské státy – Polsko, Česko, Švýcarsko a Rakousko. Největší nárůsty lze pozorovat u Česka a Polska (**Tab. 4**).

Tabulka 4 Top 10 zemí importu Německa v letech 2000, 2010 a 2020 v mld.USD (podkladová data Atlas of economic complexity, vlastní zpracování)

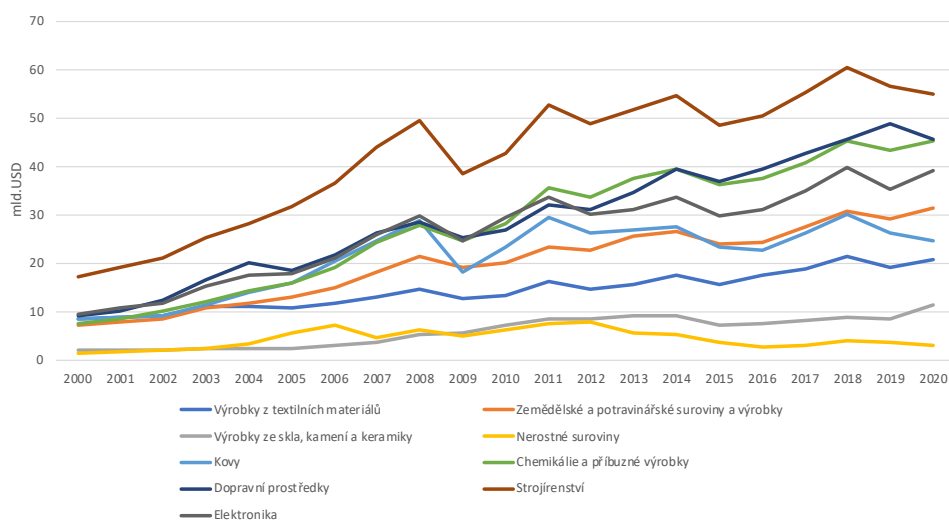
2000	2010	2020
Nizozemsko (47,9 mld.USD)	Nizozemsko (101 mld.USD)	Nizozemsko (97,8 mld.USD)
Francie (44,7 mld.USD)	Francie (83 mld. USD)	Čína (95,8 mld.USD)
Itálie (36,1 mld.USD)	Čína (71,7 mld.USD)	Polsko (72,2 mld.USD)
Spojené království (34,8 mld.USD)	Belgie (61,5 mld.USD)	Francie (69,5 mld.USD)
Spojené státy americké (31,1 mld.USD)	Itálie (57,8 mld.USD)	Itálie (63,7 mld.USD)
Belgie (26,6 mld.USD)	Spojené státy americké (48,1 mld.USD)	Spojené státy americké (58,1 mld.USD)
Japonsko (19,7 mld.USD)	Spojené království (45,2 mld.USD)	Česko (55,1 mld.USD)
Rakousko (19,4 mld. USD)	Rakousko (44,8 mld.USD)	Švýcarsko (52,8 mld.USD)
Švýcarsko (17,2 mld.USD)	Švýcarsko (41,8 mld.USD)	Rakousko (48,4 mld.USD)
Španělsko (14,03 mld.USD)	Česko (39,4 mld.USD)	Belgie (48 mld.USD)

V počáteční fázi sledovaného období byli hlavními dodavateli Rakousko a Švýcarsko. Avšak jejich podíl dovozu postupně klesal a místo nich se začal více prosazovat dovoz z Polska, které se od roku 2013 stává největším importérem Německa ze střední Evropy. Dále lze pozorovat růst dovozu z Česka, které se v posledních letech stává druhým nejdůležitějším importérem ze střední Evropy (**Obr. 13**).

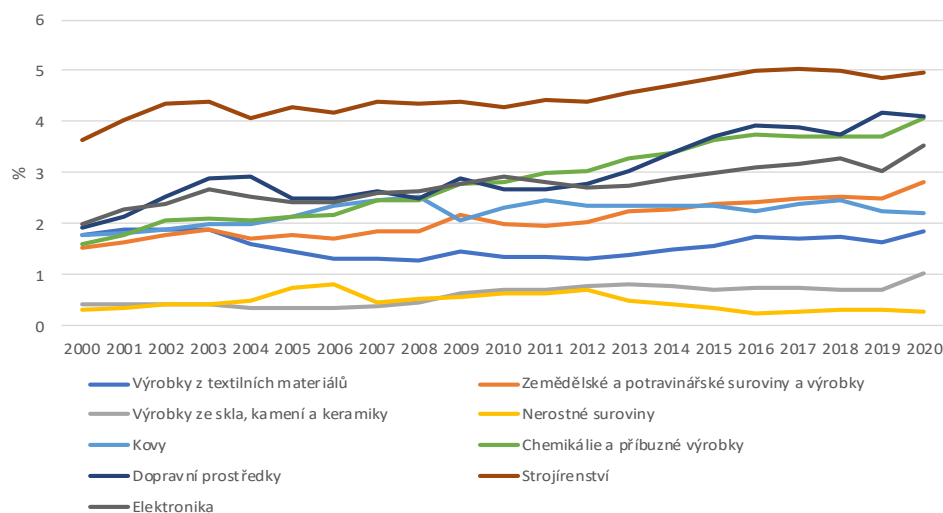

Obrázek 13 Objemy hrubého importu Německa ze států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld. USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Obr. 14 a 15 dokazují, že nejvíce importovanou komoditou ze střední Evropy do Německa je strojírenství. Stejně jako u exportu, tak i v tomto případě jsou importovány především stroje pro automatické zpracování dat, součástky různých strojů a lékařské přístroje. Druhou nejvíce importovanou komoditou jsou chemikálie a příbuzné výrobky a dopravní prostředky. Zejména od roku 2015 lze pozorovat nárůst importu dopravních prostředků. Tento nárůst je způsoben především zvýšeným importem automobilů. V případě chemikálií jsou importovány převážně farmaceutické produkty (léky a vakcíny) a plasty či výrobky z plastů. Mezi další důležité importované komodity patří také elektronika a zemědělské produkty, u kterých pozorujeme zvláště v posledních letech nárůst. Nejméně importovanou komoditou jsou nerostné suroviny a výrobky ze skla, kamení a keramiky.

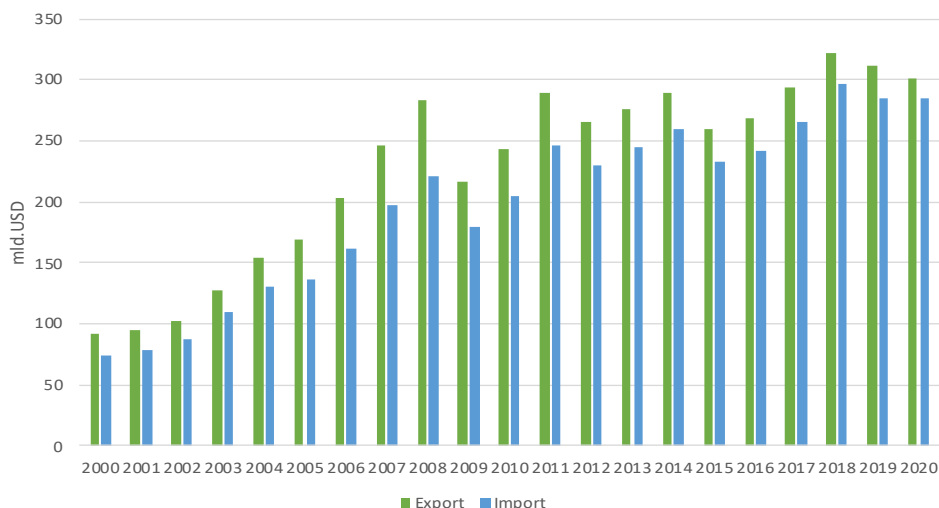
Obrázek 14 Objemy hrubého importu Německa dle komodit ze států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Obrázek 15 Podíl importovaných komodit Německa ze států střední Evropy na celkovém exportu Německa v letech 2000-2020, v %, (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Bilance zahraničního obchodu

Bilance obchodu se zahraničím byla v celém sledovaném období kladná, což znamená, že Německo více vyváží do zemí střední Evropy, než je z těchto zemí do Německa dováženo. Největší rozdíl byl zaznamenán v roce 2008, kdy export převyšoval nad importem o 62 mld. USD (Obr. 16).

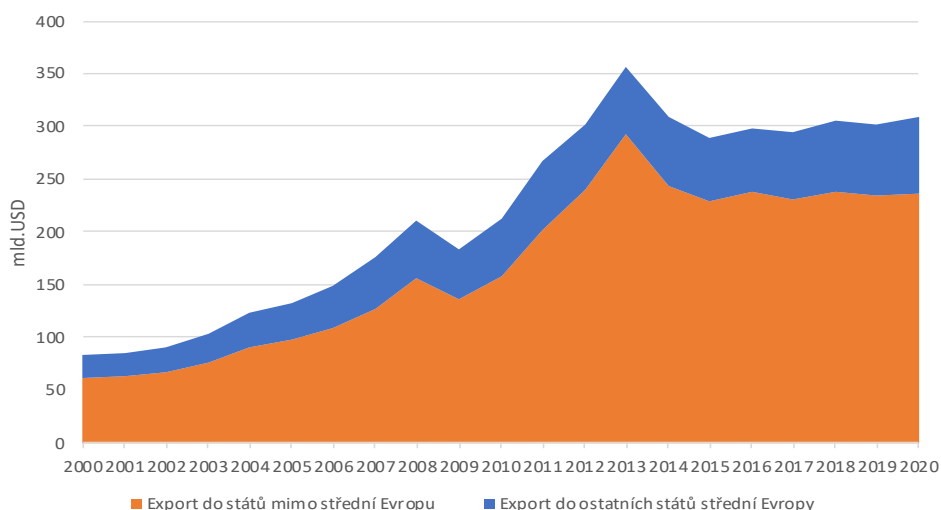
Obrázek 16 Balance zahraničního obchodu Německa se zeměmi střední Evropy v letech 2000-2020, v mld. USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

6.2.2 Švýcarsko

Podle Atlasu ekonomické komplexity je Švýcarsko nejbohatší zemí ze 133 zkoumaných a nachází se na druhém místě v žebříčku Indexu ekonomické komplexity. HDP na jednoho obyvatele činí 87 100 USD z celkového počtu 8,64 milionu lidí. Za posledních pět let se HDP na obyvatele zvýšilo o 0,2 %. V roce 2020 činila celková hodnota exportu 425 mld. USD. Jedná se o nárůst o 0,6 % v porovnání s předchozími pěti lety. V roce 2020 byla hodnota importu 409 mld. USD, což znamená, že Švýcarsko má pozitivní obchodní bilanci a zaznamenává přebytek v obchodě se zbožím a službami (The Atlas of Economic Complexity, 2023b).

Export

Z obr. 17 je zřejmé, že švýcarský export se soustřeďuje na státy mimo střední Evropu. Mezi roky 2000 a 2020 došlo k nárůstu exportu Švýcarska do států střední Evropy o 50,7 miliard dolarů, oproti tomu export do států mimo střední Evropu narostl o 168 mld. USD. Velkým nárůstem exportu do států mimo střední Evropu byl způsoben pokles podílu exportu do střední Evropy na celkovém exportu Švýcarska. V roce 2000 tvořil export do střední Evropy 26 % celkového exportu. Nicméně, v roce 2013 dosáhl svého nejnižšího bodu, když klesl na pouhých 18 %. V roce 2020 tvořil export do států střední Evropy 23 %.

Obrázek 17 Objemy hrubého exportu Švýcarska v letech 2000-2020, v mld. USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

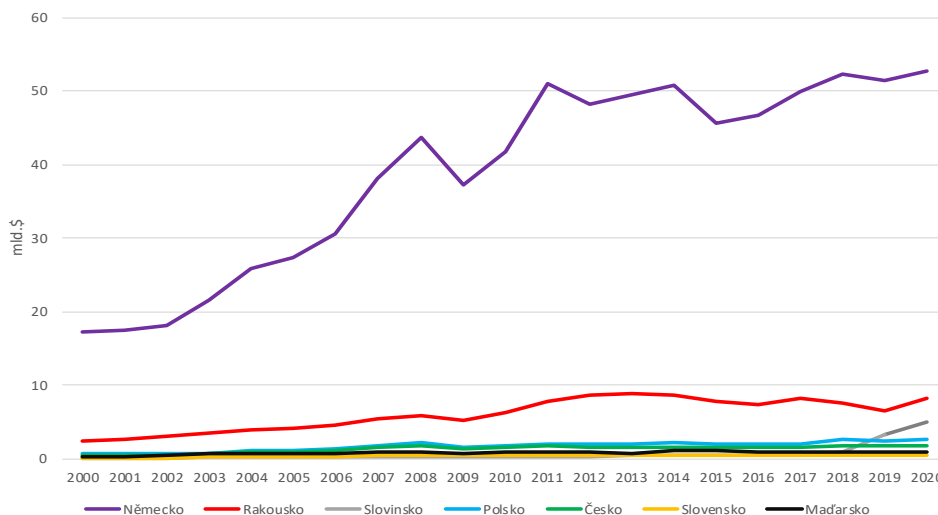
V **tab. 5** lze pozorovat top deset zemí exportu Švýcarska. I přesto, že se Švýcarský export dle grafu z **obr. 17** orientuje především na státy mimo střední Evropu, bylo Německo do roku 2010 zemí, kam Švýcarsko exportovalo absolutně nejvíce. Od roku 2010 je patrná větší orientace exportu do Spojených států amerických, které jsou v roce 2020 top zemí exportu Švýcarska. Velká část exportu Švýcarska se soustřeďuje také do Francie, Itálie a Číny. Ze střední Evropy se mezi prvními deseti zeměmi nachází kromě Německa jen Rakousko.

Tabulka 5 Top 10 zemí exportu Švýcarska v letech 2000, 2010 a 2020 v mld.USD (podkladová data Atlas of economic complexity, vlastní zpracování)

2000	2010	2020
Německo (17,3 mld.USD)	Německo (41,8 mld.USD)	Spojené státy americké (75,5 mld.USD)
Spojené státy americké (10,7 mld.USD)	Spojené státy americké (19,5 mld.USD)	Německo (52,8 mld.USD)
Spojené království (7,2 mld.USD)	Francie (14,7 mld.USD)	Čína (17,5 mld.USD)
Francie (7 mld.USD)	Itálie (13,6 mld.USD)	Francie (16,5 mld.USD)
Itálie (6,9 mld.USD)	Spojené království (12,9 mld.USD)	Spojené království (11,6 mld.USD)
Japonsko (3,4 mld.USD)	Čína (11,9 mld.USD)	Indie (11,4 mld.USD)
Rakousko (2,4 mld.USD)	Indie (11,9 mld.USD)	Itálie (11,1 mld.USD)
Nizozemsko (2,4 mld.USD)	Hong Kong (6,6 mld.USD)	Rakousko (8,2 mld.USD)
Hong Kong (2,3 mld.USD)	Rakousko (6,4 mld.USD)	Japonsko (7,5 mld.USD)
Španělsko (2,1 mld.USD)	Nizozemsko (4,2 mld.USD)	Turecko (6,7 mld.USD)

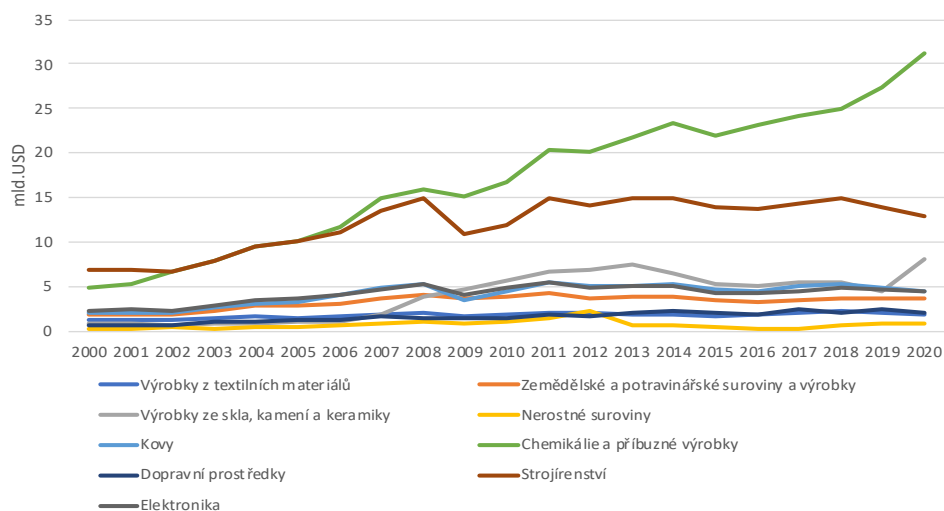
Absolutní dominanci Německa dokazuje také **obr. 18**. Je potřeba ale zmínit, že i přes narůstající hodnoty hrubého exportu do Německa, klesá podíl na celkovém exportu Švýcarska do střední

Evropy. V roce 2000 tvořil export do Německa 80 % exportu do střední Evropy, zatímco v roce 2020 hodnota klesla na 73 %. Snížení je způsobeno hlavně nárůstem exportu do Slovinska, které lze pozorovat od roku 2019. Tento nárůst byl způsoben především zvýšeným vývozem farmaceutických produktů. Rakousko je druhou největší zemí exportu ve střední Evropě a mezi lety 2000 a 2020 vzrostla hodnota exportu o 5,83 miliardy USD. V roce 2020 představovala hodnota exportu do Rakouska 11 % celkového exportu Švýcarska do této části Evropy.

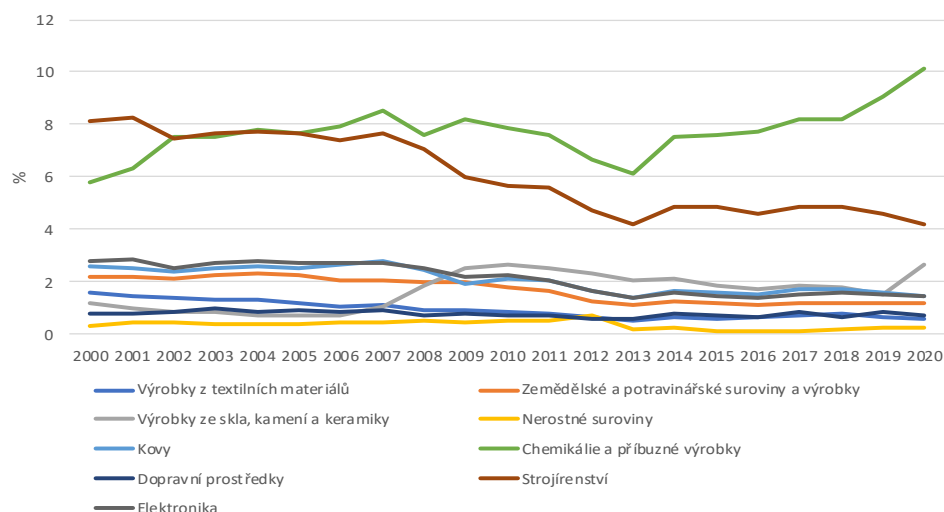

Obrázek 18 Objemy hrubého exportu Švýcarska do států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Nejvíce exportovalo Švýcarsko do střední Evropy chemikálie a příbuzné výrobky. Obchod s těmito výrobky vzrostl mezi roky 2000-2020 o 26,34 mld. USD a je to největší zaznamenaný nárůst mezi komoditami. Jsou exportovány hlavně farmaceutické produkty (léky, séra, vakcíny). Export chemikálií a příbuzných výrobků tvoří 10 % celkového exportu Švýcarska. Druhou nejvíce exportovanou komoditou bylo strojírenství, kde je zaznamenán růst o 6 mld. USD, avšak v posledních třech letech lze vidět u exportu strojírenství pokles. To dokazuje také pokles podílu na celkovém exportu. V roce 2000 tvořil export strojírenství 8 % celkového exportu a v roce 2020 podíl činil jen 4 %. Podstatu švýcarského exportu strojírenství tvoří hodinky, ortopedické a jiné lékařské přístroje. Další významnou komoditou jsou také výrobky ze skla, kamení a keramiky, jejichž export naopak v posledních třech letech výrazně narostl. Tento nárůst způsobil především větší vývoz zlata (**Obr. 19 a 20**).

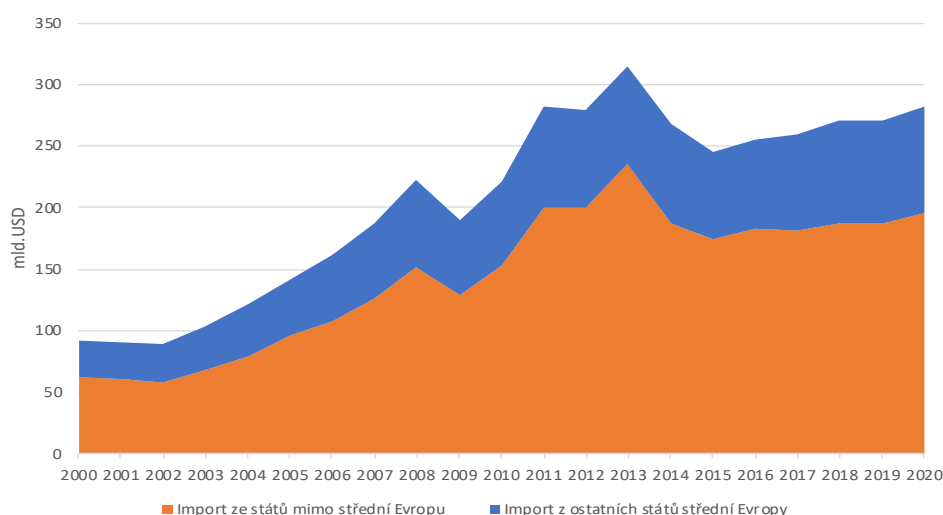
Obrázek 19 Objemy hrubého exportu Švýcarska dle komodit do států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Obrázek 20 Podíl exportovaných komodit Švýcarska do států střední Evropy na celkovém exportu Švýcarska v letech 2000-2020, v %, (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Import

S importem lze pozorovat obdobnou situaci jako u exportu, kdy je dovoz převážně tvořen státy mimo střední Evropu. V období let 2000 až 2008 došlo k největšímu nárůstu dovozu ze střední Evropy. Během těchto osmi let se dovoz z tohoto regionu zvýšil o 41,35 mld. USD a dovoz ze střední Evropy měl největší podíl na celkovém dovozu zejména v letech 2003 a 2004, kdy tvořil 35 % dovozu do Švýcarska. Nicméně po roce 2008 začal podíl dovozu ze střední Evropy klesat. V roce 2013 dosáhl nejnižší hodnoty, když představoval pouze 25 % z celkového dovozu do Švýcarska. V posledních letech se však opět pozoruje mírný nárůst (**Obr. 21**).

Obrázek 21 Objemy hrubého importu Švýcarska v letech 2000-2020, v mld. USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

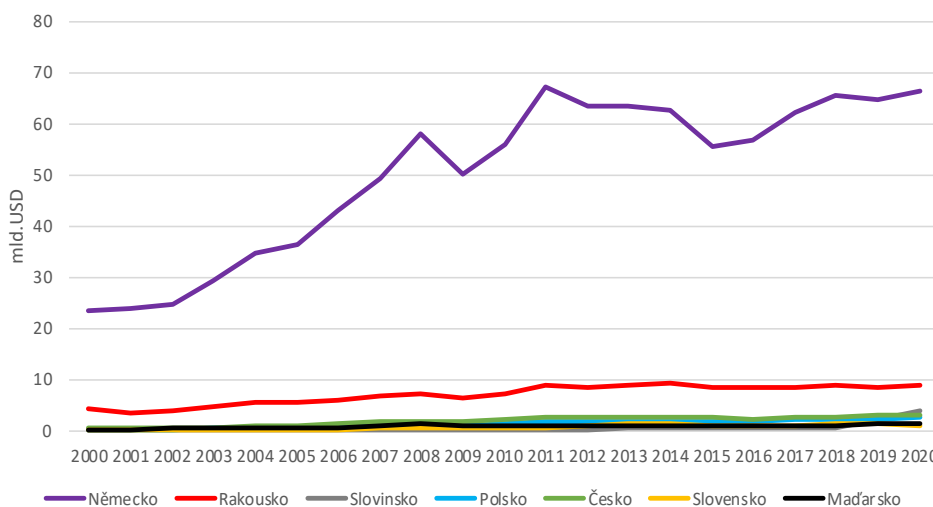
Tab. 6 ukazuje, že absolutně největším importérem Švýcarska je Německo. Mimo střední Evropu je důležitým importérem Itálie, jejíž import od roku 2000 narůstal a od roku 2010 se Itálie stává druhým největším importérem. Důležitou část importu Švýcarska tvoří také import ze Spojeného království a Spojených států amerických. Rakousko je jedinou střeoevropskou zemí, která se umístila mezi top 10 zemí dovozu, avšak lze pozorovat pokles pozice Rakouska.

Tabulka 6 Top 10 zemí importu Švýcarska v letech 2000, 2010 a 2020 v mld.USD (podkladová data Atlas of economic complexity, vlastní zpracování)

2000	2010	2020
Německo (23,5 mld.USD)	Německo (55,9 mld.USD)	Německo (66,1 mld.USD)
Spojené státy americké (9,9 mld.USD)	Itálie (21 mld.USD)	Itálie (28,9 mld.USD)
Francie (9,8 mld.USD)	Spojené státy americké (20,6 mld.USD)	Spojené království (18,3 mld.USD)
Spojené království (8,4 mld.USD)	Spojené království (17,1 mld.USD)	Spojené státy americké (18 mld.USD)
Itálie (7,9 mld.USD)	Francie (15,1 mld.USD)	Francie (16,5 mld.USD)
Rakousko (4,2 mld.USD)	Japonsko (7,6 mld.USD)	Hong Kong 12,4 mld.USD)
Nizozemsko (3,4 mld.USD)	Rakousko (7,4 mld.USD)	Spojené Arabské Emiráty (10,1 mld.USD)
Belgie (2,8 mld.USD)	Nizozemsko (7,2 mld.USD)	Rakousko (9 mld.USD)
Rusko (2,6 mld.USD)	Rusko (5,5 mld.USD)	Nizozemsko (8 mld. USD)
Japonsko (2,1 mld.USD)	Belgie (5,2 mld.USD)	Thajsko (7,5 mld.USD)

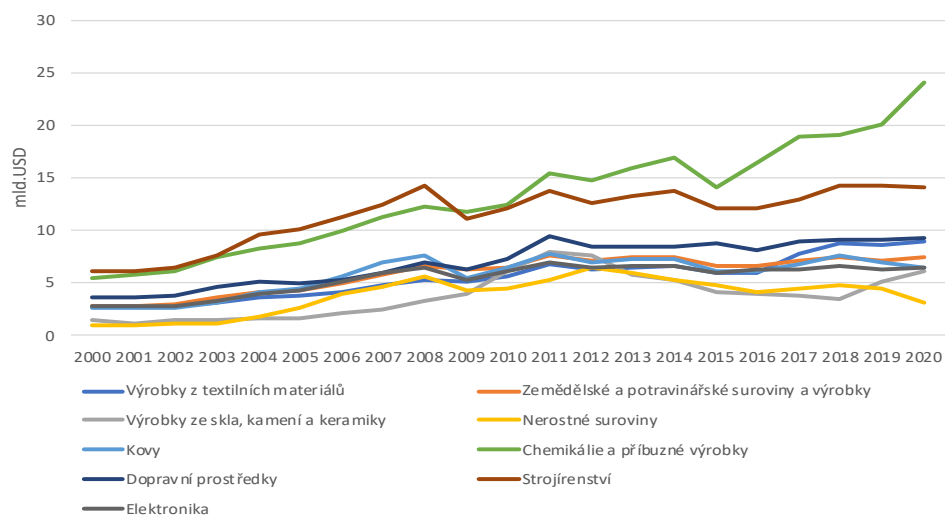
76 % importu ze střední Evropy představuje dovoz z Německa, které je bezkonkurenčně největším importérem z tohoto regionu. Druhým největším importérem střední Evropy je Rakousko, jehož import tvořil v roce 2020 10 % importu ze střední Evropy. U Slovinska je

patrný největší nárůst importu od roku 2014. Do roku 2014 import ze Slovinska netvořil ani 1 %. Nicméně od té doby se podíl importu z této země začal zvyšovat a v roce 2020 již dosahoval 4 % z celkového importu ze střední Evropy (**Obr. 22**).

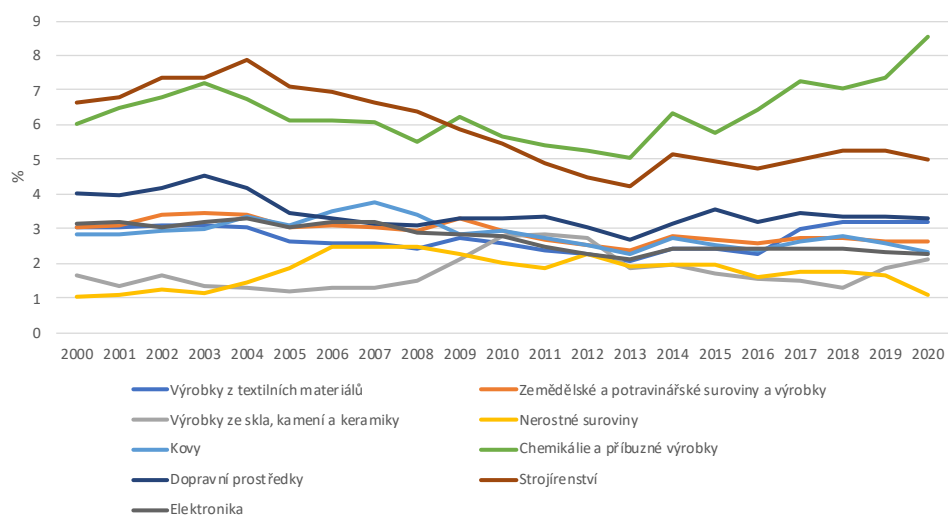

Obrázek 22 Objemy hrubého importu Švýcarska ze států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld. USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Následující **obr. 23 a 24** znázorňují komoditní strukturu importu ze střední Evropy. Do roku 2009 bylo nejvýznamnější importovanou komoditou ze střední Evropy strojírenství, jež je nejvíce tvořeno lékařskými přístroji, díly pro kancelářské stroje a plynovými turbínami. Avšak vlivem finanční krize došlo ke významnému poklesu importu, který již dále nijak významně nenarůstal. Oproti tomu výrazně narůstal import chemikálií a příbuzných výrobků, které se staly nejvíce importovanou komoditou ze střední Evropy do Švýcarska. Největší nárůst lze pozorovat zejména od roku 2015. Dopravní prostředky a výrobky z textilních materiálů jsou také významné importované komodity, u nichž v posledních letech zaznamenáváme nárůst. V roce 2019 se také pozoruje významný nárůst importu výrobků ze skla, kamení a keramiky. Na grafu je patrný pokles importu strojírenství, který v roce 2000 tvořil 7 % a klesl až na 4 % v roce 2013. Od té doby se mírně zvýšil a v roce 2020 tvořil 5 % celkového importu. Naopak, import chemikálií a souvisejících výrobků zaznamenal růst podílu a v roce 2020 tvořil 9 % celkového importu Švýcarska.

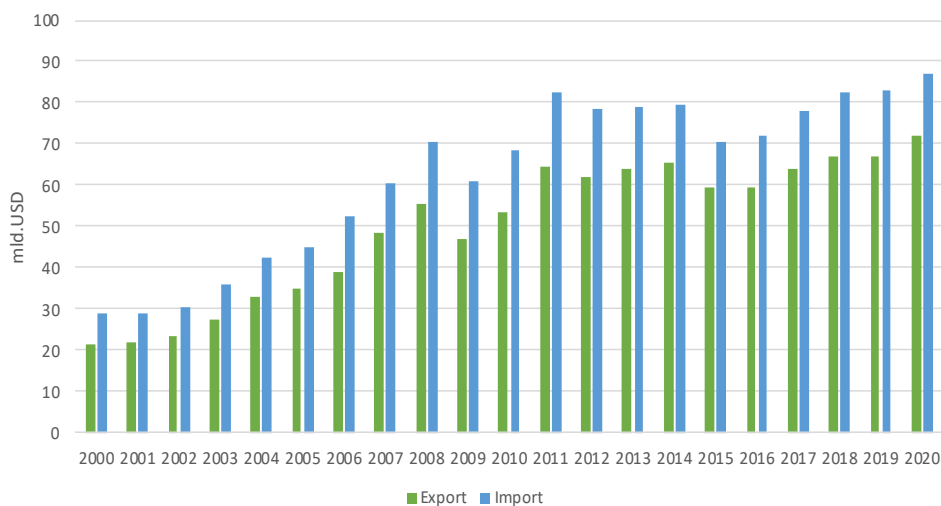
Obrázek 23 Objemy hrubého importu Švýcarska dle komodit ze států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Obrázek 24 Podíl importovaných komodit Švýcarska ze států střední Evropy na celkovém exportu Švýcarska v letech 2000-2020, v %, (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Bilance zahraničního obchodu

Bilance obchodu mezi Švýcarskem a zeměmi střední Evropy je záporná po celé sledované období. To znamená, že do Švýcarska se ze střední Evropy více importuje, než kolik Švýcarsko exportuje. Rozdíl mezi exportem a importem se postupně zvyšuje. V roce 2011 je zaznamenán největší rozdíl mezi exportem a importem, kdy rozdíl činil 18,32 mld. dolarů (**Obr. 25**).

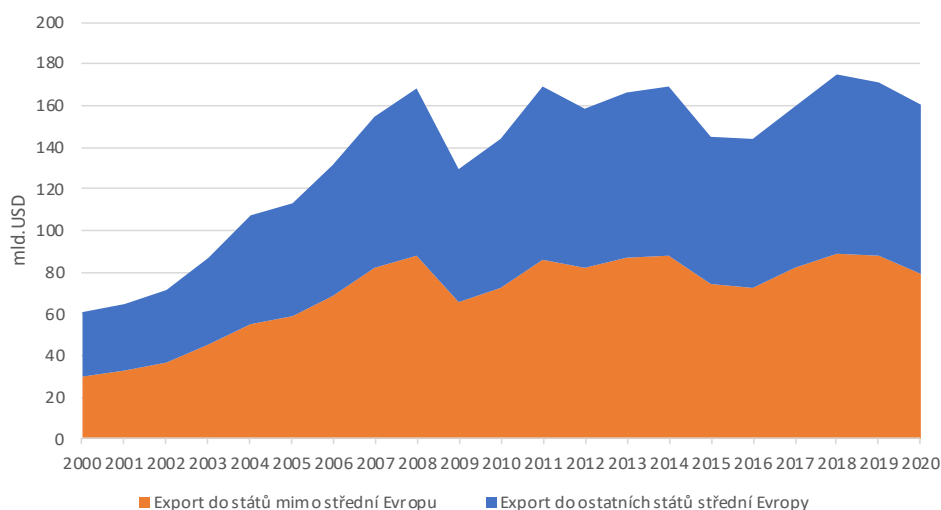
Obrázek 25 Bilance zahraničního obchodu Švýcarska se zeměmi střední Evropy v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

6.2.3 Rakousko

Atlas ekonomické komplexity řadí Rakousko jako 12. nejbohatší ekonomiku a v žebříčku Indexu ekonomické komplexity je Rakousko zařazeno na 7. místo. Celkový počet obyvatel Rakouska v roce 2020 je 8,92 milionu obyvatel, přičemž na jednoho obyvatele připadá HDP 48 588 USD. Během posledních pěti let je u HDP na jednoho obyvatele zaznamenán pokles o 0,4 %. Celková hodnota exportu činila v roce 2020 225 mld. USD a v posledních pěti letech narůstal export v průměru o 2 %. Import v tomtéž roce činil 217 mld. USD. Rakousko má tedy kladnou zahraniční obchodní bilanci (The Atlas of Economic Complexity, 2023c).

Export

Export Rakouska do střední Evropy představuje téměř polovinu celkového exportu této země. V průběhu let 2000-2020 se export Rakouska do střední Evropy zvýšil o více než 50 miliard USD. Z obr. 26 je patrné, že v roce 2000 byl export do střední Evropy dokonce vyšší než export mimo tuto oblast. Nicméně poté začal export mimo střední Evropu růst a až do roku 2020 převyšoval nad exportem do střední Evropy. V roce 2020 se však situace obrátila a export do ostatních států střední Evropy se stal dominantním.

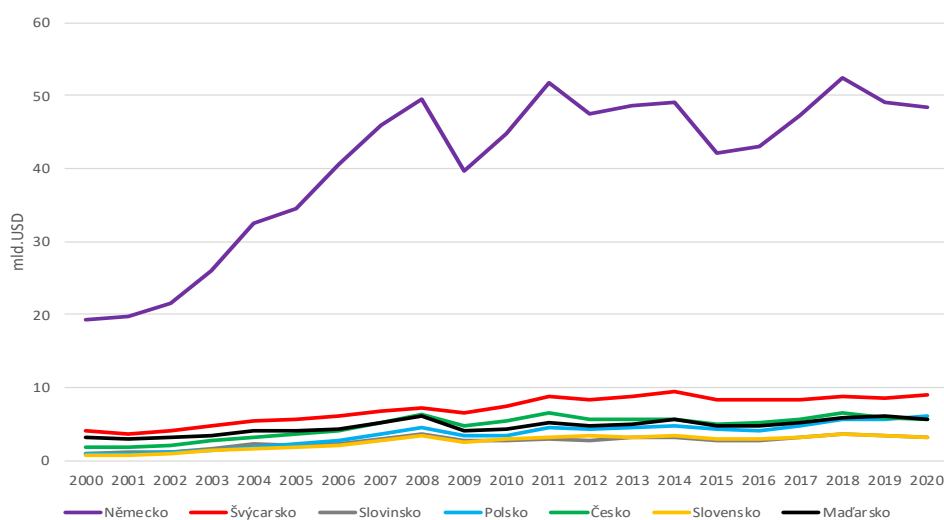
Obrázek 26 Objemy hrubého exportu Rakouska v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Tab. 7 znázorňuje deset zemí, kam Rakousko exportuje nejvíce. Po celé sledované období lze vidět, že absolutně nejvíce směřuje rakouský export do Německa. Co se týče států mimo střední Evropu, exportuje Rakousko především do Itálie. Mezi další významné evropské státy patří také Francie, Spojené království, Španělsko a Nizozemsko. V tabulce vidíme, že export do Evropy tvoří téměř 80 % celkového exportu Rakouska. Mimo Evropu jsou největšími partnery Spojené státy americké a Čína. Kromě Německa se v tabulce objevují také další státy ze střední Evropy: Švýcarsko, Polsko, Česko a Maďarsko.

Tabulka 7 Top 10 zemí exportu Rakouska v letech 2000, 2010 a 2020 v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

2000	2010	2020
Německo (19,4 mld.USD)	Německo (44,8 mld.USD)	Německo (48,4 mld.USD)
Itálie (5,5 mld.USD)	Itálie (11,1 mld.USD)	Itálie (9,8 mld.USD)
Švýcarsko (4,2 mld.USD)	Švýcarsko (7,4 mld.USD)	Spojené státy americké (9,7 mld.USD)
Maďarsko (3,1 mld.USD)	Francie (5,9 mld.USD)	Švýcarsko (9 mld.USD)
Spojené státy americké (2,8 mld.USD)	Spojené státy americké (5,9 mld.USD)	Francie (6,9 mld.USD)
Francie (2,7 mld.USD)	Česko (5,4 mld.USD)	Polsko (6,3 mld.USD)
Spojené království (2,4 mld.USD)	Maďarsko (4,4 mld.USD)	Česko (5,7 mld.USD)
Česko (1,8 mld.USD)	Spojené království (4,2 mld.USD)	Maďarsko (5,6 mld.USD)
Španělsko (1,6 mld.USD)	Čína (3,6 mld.USD)	Spojené království (4,6 mld.USD)
Nizozemsko (1,3 mld.USD)	Polsko (3,6 mld.USD)	Čína (4,5 mld.USD)

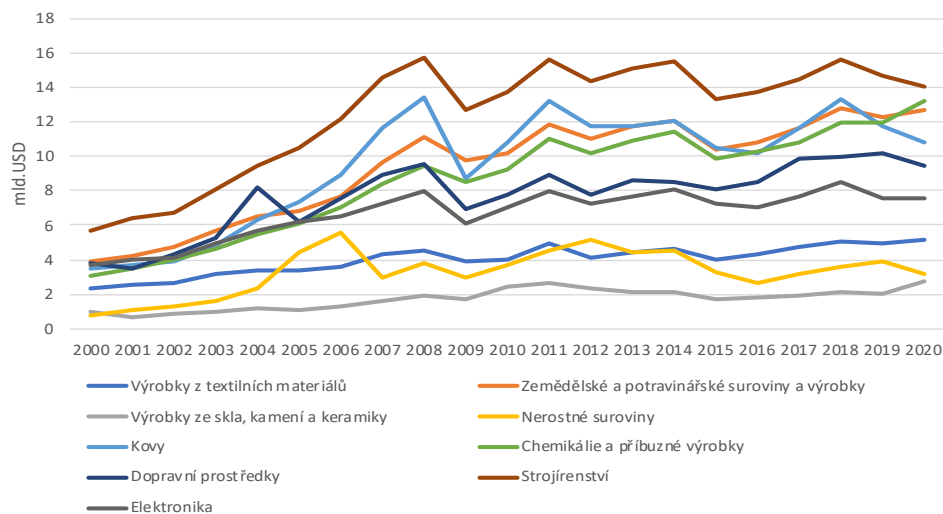
Jak již bylo řečeno, hlavní zemí exportu je Německo. V rámci střední Evropy také Rakousko výrazně exportuje do Švýcarska. Export do těchto dvou států tvoří téměř 75 % celkového exportu Rakouska do zemí střední Evropy. Mezi další významné cílové země patří také Polsko a Česko. Export do obou zemí se pohybuje kolem 8 % celkového exportu do střední Evropy. Patří také mezi státy, u kterých narostl export nejvíce – u Polska narostl export o 5,25 mld. USD a u Česka o 3,94 mld. USD. Růst celkového objemu hrubého exportu je zaznamenán u všech států střední Evropy, avšak u Maďarska je zaznamenán pokles podílu na celkovém exportu do střední Evropy z 10 % v roce 2000 na 7 % v roce 2020. Naopak u Slovenska podíl mírně narostl z 2 % v roce 2000 na 4 % v roce 2020 (**Obr. 27**).

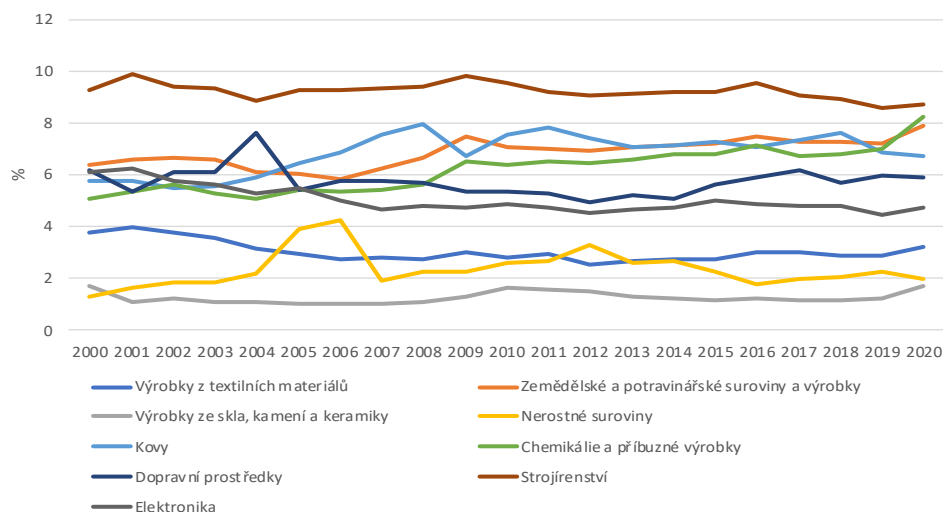
Obrázek 27 Objemy hrubého exportu Rakouska do států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Dominantní postavení v rámci exportu do střední Evropy má strojírenství, jehož export narostl mezi roky 2000-2020 o 8,37 mld. USD a v roce 2020 tvoří 9 % exportu Rakouska. Export strojírenství z Rakouska se orientuje především na průmyslové stroje a spotřebiče, například motory pro motorová vozidla a těžká stavební technika (buldozery, bagry apod). Větší nárůst je však zaznamenán u chemikálií a příbuzných výrobky, kde export narostl o 10,07 mld. USD. V roce 2020 se chemikálie a příbuzné výrobky stávají druhou nejvíce exportovanou komoditou. Export chemikálií je složen zejména z farmaceutických produktů (léky, vakcíny) a plastů (výrobky z plastů – zátky, víčka, uzávěry a jiné). Významnou složku exportu tvoří také zemědělské a potravinářské výrobky a kovy. Export zemědělských a potravinářských výrobků vzrostl o necelých 9 mld. USD a jde tak o druhý největší nárůst exportu v komoditní struktuře. Hlavními exportovanými produkty je dřevo a výrobky ze dřeva; papír a výrobky z papíru a nápoje. U komodity kovů lze vidět velmi výrazný nárůst exportu do roku 2009, kdy se dokonce

staly druhou nejvíce vyváženou komoditou. Poté však export této komodity velmi výrazně poklesl. V následujících letech začal export kovů opět narůstat (**Obr. 28 a 29**).

Obrázek 28 Objemy hrubého exportu Rakouska dle komodit do států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

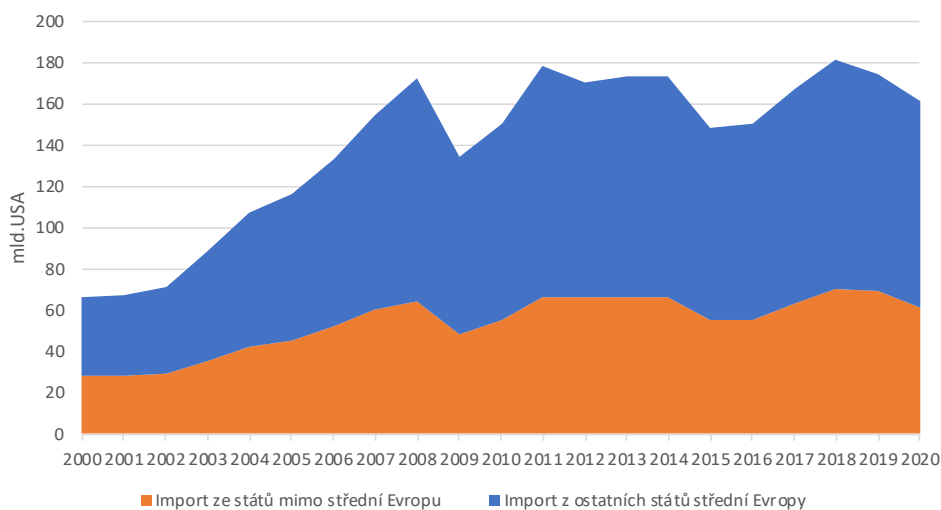

Obrázek 29 Podíl exportovaných komodit Rakouska do států střední Evropy na celkovém exportu Rakouska v letech 2000-2020, v %, (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Import

Obr. 30 znázorňuje objemy hrubého importu Rakouska. Z grafu vyplývá, že výrazně převyšuje import z ostatních států střední Evropy. Import do Rakouska ze zemí střední Evropy po celé období narůstá, přičemž největší nárůst lze pozorovat od roku 2000 do roku 2008, kdy import narostl o téměř 70 mld. USD. V roce 2009, kdy byl svět zasažen finanční krizí, poklesl import ze střední Evropy o 21,9 mld. USD. V následujících letech import narostl až na hodnotu 111,49 mld. USD v roce 2011, což představuje největší hodnotu importu za celé sledované období.

Rostl také podíl importu ze střední Evropy na celkovém importu Rakouska – v roce 2000 tvořil import ze střední Evropy 57 % celkového importu a v roce 2020 vzrostl podíl na 62 %.

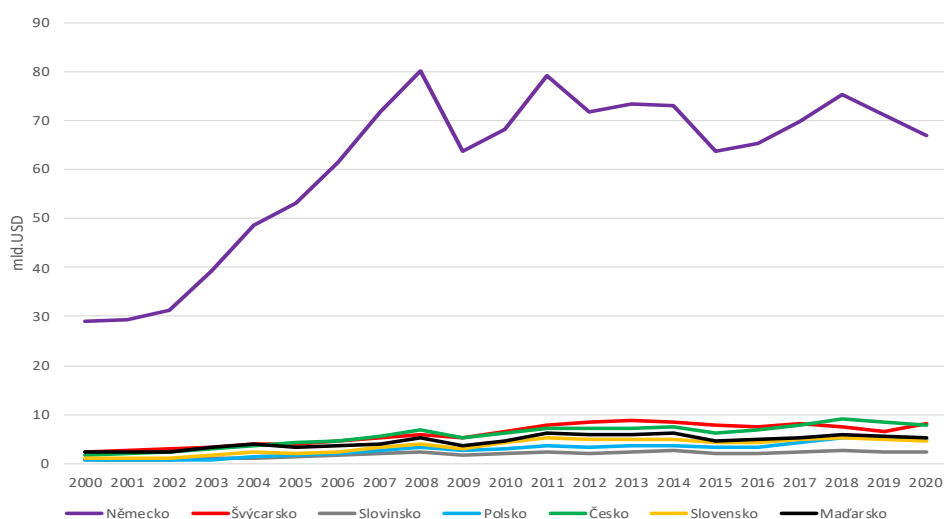
Obrázek 30 Objemy hrubého importu Rakouska v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

To, že narůstá import ze států střední Evropy odráží i **tab. 8**. Zatímco v roce 2000 byly mezi deseti největšími importéry čtyři státy ze střední Evropy (Německo, Švýcarsko, Maďarsko a Česko), v roce 2020 počet vzrostl na 6 států ze střední Evropy – kromě již zmíněných se přidalo také Polsko a Slovensko. Zcela největším importérem Rakouska je Německo. Převážná část importu do Rakouska pochází z evropských zemí a to téměř 90 %. Mimo střední Evropu se jedná především o Itálii, která je druhým největším importérem Rakouska. Dála také Nizozemsko a Francie. V roce 2010 bylo dokonce všech top 10 zemí z Evropy. V roce 2020 lze vidět, že se mezi významnými importéry objevuje nově také Čína.

Tabulka 8 Top 10 zemí importu Rakouska v letech 2000, 2010 a 2020 v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

2000	2010	2020
Německo (28,9 mld.USD)	Německo (68,3 mld.USD)	Německo (66,8 mld.USD)
Itálie (5,3 mld.USD)	Itálie (10,5 mld.USD)	Itálie (10,5 mld.USD)
Francie (3,1 mld.USD)	Švýcarsko (6,4 mld.USD)	Švýcarsko (8,3 mld.USD)
Nizozemsko (2,8 mld.USD)	Česko (6,1 mld.USD)	Česko (7,9 mld.USD)
Spojené státy americké (2,6 mld.USD)	Nizozemsko (6 mld.USD)	Nizozemsko (6,4 mld.USD)
Švýcarsko (2,4 mld.USD)	Maďarsko (4,6 mld.USD)	Maďarsko (5,2 mld.USD)
Maďarsko (2,4 mld.USD)	Francie (4,5 mld.USD)	Polsko (5,1 mld.USD)
Belgie (1,9 mld.USD)	Slovensko (4,3 mld.USD)	Slovensko (4,5 mld.USD)
Spojené království (1,8 mld.USD)	Belgie (4 mld.USD)	Francie (4,2 mld.USD)
Česko (1,7 mld.USD)	Polsko (3 mld.USD)	Čína (3,5 mld.USD)

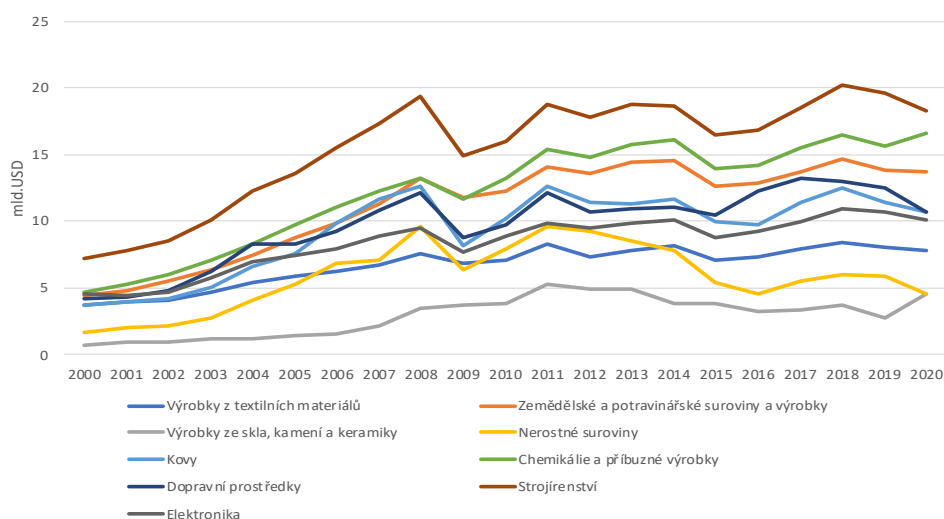
Dominanci Německa dokazuje rovněž **obr. 31**. I přes narůstající celkový objem hrubého importu Německa, v průběhu let klesá podíl importu Německa na celkovém importu ze střední Evropy. Tento pokles je výsledkem rozvíjení vztahů s ostatními státy střední Evropy, u kterých je naopak zaznamenán nárůst podílu na importu ze střední Evropy. V případě Švýcarska, které je druhým největším importérem, narostl import o 2 %, v případě Česka a Polska narostl od roku 2000 import o 3 %.

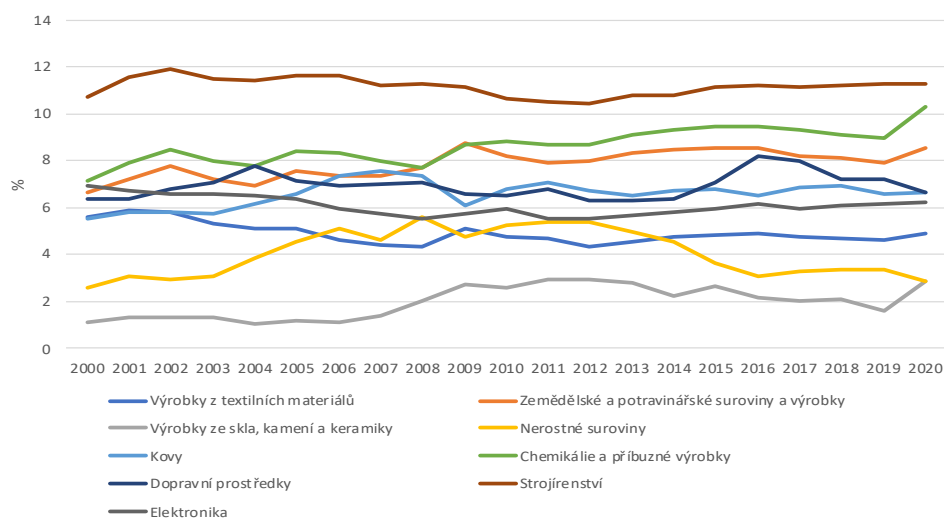
Obrázek 31 Objemy hrubého importu Rakouska ze států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Ze střední Evropy se do Rakouska importují především strojírenské výrobky. Import strojírenských výrobků tvoří téměř po celé období 11 % celkového importu Rakouska. Na

druhém místě se nejvíce importují chemikálie a příbuzné výrobky, jejichž podíl od roku 2000 narostl o téměř 3 %. Největší část importu chemikálií se skládá z farmaceutických produktů, dále také plastů a organických chemikáliích. U obou komodit lze pozorovat největší růst importu do roku 2009. Avšak zejména v posledních letech u strojírenství je zaznamenán pokles. Další významnou importovanou komoditou jsou zemědělské a potravinářské výrobky, jejichž import narostl do roku 2020 o více než 9 mld. USD a jsou třetí nejimportovanější komoditou. Import zemědělských a potravinářských surovin a výrobků tvoří v roce 2020 9 % celkového importu Rakouska. V roce 2020 lze pozorovat pokles u importu dopravních prostředků, kovů, výrobků z textilních materiálů a nerostných surovin. Naopak lze vidět nárůst importu výrobků ze skla, kamení a keramiky, který mezi roky 2019 a 2020 narostl o necelé 2 mld. USD (**Obr. 32 a 33**).

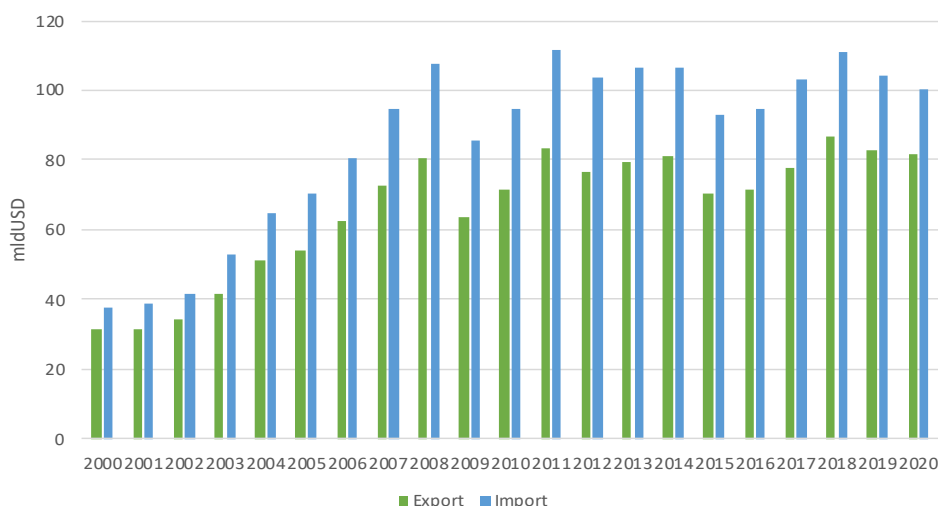
Obrázek 32 Objemy hrubého importu Rakouska dle komodit ze států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Obrázek 33 Podíl importovaných komodit Rakouska ze států střední Evropy na celkovém importu Rakouska v letech 2000-2020, v %, (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Bilance zahraničního obchodu

Podle analýzy lze vidět, že se Rakousko při obchodování se střední Evropou zaměřuje především na dovoz a bilance je tedy záporná. Během celého sledovaného období byl dovoz ze zemí střední Evropy do Rakouska vyšší než vývoz Rakouska do zemí střední Evropy. V prvních třech letech byl rozdíl mezi těmito hodnotami nejnižší a v dalších následujících letech se zvětšoval – import tedy začal výrazněji převyšovat export. V letech 2011 až 2013 byly absolutně nejvyšší rozdíly, kdy rozdíl mezi vývozem a dovozem dosáhl více než 27 miliard dolarů. V posledních dvou letech se však rozdíl začal opět snižovat a v roce 2020 převyšoval importem nad exportem o 18,73 mld. USD (**Obr. 34**).

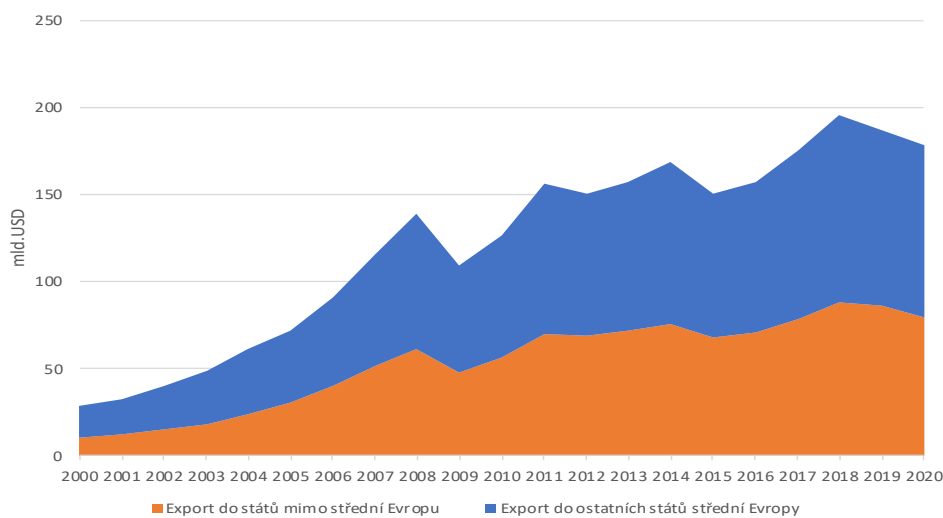
Obrázek 34 Bilance zahraničního obchodu Rakouska se zeměmi střední Evropy v letech 2000-2020, v mld. USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

6.2.4 Česko

Česko se v žebříčku nejbohatších ekonomik Atlasu ekonomické komplexity umísťuje na 29. místě a v žebříčku Indexu ekonomické komplexity na 6. místě. Počet obyvatel v roce 2020 byl 10,7 milionu a na jednoho obyvatele v tomtéž roce připadalo HDP 22 933 USD. Za posledních pět let došlo k nárůstu HDP na jednoho obyvatele o 1,3 %. Celková hodnota exportu v roce 2020 činila 205 mld. USD. Za posledních pět let rostl export v ročním průměru o 3,4 %. Celková hodnota importu v roce 2020 byla 176 mld. USD. Česko se tedy řadí mezi země s kladnou bilancí zahraničního obchodu (The Atlas of Economic Complexity, 2023d).

Export

Z **obr. 35** je patrné, že v případě Česka převyšuje export do ostatních států střední Evropy. V roce 2000 tvořil export z Česka do zemí střední Evropy 63 % celkového exportu Česka. Hodnota hrubého exportu Česka do střední Evropy byla v roce 2000 18,4 mld. USD. V první polovině sledovaného období export výrazně vzrostl, a to až o 60 miliard dolarů. V průběhu sledovaného období ale dochází k poklesu podílu na celkovém exportu. Stále však tvoří více než polovinu objemu hrubého exportu a to 55 % v roce 2020.

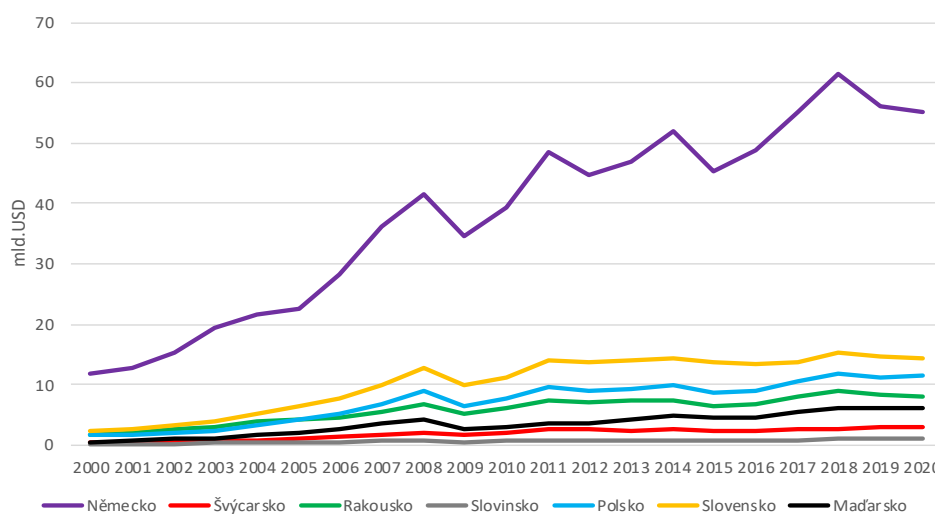
Obrázek 35 Objemy hrubého exportu Česka v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Důležitost exportu do střední Evropy České republiky dokazuje i **tab. 9**, ve které lze vidět, že tři státy ze střední Evropy – Německo, Slovensko a Polsko – se nachází na prvních třech místech. Mezi top 10 zemí exportu České republiky patří také Rakousko a Maďarsko. Jestliže se podíváme za hranice střední Evropy, lze vidět, export České republiky se orientuje především na evropské státy. V tabulce lze tedy pozorovat nárůst Itálie, Francie, Nizozemska či Spojeného království. Mimo Evropu jsou důležitým partnerem Spojené státy americké.

Tabulka 9 Top 10 zemí exportu Česka v letech 2000, 2010 a 2020 v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

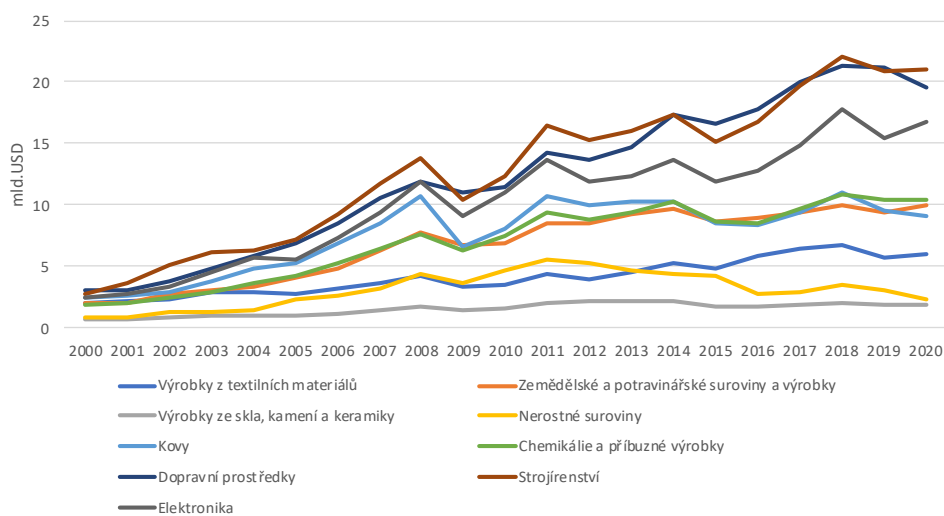
2000	2010	2020
Německo (11,7 mld.USD)	Německo (39,3 mld.USD)	Německo (55 mld.USD)
Slovensko (2,2 mld.USD)	Slovensko (11,1 mld.USD)	Slovensko (14,4 mld.USD)
Rakousko (1,7 mld.USD)	Polsko (7,7 mld.USD)	Polsko (11,5 mld.USD)
Polsko (1,6 mld.USD)	Francie (6,7 mld.USD)	Francie (8,3 mld.USD)
Spojené království (1,2 mld.USD)	Spojené království (6,2 mld.USD)	Rakousko (7,9 mld.USD)
Francie (1,2 mld.USD)	Rakousko (6,1 mld.USD)	Itálie (7,3 mld.USD)
Itálie (1 mld.USD)	Itálie (5,9 mld.USD)	Nizozemsko (6,6 mld.USD)
Spojené státy americké (0,9 mld.USD)	Nizozemsko (5,4 mld.USD)	Maďarsko (6,2 mld.USD)
Nizozemsko (0,6 mld.USD)	Rusko (3,3 mld.USD)	Spojené království (6 mld.USD)
Belgie (0,6 mld.USD)	Belgie (3,1 mld.USD)	Spojené státy americké (4,6 mld.USD)

Na obr. 36 je možno vidět, že Česko směřuje největší množství svého exportu do Německa. Nicméně, i přes rostoucí absolutní hodnoty exportu do této země, lze pozorovat pokles podílu na celkovém exportu do střední Evropy. V roce 2000 tvořil export do Německa přibližně 64 % z celkového exportu do této oblasti, avšak do roku 2020 se tento podíl snížil na 56 %. Slovensko je další významnou zemí pro export z Česka, kam směřuje přibližně 15 % exportu do střední Evropy. V případě Slovenska lze pozorovat růst podílu na celkovém exportu do této oblasti. Stoupá také podíl exportu do Polska a Maďarska.

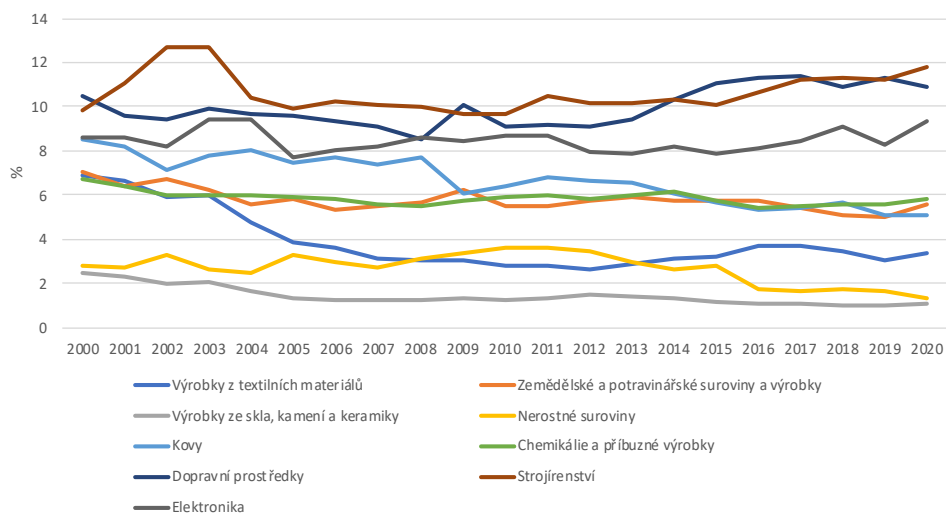

Obrázek 36 Objemy hrubého exportu Česka do států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Z analýzy vývozu z Česka je patrné, že export je velmi rozmanitý a neexistuje jedna komodita, která by výrazně převládala. Nicméně, nejvíce českých výrobků směřuje do střední Evropy v oblasti strojírenství, které se skládá převážně z různých částic a příslušenství pro zpracování dat, digitálních počítačových procesorů a jednotek pro ukládání počítačových dat. Tento obchod zaznamenal od roku 2000 největší absolutní nárůst o více než 18,3 miliard USD. Export strojírenství do střední Evropy tvoří v roce 2020 12 % celkového exportu Česka. Další významnou oblastí exportu jsou dopravní prostředky, které dokonce v letech 2016 a 2017 obsadily první místo. V roce 2020 jsou však druhou nejvíce exportovanou komoditou a na celkovém exportu se podílí 11 %. Export se soustřeďuje na automobily a části motorových vozidel (karosérie, převodovky, brzdy). Do roku 2011 se velmi úzce se strojírenstvím a dopravními prostředky podílela na exportu také elektronika, která je v roce 2020 třetí nejvíce exportovanou komoditou. Export elektroniky tvoří převážně vysílací a přijímací zařízení (televize, rádia) (**Obr.37 a 38**).

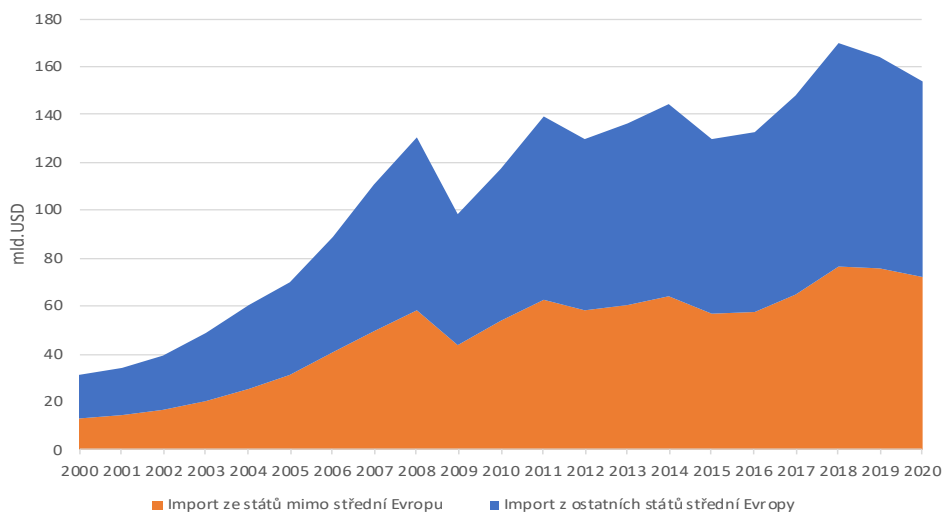
Obrázek 37 Objemy hrubého exportu Česka dle komodit do států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Obrázek 38 Podíl exportovaných komodit Česka do států střední Evropy na celkovém exportu Česka v letech 2000-2020, v %, (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Import

Na **obr. 39** pozorujeme celkové objemy hrubého importu Česka. Z výsledků vyplývá, že převažuje import z ostatních států střední Evropy. Od roku 2000 narostl import ze střední Evropy o 64 mld. USD. I přes nárůst však mírně klesá podíl na celkovém importu. V roce 2000 import ze střední Evropy tvořil 57 % a v roce 2020 klesl na 53 %.

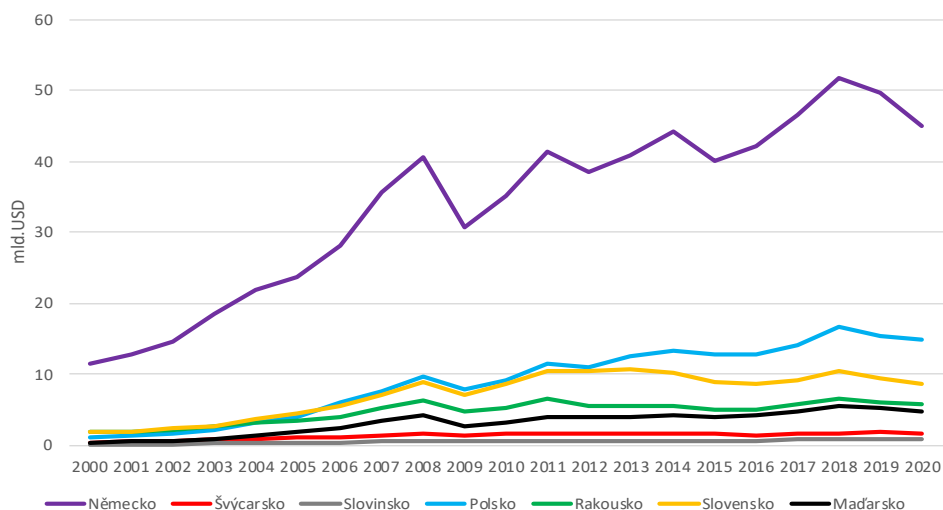
Obrázek 39 Objemy hrubého importu Česka v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Při pohledu na strukturu celkového importu lze pozorovat, že v prvních dvou sledovaných letech (2000 a 2010) byli top tři importéři Česka ze střední Evropy – Německo, Polsko a Slovensko. Avšak v důsledku zvýšeného importu z Číny a Nizozemska, se Slovensko stalo až pátým největším importérem Česka. Mezi další významné importéry mimo střední Evropu patří také Itálie a Francie. V posledním roce se mezi top 10 importéry objevují také Spojené státy americké a další stát ze střední Evropy – Maďarsko (**Tab. 10**).

Tabulka 10 Top 10 zemí importu Česka v letech 2000, 2010 a 2020 v mld.USD (podkladová data Atlas of economic complexity, vlastní zpracování)

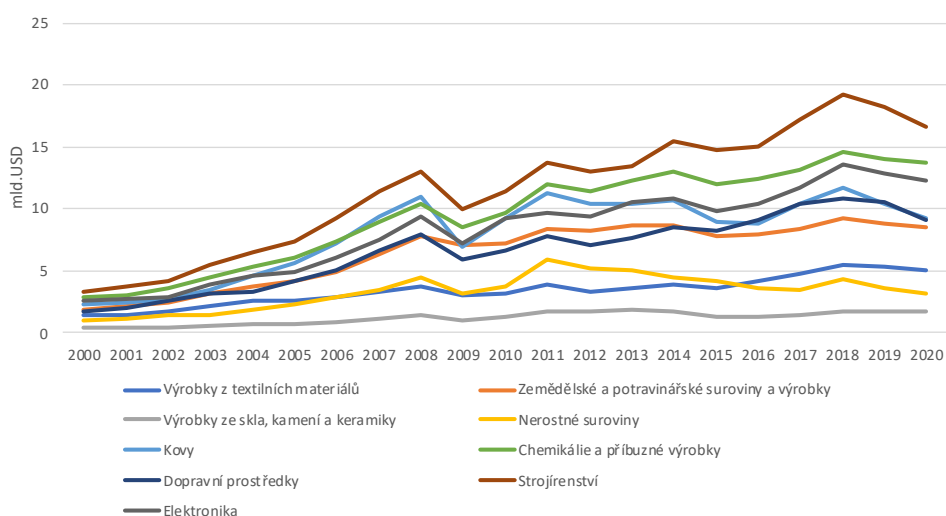
2000	2010	2020
Německo (11,6 mld.USD)	Německo (35,1 mld.USD)	Německo (44,9 mld.USD)
Slovensko (2,1 mld.USD)	Polsko (9,3 mld.USD)	Polsko (15 mld.USD)
Rakousko (1,8 mld.USD)	Slovensko (8,6 mld.USD)	Čína (14 mld.USD)
Francie (1,7 mld.USD)	Čína (7,2 mld.USD)	Nizozemsko (8,7 mld.USD)
Rusko (1,6 mld.USD)	Nizozemsko (6,7 mld.USD)	Slovensko (8,7 mld.USD)
Itálie (1,5 mld.USD)	Rakousko (5,4 mld.USD)	Itálie (6,6 mld.USD)
Spojené království (1,4 mld.USD)	Itálie (4,7 mld.USD)	Rakousko (5,7 mld.USD)
Polsko (1,2 mld.USD)	Rusko (4,6 mld.USD)	Francie (4,9 mld.USD)
Nizozemsko (0,9 mld.USD)	Francie (3,8 mld.USD)	Maďarsko (4,8 mld.USD)
Belgie (0,8 mld.USD)	Belgie (3,4 mld.USD)	Spojené státy americké (3 mld.USD)

Jak již bylo řečeno, největšími importéry jsou Německo, Polsko a Slovensko. U těchto států v rámci analýzy vyplynulo několik trendů. Prvně je nutno zmínit klesající podíl Německa na celkovém importu ze střední Evropy klesá, jelikož se v průběhu posledních dvaceti let snížil o téměř 10 %. Zejména v posledních sledujeme pokles hodnoty hrubého importu z Německa. Naopak výrazně roste import z Polska, a to jak absolutně, tak podílově vůči celkovému importu ze střední Evropy. V roce 2000 tvořil import z Polska pouze 7 % celkového importu ze střední Evropy a do roku 2020 se hodnota zvýšila na 18 %. Podíl Slovenska na importu ze střední Evropy dosáhl nejvyšší hodnoty v letech 2011 až 2014, kdy tvořil 14 %. V průběhu zbytku sledovaného období však podíl importu ze Slovenska klesá (**Obr. 40**).

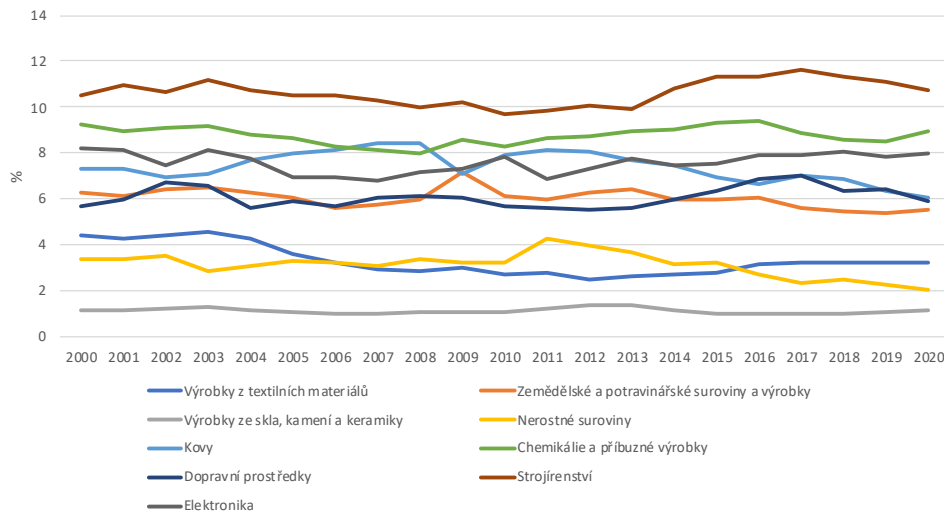

Obrázek 40 Objemy hrubého importu Česka, ze států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Nejvíce importovanou komoditou ze zemí střední Evropy do Česka je strojírenství, které tvoří 11 % celkového importu Česka. U strojírenství je během sledovaného dvacetiletého období zaznamenán největší nárůst a to o 13,3 mld. USD. Dováží se především příslušenství pro zpracování dat, motory pro motorová vozidla a jednotky pro ukládání počítačových dat. Druhou nejvíce importovanou komoditou jsou chemikálie a příbuzné výrobky, mezi něž patří zejména léky. Import chemikálií a příbuzných výrobků ze střední Evropy tvoří 9 % celkového importu v roce 2020. Další významnou importovanou komoditou je elektronika, u které lze pozorovat nárůst především od roku 2015. Nárůst byl způsoben především zvýšením importu vysílacích přístrojů pro rozhlasové a televizní vysílání, izolovanými elektrickými dráty a obvody. Naopak lze pozorovat pokles importu nerostných surovin a dopravních prostředků (**Obr. 41 a 42**).

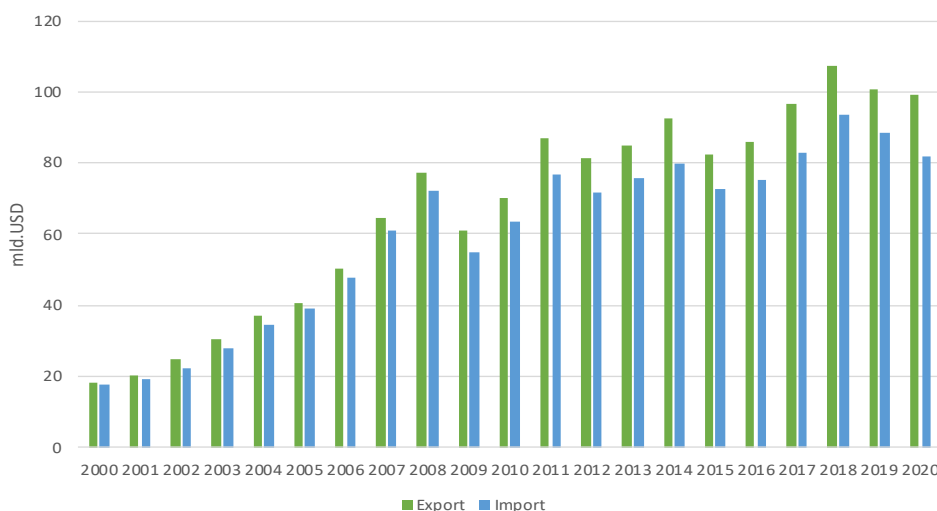
Obrázek 41 Objemy hrubého importu Česka dle komodit ze států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Obrázek 42 Podíl importovaných komodit Česka ze států střední Evropy na celkovém importu Česka v letech 2000-2020, v %, (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Bilance zahraničního obchodu

V průběhu celého sledovaného období má Česko kladnou bilanci zahraničního obchodu v rámci střední Evropy. V prvních dvou letech tohoto období (2000-2001) byl rozdíl mezi exportem a importem nižší než jedna miliarda dolarů. Nicméně od té doby se hodnota exportu začala zvyšovat a rozdíl mezi exportem a importem se postupně zvětšoval až do roku 2011, kdy převaha exportu dosáhla hodnoty 10,13 miliardy dolarů. V roce 2020 převyšovala hodnota exportu hodnotu importu o 17,35 miliardy dolarů (**Obr. 43**).

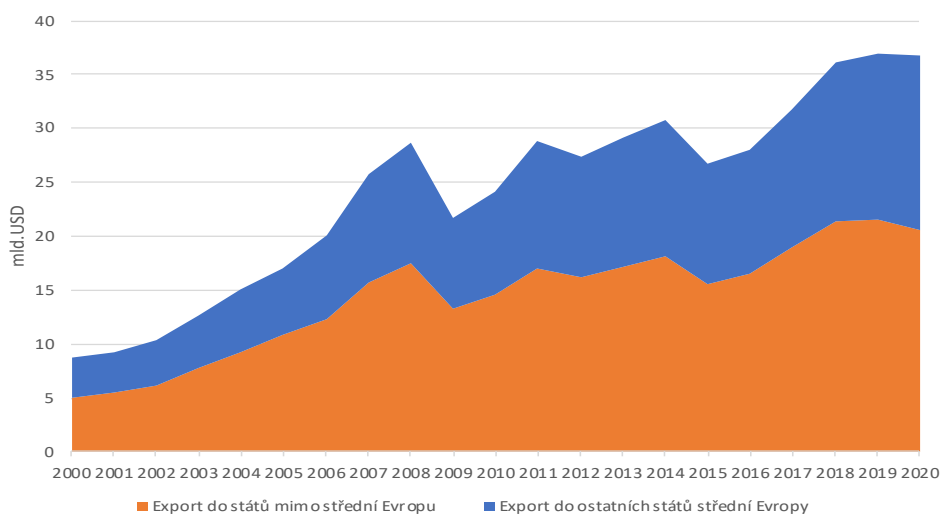
Obrázek 43 Bilance zahraničního obchodu Česka se zeměmi střední Evropy v letech 2000-2020, v mld. USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

6.2.5 Slovinsko

Slovinsko se řadí jako 26. nejbohatší země ze 133 zkoumaných v Atlasu ekonomické komplexity a v žebříčku Indexu ekonomické komplexity je Slovinsko zařazeno na 11. pozici. Celkový počet obyvatel v roce 2020 činí 2,1 milionu, přičemž na jednoho obyvatele připadá 25 489 USD. Za posledních pět let byl zaznamenán nárůst HDP na jednoho obyvatele o 1,9 %. V roce 2020 vyvezlo Slovinsko produkty v hodnotě 44,6 mld. USD a vykazuje nad regionální průměr nárůstu hodnoty exportu, který činí v ročním průměru 6,1 %. Hodnota dovozu Slovinska činila 46,1 mld. USD, a tudíž Slovinsko zaznamenává obchodní deficit se zbožím a službami a zápornou obchodní bilanci (The Atlas of Economic Complexity, 2023e).

Export

Obr. 44 ukazuje, že Slovinsko více exportuje mimo střední Evropu. Export Slovinska do zemí střední Evropy v roce 2000 představoval necelých 43 % z celkového exportu s hodnotou 3,74 mld. USD. Ačkoliv v období do roku 2009 export do střední Evropy stoupl o několik miliard dolarů, v důsledku nárůstu exportu mimo tento region klesl jeho podíl na celkovém exportu. Konkrétně do roku 2010 se tento podíl snížil na 39 %. Avšak po tomto období opět mírně stoupl a v roce 2020 tvořil 44 % z celkového exportu Slovinska.

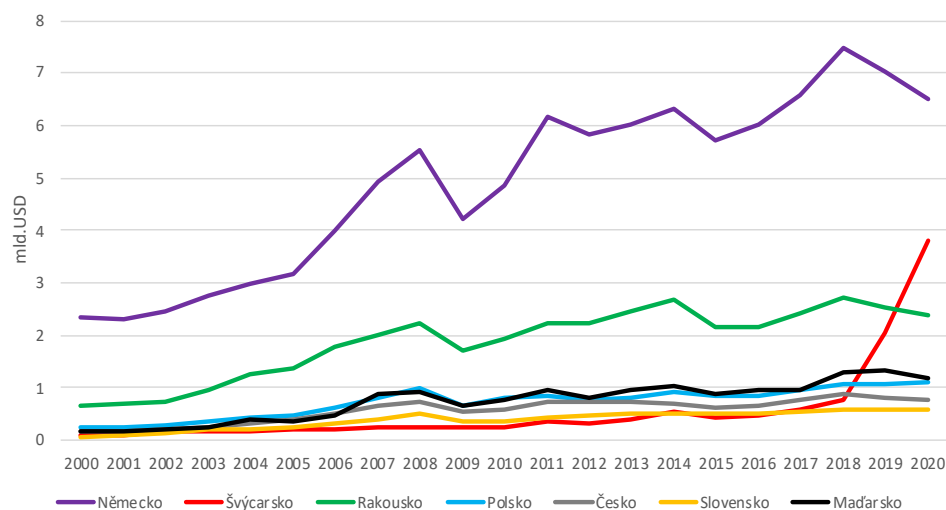
Obrázek 44 Objemy hrubého exportu Slovinska v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Nárůst exportu do střední Evropy je znázorněn také v **tab. 11**. V roce 2000 patřily mezi top deset zemí exportu tři země ze střední Evropy – Německo, Rakousko a Polsko. Do roku 2020 počet zemí narostl na pět – přidalo se Maďarsko a Švýcarsko. Mimo střední Evropu směřuje slovinský export nejvíce do Itálie, Chorvatska a Francie. V porovnání s ostatními, již zanalyzovanými státy, lze vidět poměrně rozdílnější teritoriální strukturu. Vzhledem ke své minulosti a k blízkosti k jednotlivým státům je důležitým cílem exportu Chorvatsko a Srbsko. Další zemí mimo střední Evropu, kam Slovinsko exportuje, je Rusko. Do roku 2010 patřila mezi top země exportu také Bosna a Hercegovina.

Tabulka 11 Top 10 zemí exportu Slovinska v letech 2000, 2010 a 2020 v mld.USD (podkladová data Atlas of economic complexity, vlastní zpracování)

2000	2010	2020
Německo (2,35 mld.USD)	Německo (4,8 mld.USD)	Německo (6,5 mld.USD)
Itálie (1,2 mld.USD)	Itálie (2,9 mld.USD)	Švýcarsko (3,8 mld.USD)
Chorvatsko (0,7 mld.USD)	Rakousko (1,9 mld.USD)	Itálie (3,3 mld.USD)
Francie (0,7 mld.USD)	Francie (1,8 mld.USD)	Chorvatsko (3 mld.USD)
Rakousko (0,6 mld.USD)	Chorvatsko (1,5 mld.USD)	Rakousko (2,3 mld.USD)
Bosna a Hercegovina (0,4 mld.USD)	Rusko (0,9 mld.USD)	Francie (1,7 mld.USD)
Spojené státy americké (0,3 mld.USD)	Srbsko (0,9 mld.USD)	Srbsko (1,2 mld.USD)
Polsko (0,2 mld.USD)	Polsko (0,8 mld.USD)	Maďarsko (1,2 mld.USD)
Spojené království (0,2 mld.USD)	Maďarsko (0,7 mld.USD)	Polsko (1,1 mld.USD)
Rusko (0,2 mld.USD)	Bosna a Hercegovina (0,7 mld.USD)	Rusko (0,9 mld.USD)

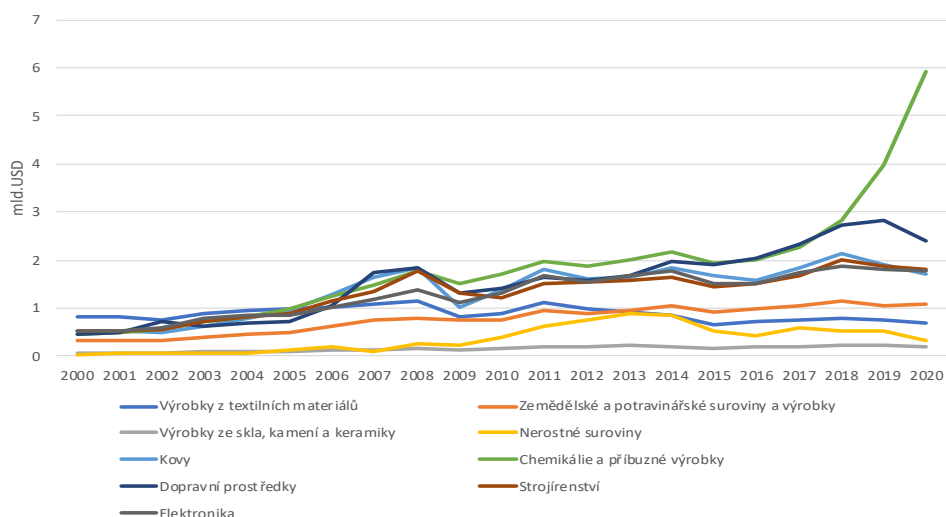
Z **obr. 45** vyplývá, že nejvíce vyváží Slovinsko ze střední Evropy do Německa a Rakouska. V roce 2000 představoval export do Německa 63 % celkového exportu do střední Evropy a export do Rakouska 18 %. Avšak u obou zemí podíl na exportu do střední Evropy do roku 2020 velmi výrazně poklesl. Export do Německa v roce 2020 tvořil 40 % exportu do střední Evropy a export do Rakouska 15 %. Tento pokles byl způsoben výrazným nárůstem vývozu do Švýcarska od roku 2017. V roce 2020 tvoří export do Švýcarska již 23 % celkového exportu do střední Evropy. Takto výrazný nárůst byl způsoben větším vývozem chemikálií a příbuzných výrobků – hlavně léků. Švýcarsko se tak stalo druhou nejdůležitější zemí pro vývoz. Kromě těchto států můžeme za další významné partnery zařadit také Polsko a Maďarsko, jejichž podíl na celkovém exportu Slovinska do střední Evropy v průběhu sledovaného období roste. Tohoto trendu si lze všimnout také v **tabulce č. 11**.

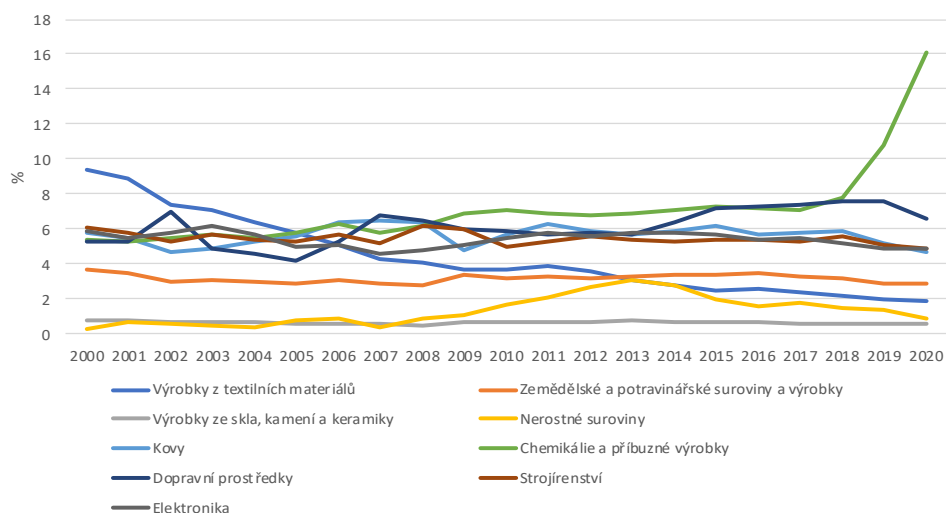
Obrázek 45 Objemy hrubého exportu Slovinska do států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic complexity, vlastní zpracování)

Obr. 46 a 47 ukazují, že v roce 2000 byly nejvíce exportovány výrobky z textilních materiálů, jejichž export narůstal až do roku 2008. Nicméně od té doby dochází k jejich postupnému poklesu a v poslední polovině sledovaného období patří mezi nejméně exportované komodity. To dokládá také pokles podílu této komodity na celkovém exportu, který klesl z původních 9 % v roce 2000 na 2 % v roce 2020. Do skupiny méně exportovaných výrobků lze zařadit také export výrobků ze skla, kamení a keramiky, export nerostných surovin a zemědělských a potravinářských výrobků.

V posledních letech se slovinský export orientuje zejména na chemikálie a příbuzné výrobky. Podíl těchto výrobků na celkovém exportu se od roku 2000 zvýšil o 11 %. Největší nárůst exportu této komodity byl zaznamenán v posledních dvou letech a byl způsoben především nárůstem exportu farmaceutických produktů – léků a vakcín. Během let narůstal také export dopravních prostředků a stal se druhou nejvíce exportovanou komoditou. Z této komodity exportuje Švýcarsko hlavně části motorových vozidel (např. karosérie) a letadla (**Obr. 46 a 47**).

Obrázek 46 Objemy hrubého exportu Slovinska dle komodit do států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

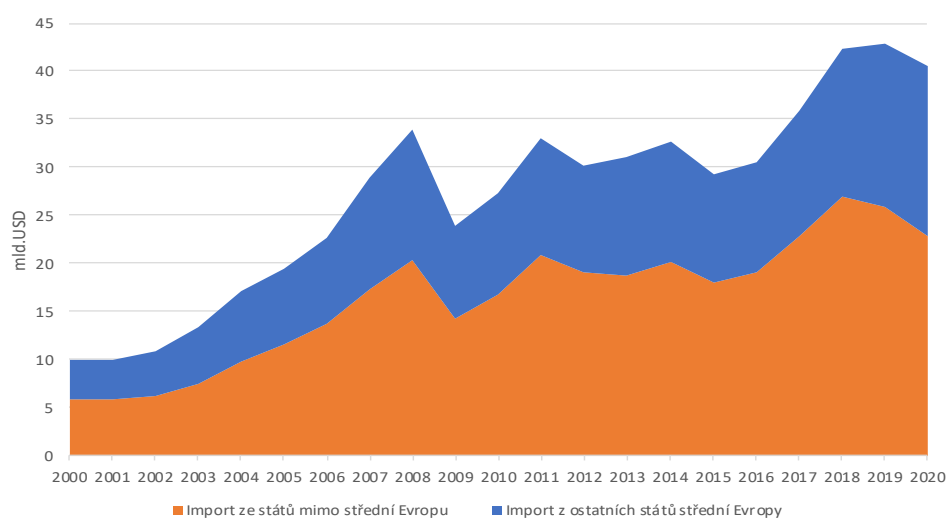

Obrázek 47 Podíl exportovaných komodit Slovinska do států střední Evropy na celkovém exportu Slovinska v letech 2000-2020, v %, (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Import

Z analýzy je zřejmé, že import do Slovinska pochází především ze zemí mimo střední Evropu. Od roku 2000 se podíl importu ze střední Evropy na celkovém importu zvyšoval až do roku 2005, kdy nastal pokles, po kterém se pohyboval kolem 38 %. Největší rozdíl mezi importy byl zaznamenán v roce 2018, kdy se rozdíl mezi importem ze zemí mimo střední Evropu a importem ze zemí střední Evropy téměř přiblížil k 12 mld. USD. V roce 2020 tvořil import ze

střední Evropy 44 % celkového importu Slovinska, což představuje největší podíl od roku 2000. Celková hodnota importu ze střední Evropy dosáhla v tomto roce 17,7 mld. USD (**Obr. 48**).

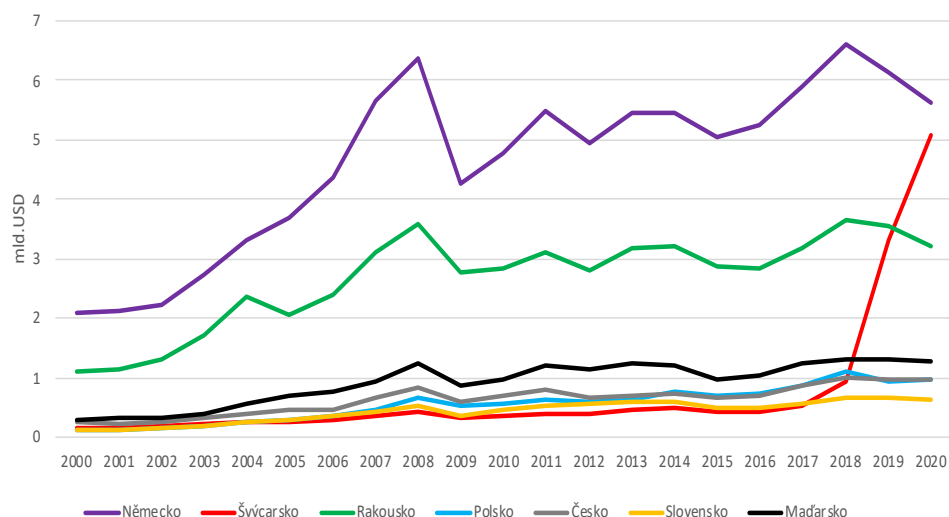
Obrázek 48 Objemy hrubého importu Slovinska v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Mezi top deseti importéry se po celé sledované období objevují čtyři státy ze střední Evropy. Do roku 2010 se jednalo o Německo, Rakousko, Maďarsko a Česko, přičemž v roce 2020 nahradilo Česko Švýcarsko, které se stalo hned po Německu největším importérem Slovinska. Ze států mimo střední Evropu importuje do Slovinska nejvíce Itálie a v posledních letech narůstá import z Číny. Důležitým importérem Slovinska je také Chorvatsko a Turecko (**Tab. 12**).

Tabulka 12 Top 10 zemí importu Slovinska v letech 2000, 2010 a 2020 v mld.USD (podkladová data Atlas of economic complexity, vlastní zpracování)

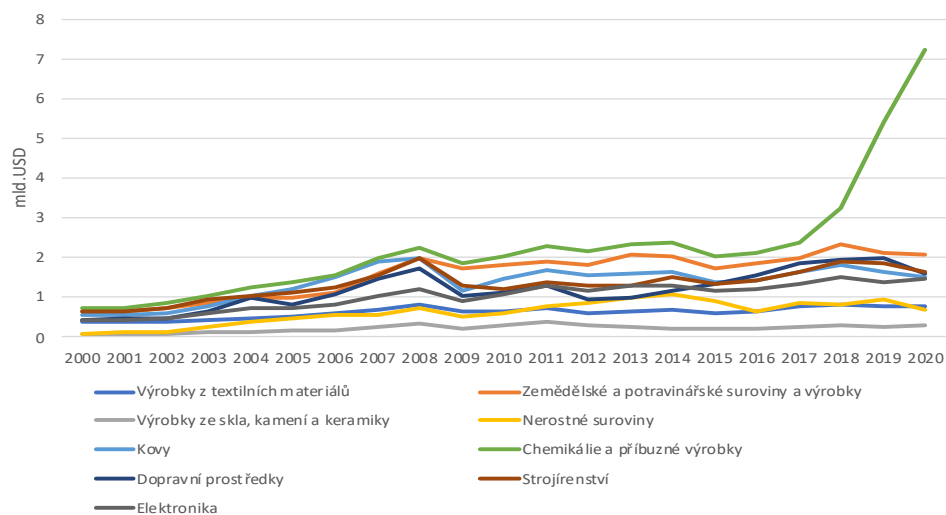
2000	2010	2020
Německo (2,1 mld.USD)	Německo (4,8 mld.USD)	Německo (5,6 mld.USD)
Itálie (1,9 mld.USD)	Itálie (4,7 mld.USD)	Švýcarsko (5,1 mld.USD)
Rakousko (1,1 mld.USD)	Rakousko (2,8 mld.USD)	Itálie (4 mld.USD)
Francie (1 mld.USD)	Čína (1,4 mld.USD)	Čína (3,4 mld.USD)
Chorvatsko (0,5 mld.USD)	Francie (1,3 mld.USD)	Rakousko (3,2 mld.USD)
Maďarsko (0,3 mld.USD)	Chorvatsko (1 mld.USD)	Chorvatsko (1,7 mld.USD)
Nizozemsko (0,3 mld.USD)	Maďarsko 0,9 mld.USD)	Turecko (1,6 mld.USD)
Španělsko (0,3 mld.USD)	Nizozemsko (0,8 mld.USD)	Maďarsko (1,3 mld.USD)
Spojené království (0,2 mld.USD)	Česko (0,7 mld.USD)	Francie (1,2 mld.USD)
Česko (0,2 mld.USD)	Belgie (0,6 mld.USD)	Nizozemsko (1 mld.USD)

Z oblasti střední Evropy je pro Slovinsko hlavním dovozcem Německo, které v roce 2000 zahrnovalo 51 % dovozu ze střední Evropy. Rakousko se umístilo na druhém místě s podílem 27 %. Nicméně u obou zemí rapidně klesá podíl dovozu kvůli vzrůstajícímu dovozu ze Švýcarska. Podíl importu ze Švýcarska v roce 2000 představoval pouze 4 % z celkového dovozu. Až do roku 2019 nedocházelo k výraznému nárůstu dovozu, nicméně v roce 2019 se tento podíl zvýšil na 20 % a v roce 2020 dokonce na 29 %. Švýcarsko se tak stalo druhým největším importérem Slovinska (**Obr. 49**).

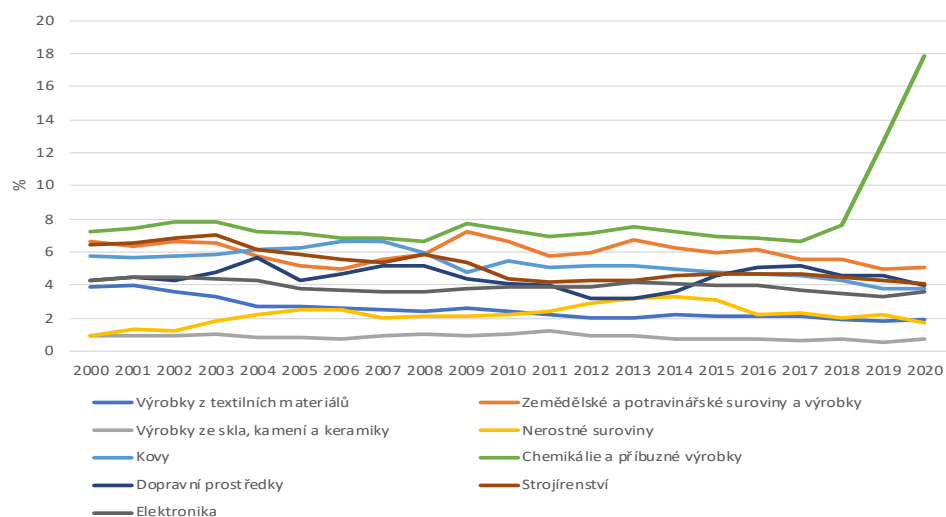

Obrázek 49 Objemy hrubého importu Slovinska ze států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Nejvíce importovanou komoditou jsou chemikálie a příbuzné výrobky, u kterých pozorujeme největší nárůst od roku 2018. Tento nárůst byl způsoben především nárůstem dovozem léků ze Švýcarska. Druhou významnou komoditou jsou zemědělské a potravinářské suroviny a výrobky, které se v roce 2020 podílely na celkovém dovozu 5 %. Importovány jsou hlavně kožené výrobky (kabelky, tašky), papír a výrobky z papíru (kartóny) a nápoje (víno). V posledních dvou letech je zaznamenán pokles importu strojírenství a dopravních prostředků. Naopak mírně vzrostl import výrobků ze skla, kamení a keramiky (**Obr. 50 a 51**).

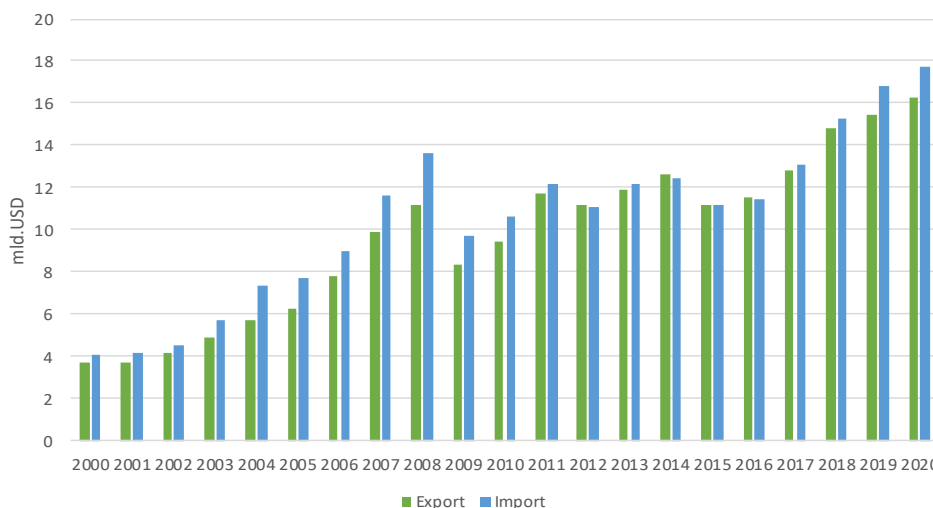
Obrázek 50 Objemy hrubého importu Slovinska dle komodit ze států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Obrázek 51 Podíl importovaných komodit Slovinska ze států střední Evropy na celkovém importu Slovinska v letech 2000-2020, v %, (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Bilance zahraničního obchodu

Z analýzy vyplývá, že v zahraničním obchodě Slovinska se zeměmi střední Evropy převládá dovoz nad vývozem. Nejvýraznější nerovnováhu mezi exportem a importem lze pozorovat v roce 2008, kdy rozdíl dosáhl 2,44 mld. USD. V letech 2012 a 2016 se však podařilo dosáhnout kladné bilance zahraničního obchodu, kdy export Slovinska převýšil dovoz. Od roku 2016 se však bilance opět obrátila a import převyšuje export (**Obr. 52**).

Obrázek 52 Bilance zahraničního obchodu Slovinska se zeměmi střední Evropy v letech 2000-2020, v mld. USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

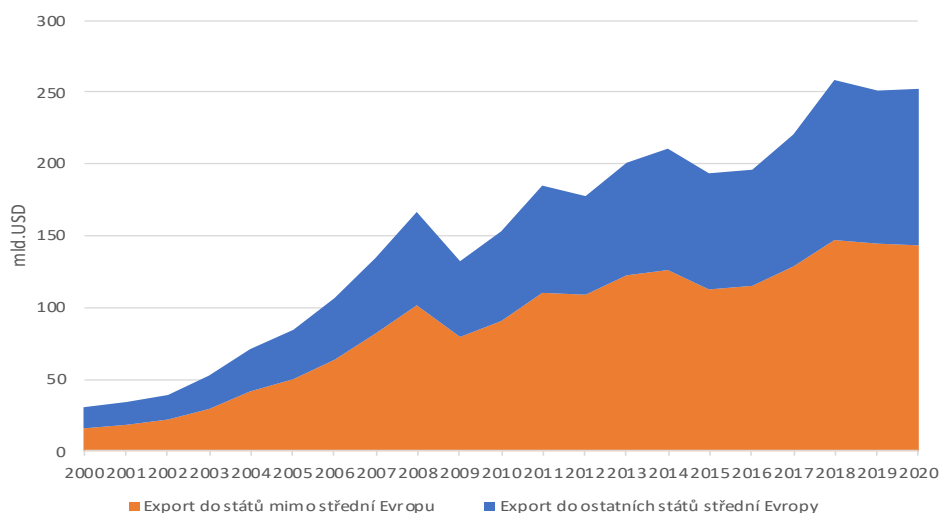
6.2.6 Polsko

Polsko se v žebříčku nejbohatších ekonomik umísťuje na 38. místě z celkového počtu 133 zkoumaných zemí a v žebříčku Indexu ekonomické komplexity na 26 místo. Celkem mělo Polsko v roce 37,9 milionů obyvatel, přičemž na jednoho obyvatele připadá 15 742 USD. Za posledních pět let narostla hodnota HDP/obyvatele o 3,1 %. V roce 2020 vyvezlo Polsko produkty v hodnotě 319 mld. USD. Export Polska za posledních pět let rostl v ročním průměru o 6,1 %. Dovoz v roce 2020 činil 310 mld. USD. Polsko má tedy kladnou bilanci zahraničního obchodu (The Atlas of Economic Complexity, 2023f).

Export

Z analýzy na **obr. 53** vyplývá, že v objemech hrubého exportu převyšuje export mimo střední Evropu. V prvních čtyřech letech sledovaného období nebyl rozdíl mezi exporty příliš patrný. Nicméně v období mezi lety 2003 a 2004 se export mimo střední Evropu značně zvýšil a rozdíl mezi oběma ukazateli se začal zvyšovat. V letech 2013 a 2014 byly největší rozdíly mezi oběma

ukazateli, kdy se rozdíl v hodnotě exportu pohyboval přes 40 mld. USD. V roce 2000 tvořil export ze střední Evropy 46 % celkového exportu, do roku 2020 je zaznamenán pokles na 43 %.

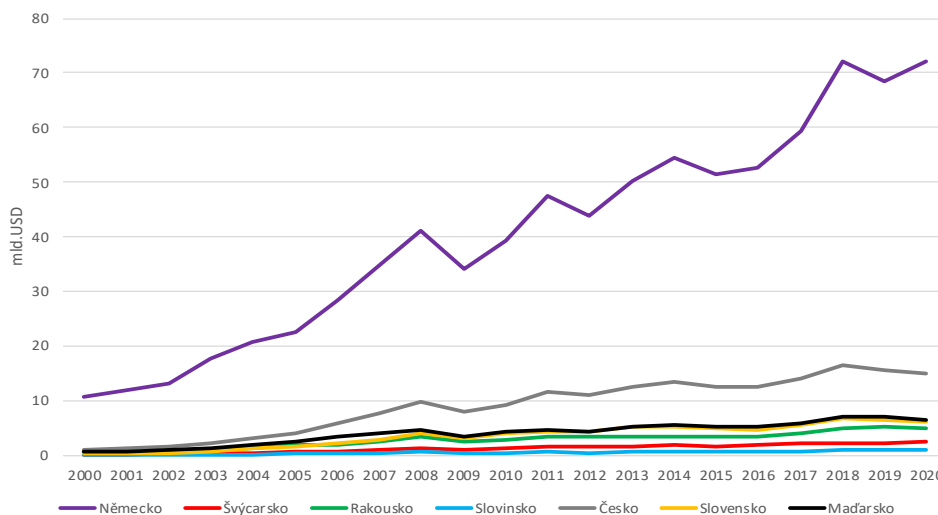
Obrázek 53 Objemy hrubého exportu Polska v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Absolutně nejvíce exportuje Polsko do Německa. Je však patrné, že se export příliš neorientuje na země střední Evropy, neboť v roce 2000 se kromě Německa mezi top deseti zeměmi exportu objevuje jen Česko. Do obou zemí však Polsko exportuje zcela nejvíce. Mimo střední Evropu exportuje Polsko nejvíce do Spojeného království a Francie. Mimo Evropu exportuje Polsko do Ruska a Spojených států amerických, přičemž zejména u Ruska lze od roku 2000 pozorovat nárůst exportu (**Tab. 13**).

Tabulka 13 Top 10 zemí exportu Polska v letech 2000, 2010 a 2020 v mld.USD (podkladová data Atlas of economic complexity, vlastní zpracování)

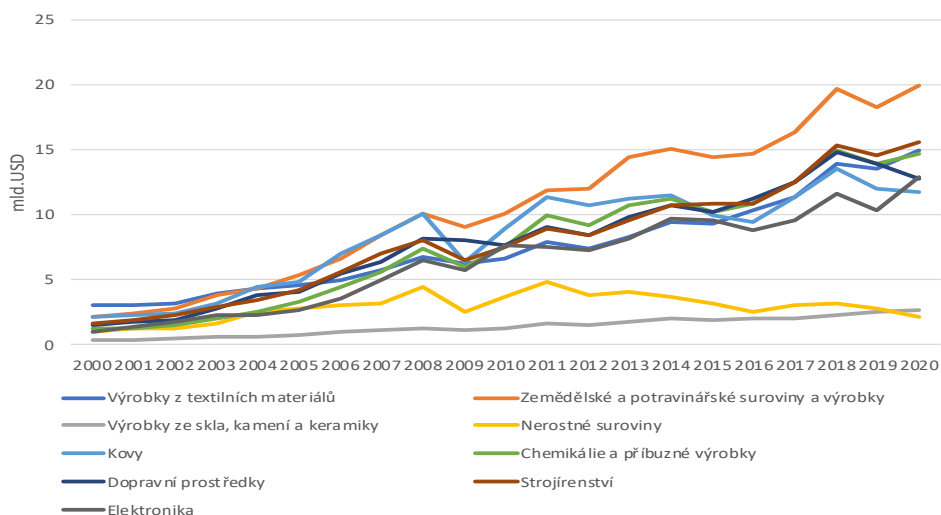
2000	2010	2020
Německo (10,9 mld.USD)	Německo (39,2 mld.USD)	Německo (72,2 mld.USD)
Itálie (1,9 mld.USD)	Francie (9,9 mld.USD)	Česko (15 mld.USD)
Francie (1,7 mld.USD)	Spojené království (9,5 mld.USD)	Spojené království (14,1 mld.USD)
Spojené království (1,4 mld.USD)	Itálie (9,5 mld.USD)	Francie (14,1 mld.USD)
Nizozemsko (1,3 mld.USD)	Česko (9,3 mld.USD)	Nizozemsko (10,7 mld.USD)
Česko (1,2 mld.USD)	Nizozemsko (6,6 mld.USD)	Itálie (10,7 mld.USD)
Belgie (0,9 mld.USD)	Rusko (6,5 mld.USD)	Rusko (7,5 mld.USD)
Švédsko (0,9 mld.USD)	Švédsko (4,5 mld.USD)	Švédsko (7,2 mld.USD)
Spojené státy americké (0,9 mld.USD)	Maďarsko (4,5 mld.USD)	Spojené státy americké (7,2 mld.USD)
Rusko (0,8 mld.USD)	Španělsko (4,1 mld.USD)	Španělsko (6,4 mld.USD)

Jak již bylo zmíněno, nejvíce exportuje Polsko do Německa a Česka. To potvrzuje také graf na **obr. 54**. V roce 2000 tvořil export do Německa 77 % celkového exportu Polska do střední Evropy. Nicméně, podíl exportu do Německa v průběhu let výrazně klesl, a to kvůli rychle rostoucímu exportu do České republiky, jehož podíl se zvýšil z 8 % v roce 2000 na 14 % v roce 2020. Třetí nejvýznamnější cílovou zemí je Maďarsko, kam v roce 2020 směřovalo 6 % polského exportu do střední Evropy.

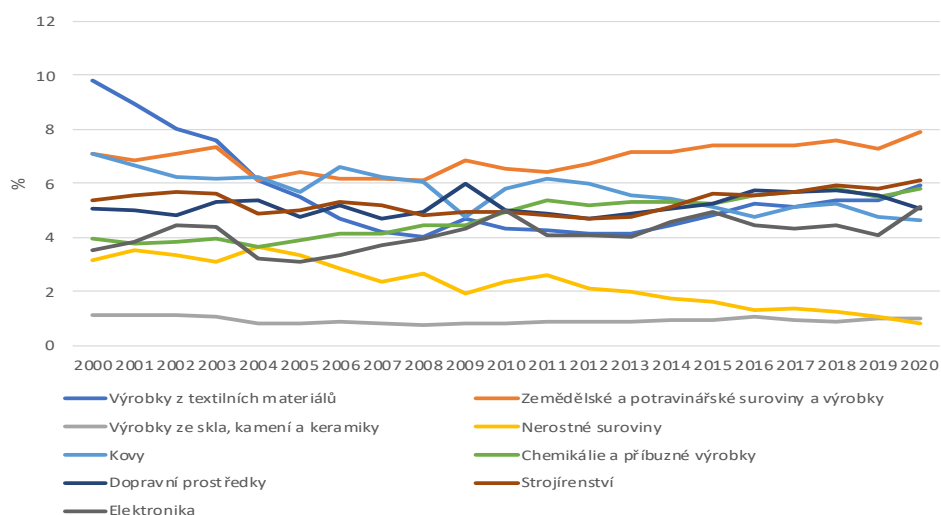

Obrázek 54 Objemy hrubého exportu Polska do států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

U komoditní struktury exportu Polska pozorujeme změnu oproti předchozí analýze států. Největší podíl na exportu tvoří zemědělské a potravinářské suroviny a výrobky, které jsou nejvíce exportovanou komoditou od roku 2008. V roce 2020 představuje tento sektor 8 % celkového exportu Polska. Jedná se především tabákové výrobky, drůbež a pekařské produkty. V minulosti hrály důležitou roli také textilní výrobky a kovy, ale v roce 2009 pozorujeme zejména u kovů výrazný pokles. Export strojírenství se v posledních letech výrazně zvýšil a je druhou nejvíce exportovanou komoditou. Důležitou část exportu tvoří také chemikálie a příbuzné výrobky. V roce 2020 představuje tento sektor 6 % celkového exportu Polska. Kromě toho je možné pozorovat mírný nárůst exportu výrobků ze skla, kamení a keramiky, a naopak pokles exportu nerostných surovin. Oba sektory však představují pouze 1 % celkového exportu (**Obr. 55 a 56**).

Obrázek 55 Objemy hrubého exportu Polska dle komodit do států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

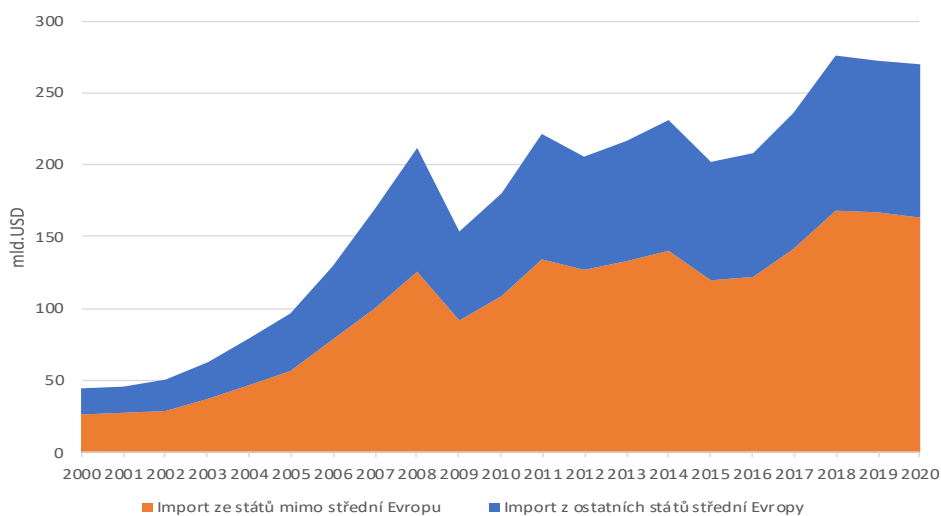

Obrázek 56 Podíl exportovaných komodit Polska do států střední Evropy na celkovém exportu Polska v letech 2000-2020, v %, (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Import

Podobně jako u vývozu, i u dovozu Polska se soustřeďuje Polsko více na země mimo střední Evropu. V roce 2000 tvořil import ze střední Evropy 40 % celkového importu Polska. V tomtéž roce byl rozdíl mezi oběma importy 8 mld. USD. Do roku 2005 podíl na celkovém importu

nepatrně narůstal, avšak poté se začal snižovat a v roce 2020 dosahuje podíl importu ze střední Evropy 39 % (**Obr. 57**).

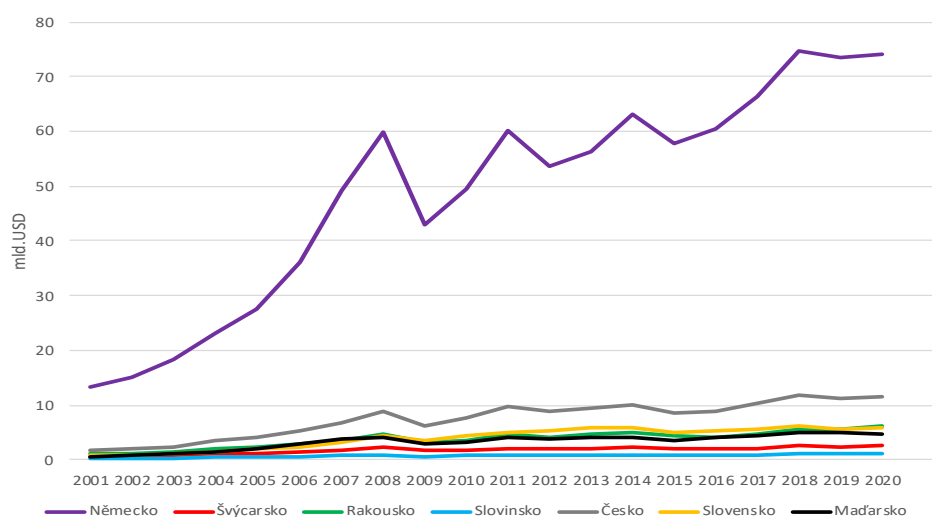
Obrázek 57 Objemy hrubého importu Polska v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Z **tab. 14** vyplývá, že největším importérem Polska je Německo. Mezi deset největších importérů se zařazují také další středoevropské státy – Česko a Rakousko v roce 2020 a Slovensko v roce 2010. Největším importérem mimo střední Evropu je Čína, jejíž import výrazně narostl od roku 2000. V roce 2000 nepatřila Čína ani do deseti největších importérů a v roce 2020 můžeme vidět, že je druhým největším importérem Polska. Další důležití importéři Polska jsou především evropské státy a to – Nizozemsko, Itálie a Francie. Důležitou složku dovozu tvoří také import z Ruska, který však od roku 2010 poklesl o téměř 6 mld. USD.

Tabulka 14 Top 10 zemí importu Polska v letech 2000, 2010 a 2020 v mld.USD (podkladová data Atlas of economic complexity, vlastní zpracování)

2000	2010	2020
Německo (13,3 mld.USD)	Německo (49,6 mld.USD)	Německo (74,1 mld.USD)
Rusko (4,4 mld.USD)	Rusko (16,5 mld.USD)	Čína (26,9 mld.USD)
Itálie (3,5 mld.USD)	Itálie (11,2 mld.USD)	Nizozemsko (15 mld.USD)
Francie (2,8 mld.USD)	Čína (9,6 mld.USD)	Itálie (14,9 mld.USD)
Nizozemsko (2,1 mld.USD)	Nizozemsko (9,1 mld.USD)	Česko (11,5 mld.USD)
Spojené království (2 mld.USD)	Francie (7,8 mld.USD)	Francie (10,6 mld.USD)
Česko (1,6 mld.USD)	Česko (7,7 mld.USD)	Rusko (10,3 mld.USD)
Belgie (1,5 mld.USD)	Belgie (6,3 mld.USD)	Belgie (6,9 mld.USD)
Švédsko (1,4 mld.USD)	Spojené království (5,7 mld.USD)	Španělsko (6,8 mld.USD)
Rakousko (0,9 mld.USD)	Slovensko (4,4 mld.USD)	Rakousko (6,2 mld.USD)

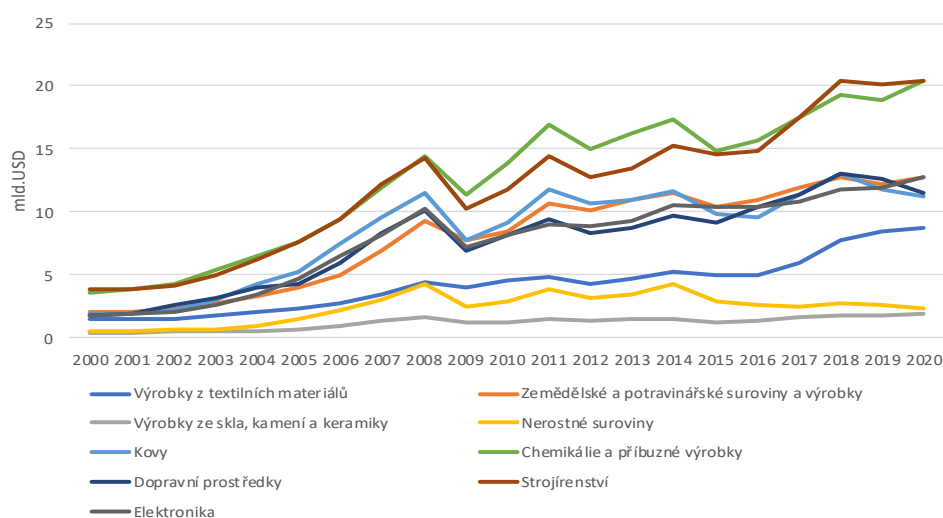
Import z Německa představuje 70 % celkového importu Polska ze střední Evropy v roce 2020. Druhým významným importérem je Česko, u kterého je lze pozorovat především růst podílu na importu ze střední Evropy. V roce 2000 činil český import 9 % importu ze střední Evropy a do roku 2020 vzrostl na 11 %. Nepatrně narůstá také import z Rakouska (**Obr. 58**).

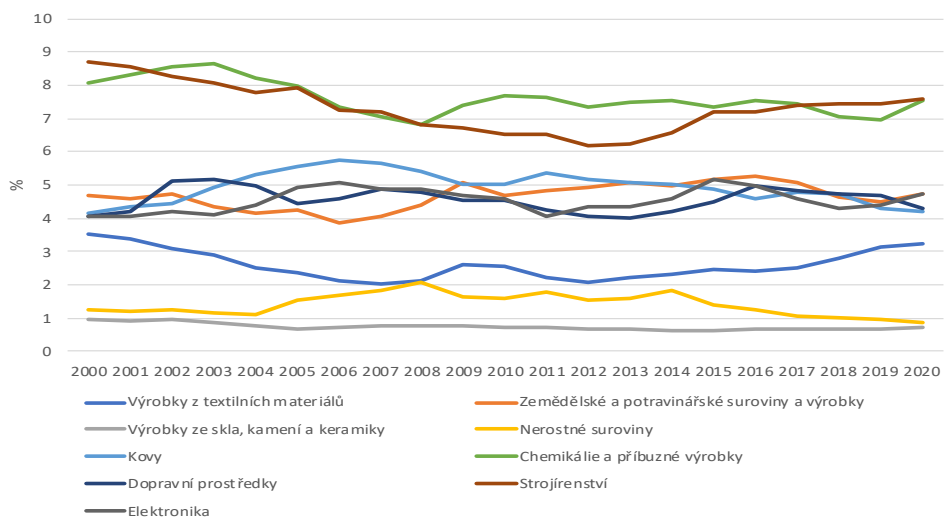
Obrázek 58 Objemy hrubého importu Polska ze států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Nejdůležitějšími komoditami, které se dovážejí, jsou chemikálie a příbuzné výrobky a strojírenské výrobky. V počátku sledovaného období byly celkové objemy dovozu těchto dvou

skupin podobné. Nicméně, krize v roce 2009 měla větší dopad na dovoz strojírenských výrobků, který klesl výrazněji než dovoz chemikálií a příbuzných výrobků. Obchod s chemikáliemi a příbuznými výrobky se vyvíjel pozitivně až do roku 2018, dokdy si udržel své prvenství. V posledních letech však došlo ke znovu vzestupu dovozu strojírenských výrobků. Tyto dvě komodity dohromady tvoří 16 % celkového dovozu v roce 2020. Kromě toho jsou další důležité importované komodity zemědělské a potravinářské suroviny a výrobky a elektronika. V posledních letech rovněž došlo ke zvýšení dovozu textilních výrobků, který se od roku 2013 zvýšil o přibližně 4 mld. USD. Na druhé straně byl zaznamenán od roku 2013 celkový pokles dovozu nerostných surovin (Obr 59 a 60).

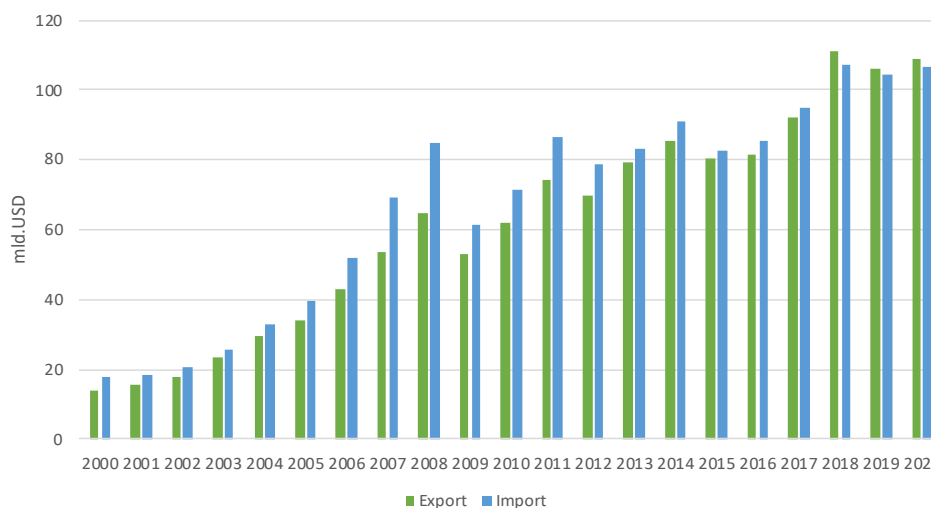
Obrázek 59 Objemy hrubého importu Polska dle komodit ze států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Obrázek 60 Podíl importovaných komodit Polska ze států střední Evropy na celkovém importu Polska v letech 2000-2020, v %, (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Bilance zahraničního obchodu

Na **obr. 61** lze pozorovat vývoj bilance zahraničního obchodu. Až do roku 2018 převyšoval import ze zemí střední Evropy nad exportem a bilance byla tedy záporná. Největší rozdíl je zaznamenán v roce 2008, kdy import převyšoval nad exportem o 20 mld. USD. Od tohoto roku je patrný nárůst exportu Polska do střední Evropy a od roku 2018 pozorujeme již kladnou bilanci.

Obrázek 61 Bilance zahraničního obchodu Polska se zeměmi střední Evropy v letech 2000-2020, v mld. USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

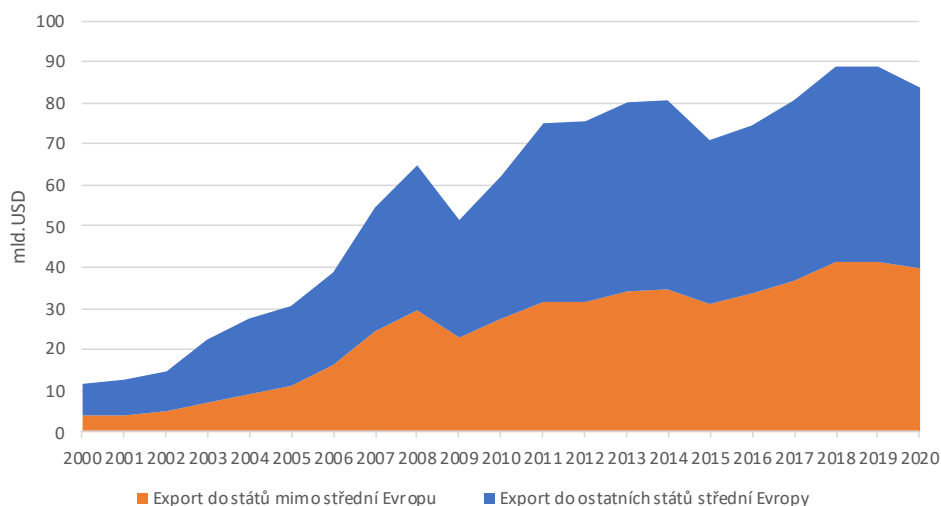
6.2.7 Slovensko

Slovensko se řadí jako 34. nejbohatší ekonomika ze 133 zkoumaných zemí a v žebříčku Indexu ekonomické složitosti se Slovensko řadí na 13. místo. Na jednoho obyvatele z celkového počtu 5,46 milionu obyvatel připadá HDP 19 266 USD. Za posledních pět let narostla hodnota HDP na obyvatele v průměru o 1,2 %. Celková hodnota exportu v roce 2020 činila 93,8 mld. USD. V ročním průměru roste export za posledních pět let o 3,6 %. Dovoz v roce 2020 činil celkové částky 92,2 mld. USD. Slovensko tedy vykazuje kladnou bilanci zahraničního obchodu (The Atlas of Economic Complexity, 2023g).

Export

Rozbor zahraničního obchodu Slovenska ukazuje, že převažujícím směrem exportu jsou ostatní státy střední Evropy. V průběhu posledních dvaceti let došlo k trvalému růstu celkového objemu vývozu v mld. USD do této oblasti. V roce 2000 tvořil export do střední Evropy 67 % celkového slovenského vývozu. Nejvyšších hodnot bylo dosaženo v letech 2002 a 2003, kdy tato čísla

dosahovala 68 %. Nicméně, přes nárůst v mld. USD, podíl na celkovém slovenském vývozu se snižuje. V roce 2020 představuje export do střední Evropy 53 % celkového slovenského vývozu (**Obr. 62**).

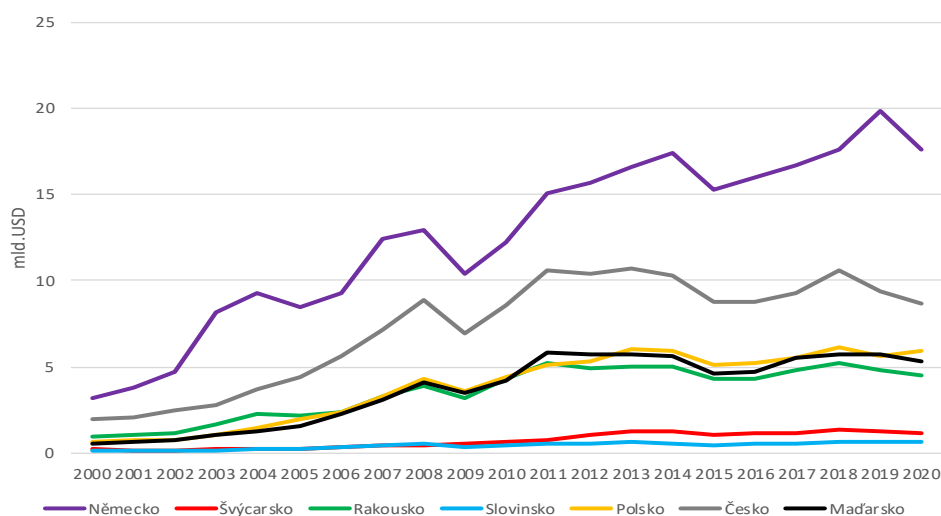
Obrázek 62 Objemy hrubého exportu Slovenska letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Dominanci středoevropských států v případě exportu ukazuje i **tab. 15**. V roce 2000 patřilo mezi top 10 zemí exportu šest států ze střední Evropy. Z důvodu poklesu exportu do Švýcarska je v příčce top 10 zemí exportu v roce 2020 5 států střední Evropy – Německo, Česko, Polsko, Maďarsko a Rakousko. Ze států mimo střední Evropu exportuje Slovensko především do Francie a Itálie. Důležitou část exportu tvoří vývoz do Číny a Spojených států amerických.

Tabulka 15 Top 10 zemí exportu Slovenska v letech 2000, 2010 a 2020 v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

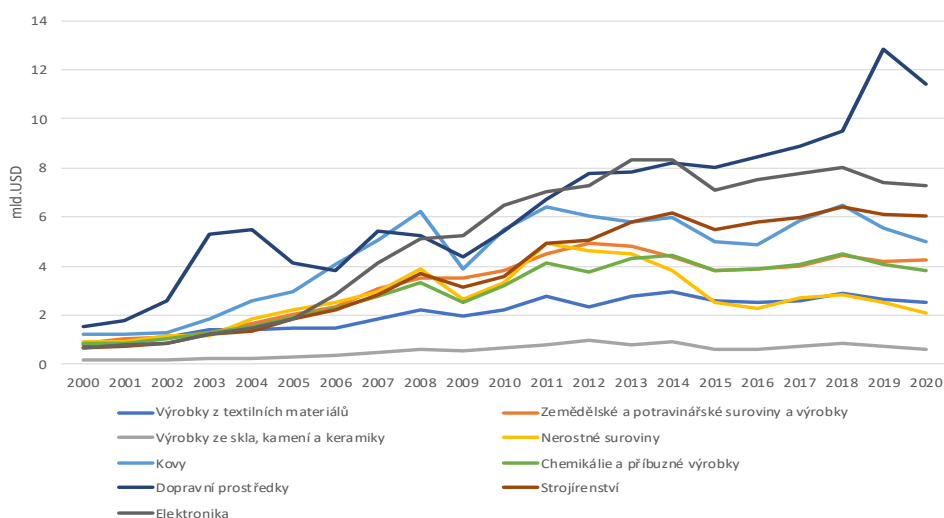
2000	2010	2020
Německo (3,14 mld.USD)	Německo (12,2 mld.USD)	Německo (17,6 mld.USD)
Česko (2 mld.USD)	Česko (8,6 mld.USD)	Česko (8,7 mld.USD)
Itálie (1,1 mld.USD)	Polsko (4,4 mld.USD)	Polsko (6 mld.USD)
Rakousko (1 mld.USD)	Rakousko (4,3 mld.USD)	Francie (5,6 mld.USD)
Polsko (0,7 mld.USD)	Maďarsko (4,2 mld.USD)	Maďarsko (5,4 mld.USD)
Maďarsko (0,6 mld.USD)	Francie (3,9 mld.USD)	Rakousko (4,5 mld.USD)
Francie (0,5 mld.USD)	Itálie (3,4 mld.USD)	Čína (4,5 mld.USD)
Spojené království (0,3 mld.USD)	Rusko (2,5 mld.USD)	Spojené státy americké (4 mld.USD)
Spojené státy americké (0,2 mld.USD)	Spojené království (2,5 mld.USD)	Itálie (3,2 mld.USD)
Švýcarsko (0,2 mld.USD)	Španělsko (2 mld.USD)	Spojené království (3,1 mld.USD)

Export do střeoevropských zemí je nejvíce zaměřen na Německo. Největší nárůst exportu do Německa byl pozorován v letech 2000 až 2004, kdy tvořil polovinu celkového exportu do střední Evropy. V roce 2020 tvoří export do Německa 40 % exportu do střední Evropy. Druhým nejvýznamnějším státem exportu je Česko, kam vzrostl export během sledovaného dvacetiletého období o necelých 7 mld. USD a v roce 2020 tvoří export do Česka 20 % exportu do střední Evropy. Lze také pozorovat skupinu Maďarska, Polska a Rakouska, u nichž jsou hodnoty exportu podobné. Dohromady tvoří export do těchto tří států 36 % exportu Německa do střední Evropy (**Obr. 63**).

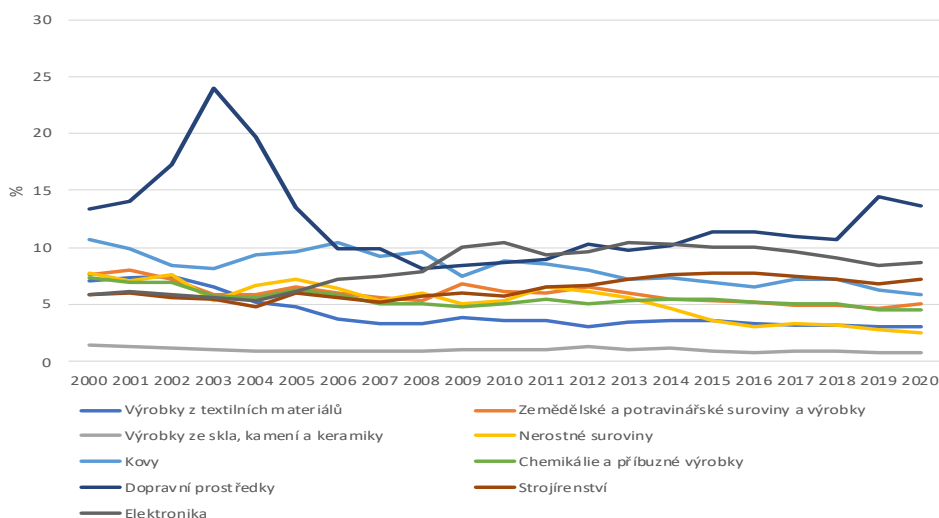

Obrázek 63 Objemy hrubého exportu Slovenska do států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

V komoditní struktuře pozorujeme výrazný nárůst exportu dopravních prostředků. Mezi roky 2018-2019 došlo k výraznému nárůstu exportu dopravních prostředků o 3,3 mld. USD. Export dopravních prostředků do střední Evropy se ze všech sledovaných komodit podílí nejvíce na celkovém exportu Slovenska. V roce 2020 hodnota podílu dosahovala 14 %. V oblasti dopravních prostředků exportuje Slovensko zejména automobily. Do roku 2009 docházelo také k růstu exportu kovů. Avšak v roce 2009 celkový objem exportu kovů prudce klesl o polovinu a podíl na celkovém exportu se od té doby postupně snižuje. V roce 2020 tvořil export kovů pouze 6 % celkového exportu. Elektronika je významnou částí exportu a stala se druhou nejvíce exportovanou komoditou do ostatních států střední Evropy. Od roku 2000 do roku 2020 se podíl elektroniky na celkovém exportu zvýšil z 6 % na 9 %, přičemž v letech 2012-2017 tvořila elektronika až 10 % celkového exportu Slovenska. Důležitou část exportu elektroniky tvoří televize, monitory a projektory. Další významnou komoditou je strojírenství, jehož export narostl od roku 2000 o 5,3 mld. USD (**Obr. 64 a 65**).

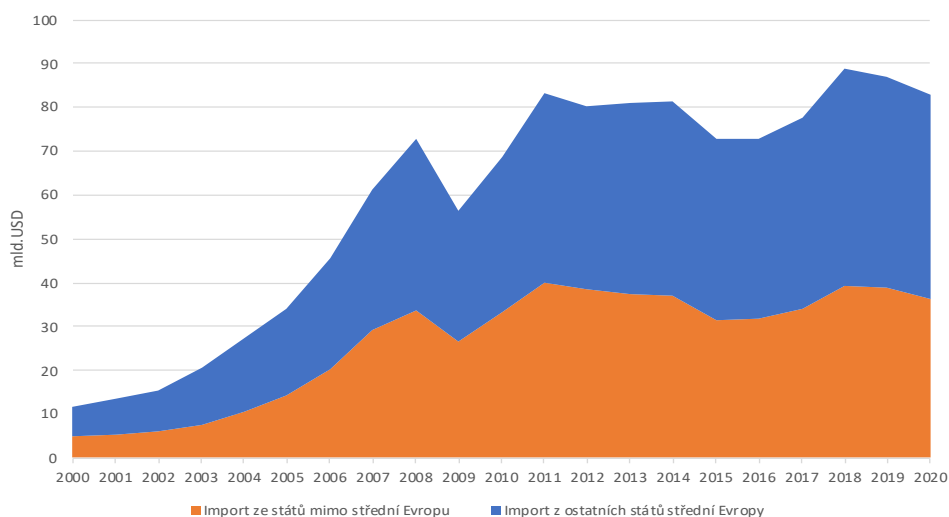
Obrázek 64 Objemy hrubého exportu Slovenska dle komodit do států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Obrázek 65 Podíl exportovaných komodit Slovenska do států střední Evropy na celkovém exportu Slovenska v letech 2000-2020, v %, (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Import

Obr. 66 znázorňuje objemy hrubého importu Slovenska. Z analýzy vyplývá, že větší část importu pochází z ostatních států střední Evropy. Největší nárůst celkového objemu importu z těchto států byl zaznamenán do roku 2008, kdy dosáhl částky 39,3 miliardy USD. V průběhu let však dochází k poklesu podílu na celkovém importu. V roce 2000 tvořil import ze střední Evropy 58 % celkového importu. Do roku 2010 podíl klesl až na 51 %. Po tomto roce začal opět narůstat a v roce 2020 tvoří import ze střední Evropy 56 % celkového importu.

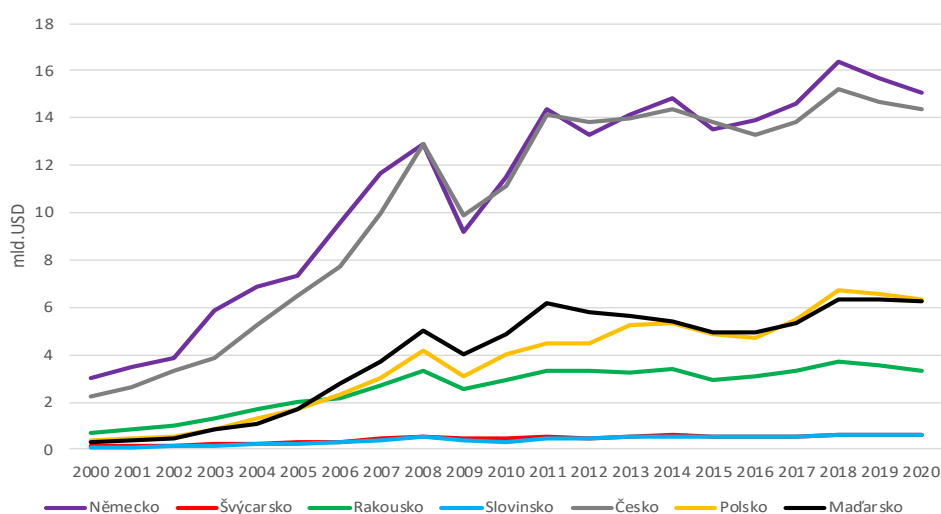
Obrázek 66 Objemy hrubého importu Slovenska v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Převahu států ze střední Evropy ukazuje také **tab. 16**. Ve všech třech sledovaných letech se mezi deseti největšími importéry nachází 5 států střední Evropy – Německo, Česko, Rakousko, Polsko a Maďarsko. Všechny tyto státy v roce 2020 tvoří pětici největších importérů Slovenska. Mimo střední Evropu je největším importérem Itálie, Rusko, Čína, Francie a Jižní Korea. Nárůst je zaznamenán v případě Číny, zatímco v případě druhého asijského státu, Jižní Koreji, je zaznamenán pokles importu o 2,2 mld. USD.

Tabulka 16 Top 10 zemí importu Slovenska v letech 2000, 2010 a 2020 v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

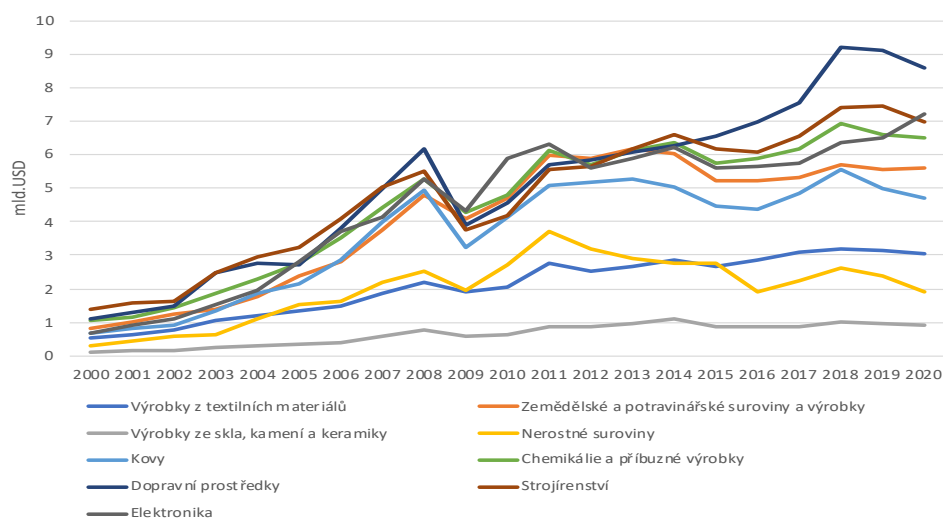
2000	2010	2020
Německo (3 mld.USD)	Německo (11,5 mld.USD)	Německo (15,1 mld.USD)
Česko (2,2 mld.USD)	Česko (11,1 mld.USD)	Česko (14,4 mld.USD)
Rusko (1,8 mld.USD)	Maďarsko (4,8 mld.USD)	Polsko (6,3 mld.USD)
Rakousko (0,7 mld.USD)	Jižní Korea (4,4 mld.USD)	Maďarsko (6,3 mld.USD)
Itálie (0,7 mld.USD)	Rusko (4,2 mld.USD)	Rakousko (3,3 mld.USD)
Polsko (0,4 mld.USD)	Polsko (4 mld.USD)	Itálie (3,3 mld.USD)
Francie (0,4 mld.USD)	Rakousko (2,9 mld.USD)	Rusko (3,1 mld.USD)
Maďarsko (0,3 mld.USD)	Itálie (2,7 mld.USD)	Čína (3,1 mld.USD)
Španělsko (0,3 mld.USD)	Francie (2,3 mld.USD)	Francie (3,1 mld.USD)
Nizozemsko (0,2 mld.USD)	Čína (2 mld.USD)	Jižní Korea (2,2 mld.USD)

Na následujícím **obr. 67** lze vidět, že největšími importéry Slovenska ze střední Evropy jsou Německo a Česko. Oba státy v roce 2020 tvoří přibližně 31 % importu ze střední Evropy. V průběhu sledovaného období lze sledovat nárůst importu z Maďarska a Polska. Import z Maďarska tvořil v roce 2000 4 % importu ze střední Evropy a do roku 2020 podíl narostl na 13 %. Obdobný vývoj je také u Polska. V roce 2000 tvořil import z Polska 6 % importu ze střední Evropy a v roce je hodnota 14 %. Naopak pozorujeme pokles podílu importu z Rakouska, který poklesl z 10 % v roce 2000 na 7 % v roce 2020.

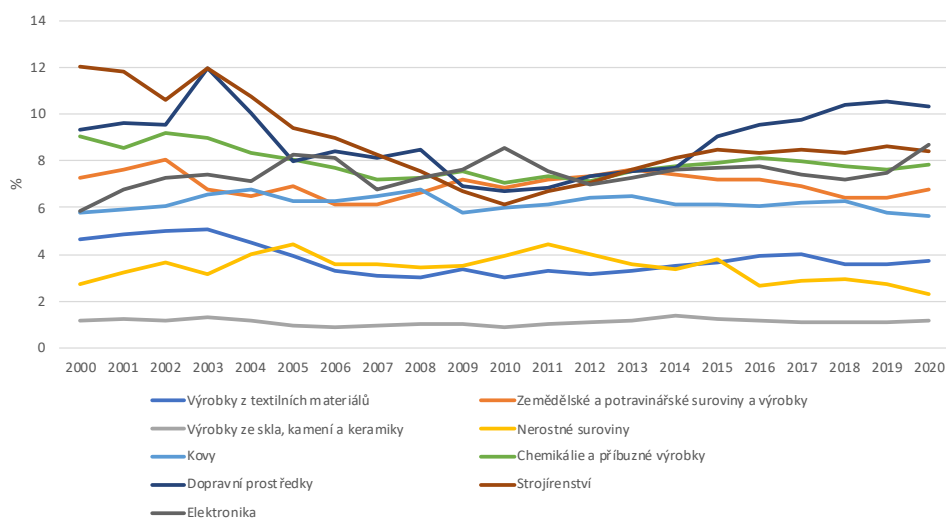

Obrázek 67 Objemy hrubého importu Slovenska ze států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Komoditní struktura importu do Slovenska je velice pestrá a do roku 2016 je těžké určit jednu dominantní komoditu. Právě od roku 2016 se zvyšuje import dopravních prostředků, který v roce 2019 dosáhl hodnoty 9,1 mld. USD. Jsou importovány především části motorových vozidel. Import dopravních prostředků ze střední Evropy představuje 10 % celkového importu. Druhou nejvýznamnější importovanou komoditou je elektronika, jejíž import vzrostl o 6,5 mld. USD od roku 2000 a v roce 2020 představovala 9 % celkového importu. Hlavním dováženým produktem jsou izolované dráty, kabely a jiné elektrické vodiče. Důležitou část importu tvoří také strojírenství a chemikálie (**Obr. 68 a 69**).

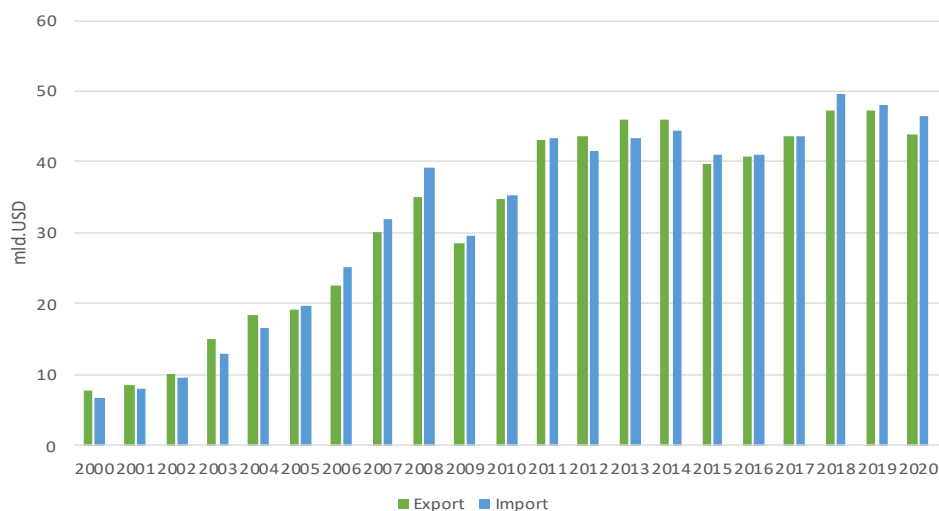
Obrázek 68 Objemy hrubého importu Slovenska dle komodit ze států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Obrázek 69 Podíl importovaných komodit Slovenska ze států střední Evropy na celkovém importu Slovenska v letech 2000-2020, v %, (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Bilance zahraničního obchodu

V případě hodnocení bilance zahraničního obchodu lze identifikovat několik výkyvů. Od roku 2000 do roku 2004 byla bilance zahraničního obchodu kladná což znamená, že export ze Slovenska do jiných zemí ve střední Evropě byl vyšší než import. Nicméně od roku 2004 do roku 2011 převládal import. Největší rozdíl mezi exportem a importem byl zaznamenán v roce 2008, kdy import převyšoval o 4,32 miliardy USD. Následně byla bilance několik let opět kladná, nicméně v posledních třech letech se opět objevuje záporná bilance, a tudíž hodnota importu převyšuje hodnotu exportu (**Obr. 70**).

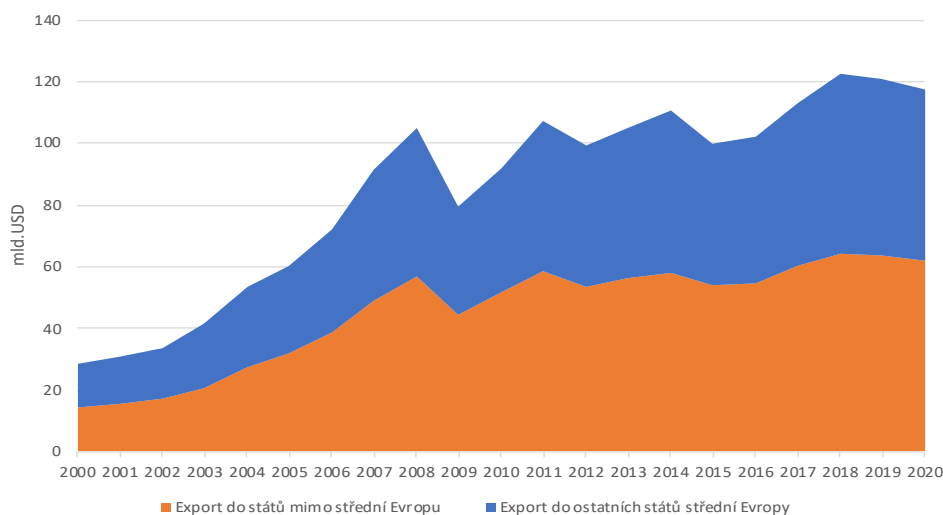
Obrázek 70 Bilance zahraničního obchodu Slovenska se zeměmi střední Evropy v letech 2000-2020, v mld. USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

6.2.8 Maďarsko

Maďarsko se řadí jako 37. nejbohatší země ze 133 zkoumaných a v žebříčku Indexu ekonomické složitosti se řadí na 9. pozici. Celkový počet obyvatel v roce 2020 byl 9,75 milionu obyvatel a na jednoho obyvatele připadalo 15 980 USD. Za posledních pět let činil nárůst HDP na jednoho obyvatele v průměru 2,5 %. V roce 2020 činila celková hodnota vývozu Maďarska 140 mld. USD a v ročním průměru během posledních pěti let vývoz narůstal o 2,8 %. Oproti tomu import v roce 2020 činil 126 mld. USD. U Maďarska tedy zaznamenáváme kladnou bilanci zahraničního obchodu (The Atlas of Economic Complexity, 2023h).

Export

V případě exportu Maďarska lze vidět, že převyšuje export do států mimo střední Evropu. Avšak zpočátku sledovaného období nebyl rozdíl až tak viditelný a export do střední Evropy tvořil 50 % exportu. Po roce 2004 ale začal velmi narůstat export za hranice střední Evropy. Nejviditelnější rozdíl mezi exporty zaznamenáváme v roce 2010, kdy export mimo střední Evropu převyšoval o 11,3 mld. USD. V roce 2020 tvoří export do střední Evropy 47 % exportu Maďarska (**Obr. 71**).

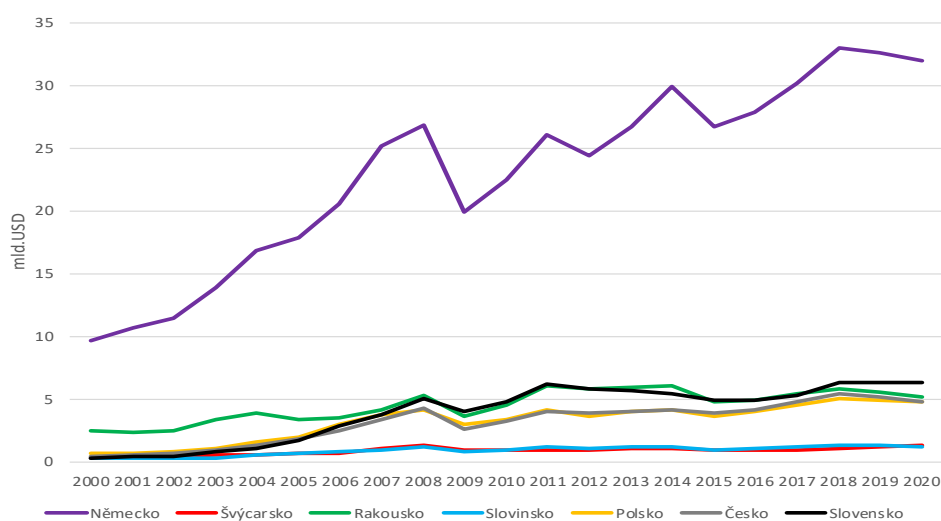
Obrázek 71 Objemy hrubého exportu Maďarska v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Nárůst exportu do střední Evropy pozorujeme v **tab. 17**. V roce 2000 byly v top desítce pouze tři státy ze střední Evropy a v roce 2020 se v přičce nachází už 5 států – Německo, Slovensko, Rakousko, Česko a Polsko. Z tabulky lze vidět, že se export Maďarska soustřeďuje především na evropské státy, a to zejména do Rumunska, u kterého pozorujeme nárůst v exportu oproti roku 2000 o 6 mld. USD. Dalšími evropskými státy, kam směřuje maďarský export jsou Itálie, Francie a Nizozemsko. Mimo Evropu exportuje Maďarsko nejvíce do Spojených států amerických.

Tabulka 17 Top 10 zemí exportu Maďarska v letech 2000, 2010 a 2020 v mld.USD (podkladová data Atlas of economic complexity, vlastní zpracování)

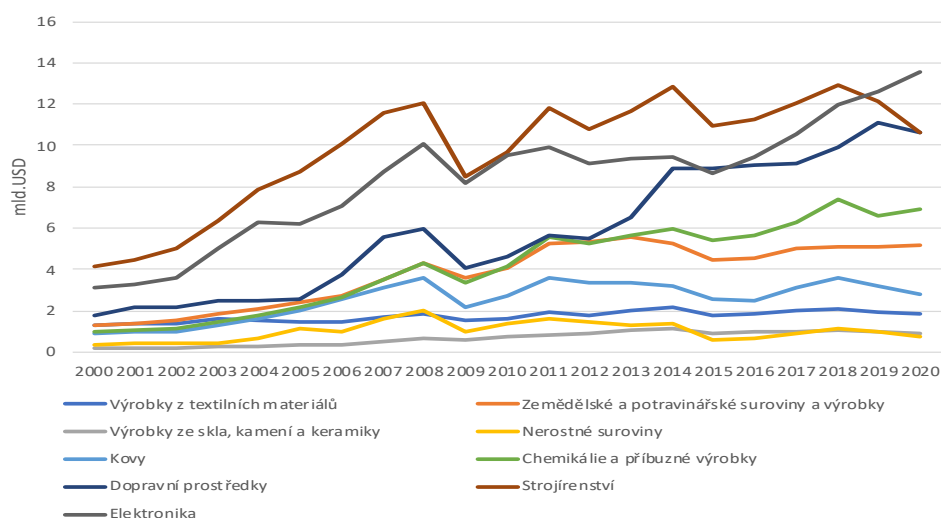
2000	2010	2020
Německo (9,7 mld.USD)	Německo (22,4 mld.USD)	Německo (31,9 mld.USD)
Rakousko (2,4 mld.USD)	Spojené království (5,7 mld.USD)	Rumunsko (6,7 mld.USD)
Spojené státy americké (2,2 mld.USD)	Rumunsko (5,2 mld.USD)	Slovensko (6,3 mld.USD)
Francie (1,7 mld.USD)	Slovensko (4,8 mld.USD)	Itálie (5,8 mld.USD)
Itálie (1,6 mld.USD)	Itálie (4,8 mld.USD)	Rakousko (5,2 mld.USD)
Nizozemsko (1,3 mld.USD)	Rakousko (4,6 mld.USD)	Česko (4,8 mld.USD)
Spojené království (1,1 mld.USD)	Francie (4,3 mld.USD)	Polsko (4,8 mld.USD)
Belgie (1 mld.USD)	Polsko (3,4 mld.USD)	Spojené státy americké (4,3 mld.USD)
Polsko (0,7 mld.USD)	Rusko (3,3 mld.USD)	Francie (4,3 mld.USD)
Rumunsko (0,6 mld.USD)	Česko (3,2 mld.USD)	Nizozemsko (3,7 mld.USD)

Německo je zcela dominantní zemí v oblasti exportu. Téměř 60 % celkového exportu do střední Evropy směřuje právě do Německa. U exportu do Německa lze vidět velký propad v roce 2009, kdy export klesl o téměř 13 mld. USD. Dalšími významnými státy exportu jsou Rakousko a Slovensko, přičemž u Rakouska je pozorován trend poklesu exportu, zatímco export na Slovensko roste a stává se tak druhou nejdůležitější zemí exportu ve střední Evropě. V roce 2000 export na Slovensko tvořil 2 % exportu do střední Evropy a do roku 2020 podíl vzrostl na 11 %. Oproti tomu export do Rakouska v roce 2000 tvořil 17 % a do roku 2020 klesl na 9 % (Obr. 72).

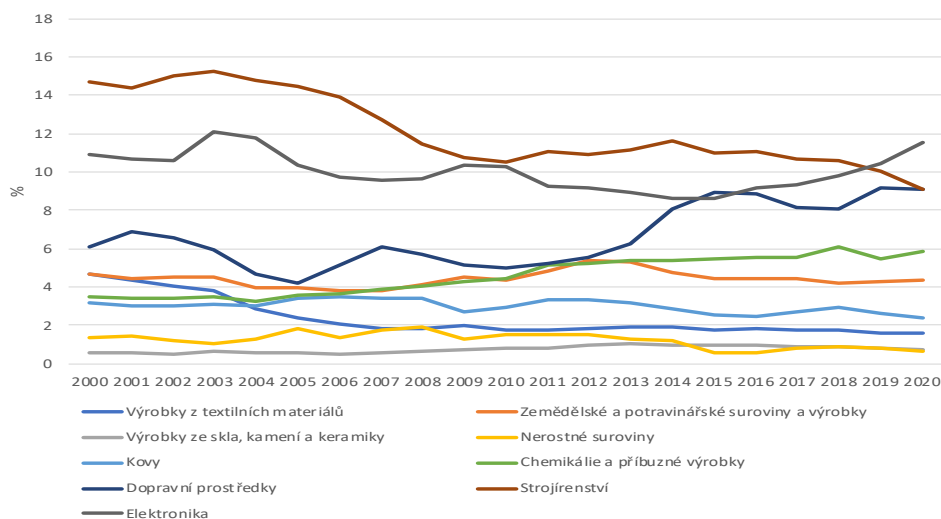

Obrázek 72 Objemy hrubého exportu Maďarska do států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

V případě komoditní struktury exportu Maďarska do ostatních států střední Evropy lze pozorovat několik trendů. První lze pozorovat v případě exportu strojírenství, které v posledních letech vykazuje klesající tendence. Tento efekt je patrný i v zobrazení podílu na celkovém exportu. Podíl na celkovém exportu se snížil z 15 % v roce 2000 na 9 % v roce 2020. Také je nutno podotknout, že export se strojírenstvím výrazně reaguje na situaci na trhu. Poklesy, které jsou zaznamenány, jsou největší ze všech sledujících komodit. Hlavním exportovaným produktem jsou motory a stroje pro automatické zpracování dat. Naopak se zvyšuje export elektroniky, a to nejvýrazněji od roku 2016. V posledních dvou letech export elektroniky převyšuje nad exportem strojírenství a stává se nejvíce exportovanou komoditou v rámci střední Evropy. Tento trend potvrzuje i nárůst podílu na celkovém exportu. Nejvíce jsou exportovány monitory, projekory a různé elektrické desky a konzoly. Výrazné nárůsty exportu lze také pozorovat u chemikálií a příbuzných výrobků a dopravních prostředků. I v případě těchto komodit narůstá podíl na celkovém exportu (Obr. 73 a 74).

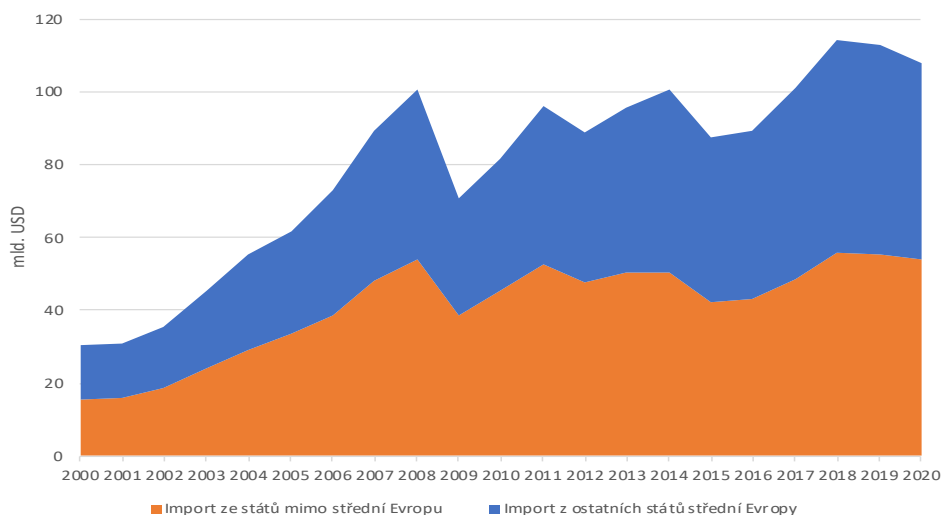
Obrázek 73 Objemy hrubého exportu Maďarska dle komodit do států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Obrázek 74 Podíl exportovaných komodit Maďarska do států střední Evropy na celkovém exportu Maďarska v letech 2000-2020, v %, (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Import

Do roku 2013 byl import zemí mimo střední Evropu výrazně větší než import ze států střední Evropy. Největší rozdíl je patrný v roce 2011, kdy rozdíl dosahoval 9,4 mld. USD. V tomto roce tvořil import ze střední Evropy 45 % celkového importu Maďarska. Od roku 2014 však došlo k obratu a import ze střední Evropy začal narůstat a stal se dominantním. Import ze zemí střední Evropy převyšoval až do roku 2019. V posledním sledovaném roce se zaznamenal pokles importu ze střední Evropy o téměř 4 miliardy USD. I přesto však tvoří v roce 2020 import ze střední Evropy 50 % celkového importu Maďarska (**Obr. 75**).

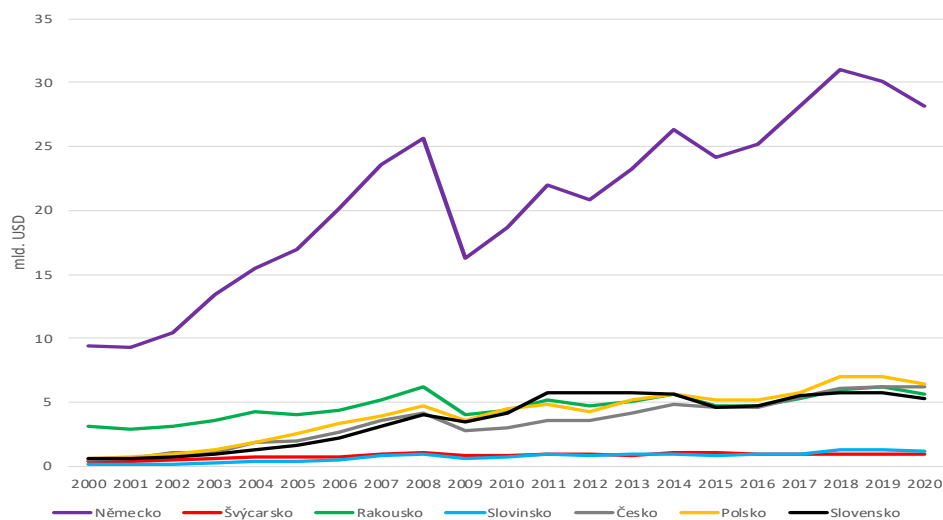
Obrázek 75 Objemy hrubého importu Maďarska v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Podle **tab. 18** v roce 2020 patřilo mezi deset největších importérů pět států ze střední Evropy – Německo, Polsko, Česko, Rakousko a Slovensko. Druhým největším importérem Maďarska je Čína. Čína je také jediným importérem mezi desíti největšími importéry, který se nachází mimo Evropu. Mezi důležité evropské importéry patří Itálie, Nizozemsko, Francie a Rumunsko.

Tabulka 18 Top 10 zemí importu Maďarska v letech 2000, 2010 a 2020 v mld.USD (podkladová data Atlas of economic complexity, vlastní zpracování)

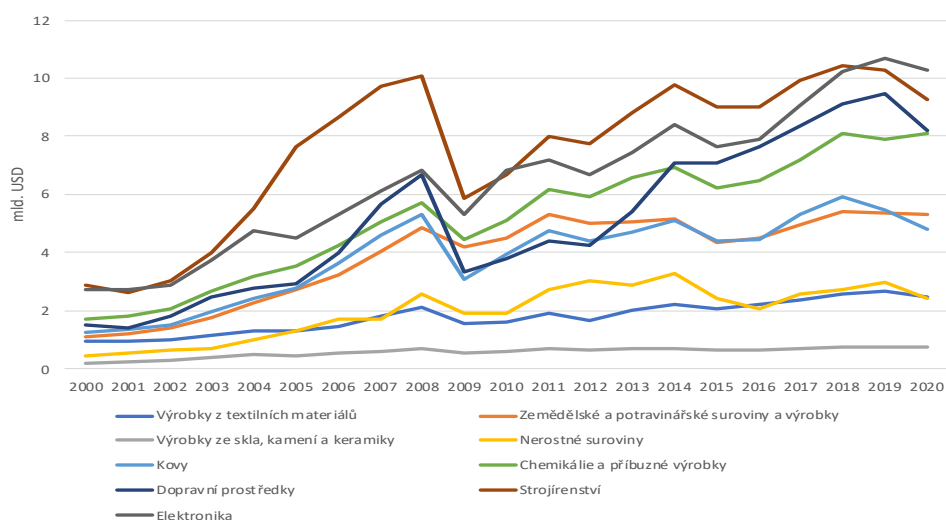
2000	2010	2020
Německo (9,4 mld.USD)	Německo (18,7 mld.USD)	Německo (28,1 mld.USD)
Rakousko (3,1 mld.USD)	Čína (6,5 mld.USD)	Čína (7,4 mld.USD)
Itálie (2,2 mld.USD)	Rusko (6 mld.USD)	Polsko (6,4 mld.USD)
Rusko (2,2 mld.USD)	Polsko (4,5 mld.USD)	Česko (6,2 mld.USD)
Francie (1,5 mld.USD)	Rakousko (4,4 mld.USD)	Rakousko (5,6 mld.USD)
Spojené království (0,9 mld.USD)	Slovensko (4,2 mld.USD)	Slovensko (5,4 mld.USD)
Belgie (0,9 mld.USD)	Itálie (4,1 mld.USD)	Itálie (5 mld.USD)
Nizozemsko (0,9 mld.USD)	Francie (3,5 mld.USD)	Nizozemsko (4,5 mld.USD)
Čína (0,9 mld.USD)	Nizozemsko (3,1 mld.USD)	Francie (4,3 mld.USD)
Japonsko (0,8 mld.USD)	Česko (3 mld.USD)	Rumunsko (3,2 mld.USD)

Během sledovaného období bylo největším importérem Německo, avšak v průběhu let docházelo k významným výkyvům. V posledních dvou letech došlo ke snížení celkového objemu importu z Německa, což ovlivnilo jeho podíl na celkovém importu ze střední Evropy. V roce 2000 tvořil import z Německa 63 % importu ze střední Evropy a do roku 2020 se jeho podíl snížil na 52 %. Na druhé straně je pozorovatelný nárůst importu z Polska, který se stal v roce 2015 druhým největším importérem a po zbytek sledovaného období si svou pozici udržuje. Lze vidět, že v první polovině sledovaného období výraznou část importu tvořil import z Rakouska. V první polovině sledovaného období lze také pozorovat velmi výrazný nárůst importu ze Slovenska, který v letech 2012 dosahoval až 28 % importu ze střední Evropy. Stejně tak lze pozorovat nárůst importu z České republiky, který v posledních sledovaných letech tvořil až 22 % importu ze střední Evropy (**Obr. 76**).

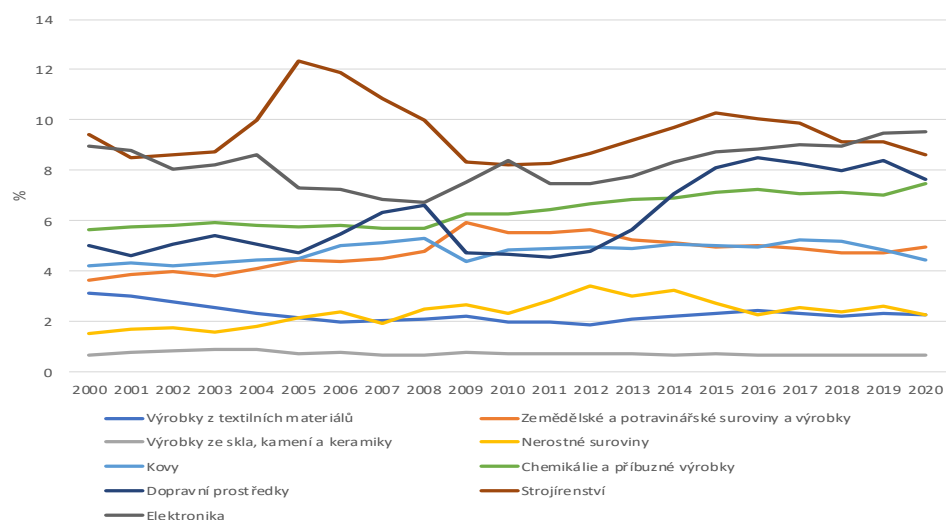

Obrázek 76 Objemy hrubého importu Maďarska ze států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

V případě komoditní struktury importu lze pozorovat velmi výrazný nárůst importu strojírenství do roku 2008. Mezi roky 2000-2008 narostl import se strojírenstvím o 7 mld. USD. Po tomto roce import se strojírenstvím poklesl a už nedosahoval tak vysokých hodnot, jako v roce 2008. Oproti tomu sledujeme v posledních dvou sledovaných letech zvyšování importu elektroniky. V roce 2020 je hodnota importu elektroniky 10,3 mld. USD a stává se tak nejvíce importovanou komoditou ze střední Evropy do Maďarska. Nejvíce jsou importovány elektronické obvody. Také lze pozorovat nárůst chemikálií a příbuzných výrobků a dopravních prostředků (**Obr. 77 a 78**).

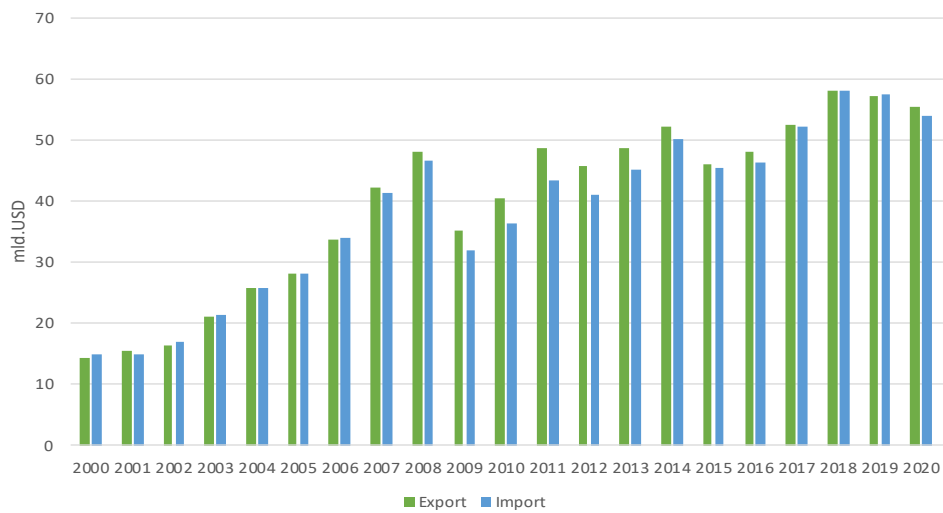
Obrázek 77 Objemy hrubého importu Maďarska dle komodit ze států střední Evropy v letech 2000-2020, v mld.USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Obrázek 78 Podíl importovaných komodit Maďarska ze států střední Evropy na celkovém importu Maďarska v letech 2000-2020, v %, (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

Bilance zahraničního obchodu

Do roku 2006 se bilance zahraničního obchodu Maďarska se státy střední Evropy vyvíjela záporně, s výjimkou roku 2001, kdy převažoval export nad importem o 0,57 mld. USD. Nicméně od roku 2007 až do roku 2019 lze pozorovat nárůst exportu do střední Evropy, a tedy kladnou bilanci zahraničního obchodu (**Obr. 79**).

Obrázek 79 Bilance zahraničního obchodu Maďarska se zeměmi střední Evropy v letech 2000-2020, v mld. USD (podkladová data The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování)

7 DISKUZE

Provedená analýza přinesla jasný přehled o zahraničním obchodě zemí střední Evropy. Nejprve byl zkoumán region střední Evropy jako celek. Z celkové analýzy vyplývá, že zahraniční obchod v tomto regionu od roku 2000 stále roste, přičemž zcela největší nárůst byl zaznamenán do roku 2009. Celkově narostl zahraniční obchod do roku 2020 o 574,82 mld. USD, což představuje procentuální nárůst o 284 % od roku 2000. Lze také pozorovat několik výkyvů v průběhu let. Tyto výkyvy dokazují, jak silně zahraniční obchod reaguje na vnější faktory, které jej ovlivňují. Nejvíce byl zahraniční obchod zasažen v roce 2009, kdy byly trhy zasaženy finanční krizí. Mezi další milníky, které ovlivnily zahraniční obchod, patří také migrační krize, sankce uvalené na Rusko, geopolitické napětí mezi USA a Čínou a zejména také pandemie COVID-19.

Z hlediska teritoriální struktury je absolutně největším lídrem Německo. Z počátku sledovaného období bylo na druhém místě Rakousko. Avšak zejména v posledních letech začal narůstat export z Polska a Česka, které se tak dostávají na druhé a třetí místo. Nejmenší podíl na zahraničním obchodě má Slovinsko. Z analýzy vyplývají také nejdůležitější partneři mimo střední Evropu: Francie, Spojené státy americké, Spojené království, Nizozemsko, Itálie a v neposlední řadě také Čína, u které je zpozorován velmi výrazný nárůst obchodních toků. Z hlediska komoditní struktury se v regionu střední Evropy nejvíce obchoduje se strojírenstvím, které v průměru tvoří 20 % obchodu ve střední Evropě. Velmi výrazně však narůstá obchod s chemikáliemi a příbuznými výrobky, které v roce 2020 dosahují podobných hodnot jako strojírenství. Nejméně se ve střední Evropě obchoduje s nerostnými surovinami a výrobky ze skla, kamení a keramiky.

Dále byla provedena analýza za každý stát jednotně. Prvně byl sledován zahraniční obchod Německa. I přesto, že Německo je lídrem v regionu střední Evropy, jeho export i import se orientuje především na státy mimo střední Evropu. Nejvíce exportuje Německo ze střední Evropy do Polska, u něhož je pozorován zcela největší nárůst, a to také v případě importu. Dalšími důležitými partnery jsou také Rakousko a Švýcarsko. Z hlediska komoditní struktury je hlavní exportovanou komoditou Německa strojírenství a chemikálie a příbuzné výrobky. Druhou analyzovanou zemí bylo Švýcarsko. Rovněž v případě Švýcarska lze pozorovat orientaci na státy mimo střední Evropu. V regionu střední Evropy exportuje Švýcarsko nejvíce do Německa a Rakouska, ale zejména v posledních letech se významným partnerem stává také Slovinsko. Švýcarský export se skládá hlavně z chemikálií a příbuzných výrobků

(farmaceutické produkty) a strojírenství (hodinky, lékařské přístroje). Třetí analyzovanou zemí bylo Rakousko, jehož export do střední Evropy tvoří téměř polovinu exportu a to 49 %. Největším partnerem je Německo, přičemž je zaznamenán nárůst zejména u Polska a Česka. Export Rakouska se soustřeďuje především na strojírenství a chemikálie a příbuzné výrobky, u kterých je zaznamenán nárůst. V případě importu se však Rakousko orientuje více na ostatní státy střední Evropy. Další analyzovanou zemí bylo Česko, které se jak u exportu, tak u importu, výrazně orientuje na státy střední Evropy. Nárůst je zaznamenán především u Slovenska, Polska a Maďarska. Česko je důležitým exportérem strojírenství a dopravních prostředků. Dalším státem analýzy bylo Slovinsko. Z analýzy vyplývá, že se Slovinsko na zahraničním obchodě ve střední Evropě podílí nejméně. Export a import se soustřeďují především na státy mimo střední Evropu. Největším obchodním partnerem je Německo a v posledních letech byl vyzorován zvýšený obchod se Švýcarskem. Z počátku sledovaného období tvořily hlavní část exportu výrobky z textilních materiálů, avšak v posledních letech se slovinský export soustřeďuje především na chemikálie a příbuzné výrobky a dopravní prostředky. Následujícím státem analýzy bylo Polsko, u něhož je zaznamenána u exportu a importu převaha ze států mimo střední Evropu. Nejvíce exportuje Polsko do Německa a velmi důležitým obchodním partnerem se v posledních letech stává Česko. Polsko je důležitým exportérem zemědělských a potravinářských výrobků a surovin. Předposledním analyzovaným státem bylo Slovensko. V případě Slovenska u exportu a importu převažují státy ze střední Evropy. Největším obchodním partnerem je Německo, ale důležitou roli hrají státy Visegrádské čtyřky – Polsko, Maďarsko a Česko. Export Slovenska do střední Evropy je tvořen především dopravními prostředky. Posledním státem analýzy bylo Maďarsko. Maďarsko vyváží více za hranice střední Evropy, zatímco import převažuje ze států střední Evropy. Až do roku 2018 bylo Maďarsko důležitým exportérem strojírenství, avšak v posledních letech se export soustřeďuje více na elektroniku.

Lze pozorovat, že menší státy jako Česko, Slovensko, Maďarsko či Rakousko se soustřeďují více na státy střední Evropy, zatímco Německo, Polsko a Švýcarsko se soustřeďují na státy mimo střední Evropu. Výjimkou je Slovinsko, které sice můžeme zařadit mezi menší státy, ale obchodní vztahy převažují se státy mimo střední Evropu.

Z analýzy vyplývá propojenost obchodních vztahů mezi německy mluvícími státy – Rakouska, Německa a Švýcarska. Dále také propojenost států Visegrádské čtyřky (Česko, Slovensko, Maďarsko, Polsko), u kterých lze pozorovat nárůst obchodních vztahů, což potvrzují také studie

Kovárníka a Hamplové (2016) a Kiss (2018). Slovinsko udržuje obchodní vztahy zejména s Německem a v posledních letech také se Švýcarskem.

Zahraniční obchod je jedním z nejdůležitějších aspektů moderní globální ekonomiky. V zemích střední Evropy se v posledních letech zahraniční obchod výrazně zvýšil. Existuje několik faktorů, které přispívají k tomuto růstu.

Prvním důvodem je liberalizace obchodu v rámci Evropské unie. Většina zemí střední Evropy vstoupily do EU v roce 2004, což jim umožnilo využívat jednotného trhu EU a těžit se z volného pohybu zboží a služeb. To zvýšilo zahraniční obchod těchto zemí s ostatními členskými státy EU.

Dalším faktorem je rozvoj infrastruktury, zejména silniční a železniční sítě, která usnadňuje přepravu zboží. V posledních letech byly v zemích střední Evropy investovány velké částky do modernizace a rozšíření těchto sítí, což usnadňuje přepravu zboží.

Třetím důvodem je rozvoj digitální ekonomiky, která umožňuje firmám efektivněji uskutečňovat zahraniční obchod. Digitální technologie také umožňují firmám efektivněji spravovat své dodavatelské řetězce a logistiku.

Nicméně, s rostoucím zahraničním obchodem přicházejí i určité výzvy. Konkurence z jiných zemí může mít negativní dopad na místní průmysl a zaměstnanost. Zahraniční obchod také znamená závislost na světových trzích, které mohou být nestabilní. Proto je důležité, aby vlády a podniky v zemích střední Evropy spolupracovaly a přijímaly opatření, která minimalizují tyto rizika.

8 ZÁVĚR

Analýzou zahraničního obchodu ve střední Evropě bylo prokázáno, že zahraniční obchod v tomto regionu v průběhu let narůstá. Obchod ve střední Evropě v průběhu let ovlivnilo několik vnějších faktorů, které zapříčinily jeho pokles. Největší pokles byl zaznamenán v roce 2009 a to z důvodu globální finanční krize. I přes narůstající zahraniční obchod analýza prokázala, že z celkového pohledu na zahraniční obchod, je do střední Evropy více dováženo ze států mimo střední Evropu a stejně je tomu také v případě importu. U importu lze však pozorovat mírně větší orientaci na střední Evropu než u exportu. Největší partneři mimo střední Evropu jsou Francie, Spojené království, Spojené státy americké, Nizozemsko a Itálie. Analýza také ukazuje nárůst obchodních vztahů s Čínou.

Největším lídrem v regionu je Německo následováno Polskem a Českem, u kterých v průběhu celého sledovaného období zaznamenán velmi výrazný nárůst. Z počátku sledovaného období bylo druhým největším exportérem ve střední Evropě Rakousko, avšak v důsledku již zmiňovaného nárůstu ze strany Polska a Česka se stává až čtvrtým státem v pořadí. Nejméně se na trhu ve střední Evropě angažuje Slovinsko.

Nejvíce obchodovanou komoditou ve střední Evropě je strojírenství, u kterého je zaznamenán v posledních letech pokles, a naopak narůstá obchod s chemikáliemi a příbuznými výrobky. Z analýzy vyplývá, že obchod se strojírenstvím silně reaguje na vnější faktory, které ovlivňují zahraniční obchod, neboť právě u této komodity jsou zaznamenány jedny z největších výkyvů. Nejméně se na trzích ve střední Evropě obchoduje s výrobky z textilních materiálů, nerostnými surovinami a výrobky ze skla, kamení a keramiky.

Strojírenství tvoří významnou část exportu u Německa, Rakouska, Česka a Maďarska. Dalším důležitým exportérem strojírenství je Polsko, avšak více se export Polska soustřeďuje na zemědělské a potravinářské výrobky a suroviny. Důležitými exportéry chemikálií a příbuzných výrobků jsou Švýcarsko a Slovinsko, přičemž v posledních letech roste také export chemikálií a příbuzných výrobků z Rakouska.

Co se týče provázanosti mezi státy, z analýzy vyplynuly silné obchodní vztahy mezi německy mluvícími zeměmi – Německa, Rakouska a Švýcarska. Další skupinou jsou státy Visegrádské čtyřky – Polsko, Maďarsko, Slovensko a Polsko, u kterých pozorujeme velké propojení a také nárůsty obchodních vztahů během sledovaného období. Do ani jedné ze skupin nelze zařadit Slovinsko, které má nejsilnější vztahy s Německem a zejména v posledních letech narůstají také vztahy se Švýcarskem.

9 SUMMARY

The main goal of the work was to analyze the foreign trade of Central European countries since 2000 and to characterize the changes in volume and structure. The aim of the work was to identify the specifics of individual business partners, to identify trends of changes in the overall volume and structure, and to analyze the internal interconnectedness of the Central European states. The work consists of two parts - theoretical and practical. In the theoretical part, the concept of Central Europe was introduced, then the historical development of individual states and their integration into the European Union were described. Subsequently, basic concepts were described - export, import and balance of foreign trade. The practical part consists of two smaller parts. First, the foreign trade of Central Europe as a whole was analyzed. Germany was found to be the largest player in the region. The analysis shows that the share of trade from Austria is decreasing, and on the contrary, trade from Poland and the Czech Republic, which are becoming important exporters next to Germany, is growing. Most of the markets in Central Europe trade in engineering, and trade in chemicals and related products is also growing. An analysis of individual states was then carried out. This analysis showed that Germany, Austria, the Czech Republic and Hungary are the largest exporters of engineering. Chemicals and related products are exported by Switzerland and Slovenia, and the export of chemicals from Austria has also been growing in recent years. Poland is an important exporter of agricultural and food products and raw materials in the region. As far as relations between states are concerned, the analysis showed that German-speaking states - Germany, Austria and Switzerland - trade the most with each other. The second group consists of the Visegrad Four states - Poland, the Czech Republic, Hungary and Slovakia - whose trade relations are increasing. Slovenia cannot be included in any group within the analysis, but its largest trading partner from Central Europe is Germany, and trade with Switzerland has also been increasing in recent years.

10 ZDROJE

Bauerová (2018): The V4 and European integration. *Politics in Central Europe*, 14.2: 121-139.

Breitenbach, Chisadza, Clance (2022): The Economic Complexity Index (ECI) and output volatility: High vs. low income countries. *The Journal of International Trade & Economic Development*, 2022, 31.4: 566-580.

Černoch (2003): *Cesta do EU: východní rozšíření Evropské unie a Česká republika v období 1990-2004*. Linde Nakl.

Deardorff, Stern, Robert M. (2002): What you should know about globalization and the World Trade Organization. *Review of International Economics*, 2002, 10.3: 404-423.

EDA (2015): *Die Schweiz im Kalten Krieg* [online, cit. 25.10.2022]. Dostupné z: https://www.eda.admin.ch/dam/PRS-Web/de/dokumente/ch-kalten-krieg_DE.pdf

Éltető (2014): *Foreign trade trends in the EU10 countries*. 2014.

European Parliament (2009): *Bilateral agreement Switzerland-EU*, European Parliament [online, cit. 10.12.2022] Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/deea/dv/2203_07/2203_07en.pdf

Euroskop (2023): *Zahraníčí a bezpečnost* [online, cit. 04.02.2023]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/evropska-unie/politiky-eu/zahranici-a-bezpecnost/vnejsi-vztahy/nejdulezitejsi-organizace/esvo/>

Euroskop a) (2022): *Hlavní strana - Euroskop* [online, cit. 25.10.2022]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/evropska-unie/encyklopedie-eu/eu-od-a-do-z/c-d/>

Euroskop c) (2022): *Historie vnitřního trhu - Euroskop* [online, cit. 08.12.2022]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/evropska-unie/vnitri-trh/historie-vnitriho-trhu/>

Eurostat (2023): *Glossary: Trade balance - Statistics Explained*[online, cit. 03.03.2023]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Glossary:Trade_balance

Eurostat a) (2022): *Overview - International trade in goods – Eurostat* [online, cit. 21.06.2022]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/international-trade-in-goods/overview>

- Evropská centrální banka (2005): Trade integration od Central and Eastern European countries [online, cit. 21.06.2022]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp545.pdf>
- Evropská unie (2022): Historie EU – 2000–09 [online, cit. 21.06.2022]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/2000-09_cs
- Evropský parlament (2022): Evropský hospodářský prostor (EHP), Švýcarsko a Sever | [online, cit. 10.10.2022]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/169/the-european-economic-area-eea-switzerland-and-the-north>
- Gorzela (2019): Social and economic development in central and eastern Europe: stability and change after 1990. Routledge, 2019.
- Had, Urban (2000): Evropská společenství: první pilíř Evropské unie. 2. rozš. a upr. vyd. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 165 s. ISBN 8085864886.
- Hausmann, et al. (2014): The atlas of economic complexity: Mapping paths to prosperity. MIT Press, 2014.
- HDG (2023): Nachkriegsjahre. Stiftung Haus der Geschichte der Bundesrepublik Deutschland [online]. Copyright © Stiftung Haus der Geschichte der Bundesrepublik Deutschland [online, cit. 16.04.2023]. Dostupné z: <https://www.hdg.de/lemo/kapitel/nachkriegsjahre>
- Hlaváček, Spáčilová (2006): Historie, současnost a perspektivy Mezinárodního měnového fondu.
- IMF (2022): Export diversification and Quality. International Monetary Fund. [online, cit. 21.06.2022]. Dostupné z <https://www.imf.org/external/datamapper/datasets/SPRLU>
- Jahůdková (2006): Bilaterální smlouvy Švýcarsko-EU: Faktická integrace?
- Karpová (2010): Vývoj ekonomik zemí střední a východní Evropy v kontextu světové ekonomické krize. Současná Evropa, 2010, 2010.1: 85-107.
- Kiss (2018): The economic development of the Visegrad Four in the last 15 years in the European Union. The Romanian Economic Journal, 2018, 21.67: 52-62.
- Kolman et al. (2003): Cross-cultural differences in Central Europe. Journal of Managerial Psychology, 2003, 18.1: 76-88.
- Kovárník a Hamplová (2016): The analysis of foreign trade development in the countries of Visegrad Four. XIX. MEZINÁRODNÍ KOLOKVIUM, 2016, 240.

- Krejčí (2000): Geopolitika středoevropského prostoru: horizonty zahraniční politiky České republiky a Slovenské republiky. Ekopress, 2000.
- Křen (2019): Čtvrt století střední Evropy: visegrádské země v globálním příběhu let 1992-2017. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-3977-2.
- Kubát (2001): Východní rozšíření Evropské Unie: východiska, stav, perspektivy. Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity.
- Kubišta (2009): Mezinárodní ekonomické vztahy. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk
- Kučerová (2015): Střední Evropa. Komparace vývoje středoevropských států. Praha: Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-3067-0.
- Maňák (2000): 100 otázek a odpovědí o Evropské unii. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 2000, 84 s. Průvodce EU. ISBN 8085864770
- Ministerstvo zahraničních věcí České republiky (2022): Středoevropská iniciativa [online, cit. 29.09.2022]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_evrope/cei_stredoevropska_iniciativa/index.html
- Orbán (2020): The International Visegrad Fund.
- Plchová (2003): Středoevropská dohoda o volném obchodě-CEFTA, 47 s. ISBN: 80-245-0480-4
- Republic of Slovenia (2023): A short history of Slovenia [online, cit. 01.03.2023]. Dostupné z: <https://www.gov.si/en/news/2021-04-14-a-short-history-of-slovenia/>
- Richter (1994): Life Without CMEA: Foreign Trade in Eastern and Central Europe. International trade and restructuring in Eastern Europe, 1994, 183-210.
- Rupnik (1990): Central Europe or Mitteleuropa?. Daedalus, 1990, 249-278.
- Sinnhuber (1954): Central europe: Mitteleuropa: Europe centrale: An analysis of a geographical term. Transactions and Papers (Institute of British Geographers), 1954, 20: 15-39.
- Strobl (2014): Österreich in der Zweiten Republik: ein Land im Wandel [online, cit. 29.09.2022]. Dostupné z: https://www.verlagdrkovac.de/volltexte/7724/7724_Strobl-Oesterreich_in_der_Zweiten_Republik.pdf

Switzerland's European policy (2021): Bilateral Agreements II. [online, cit. 10.12.2022]
Dostupné z: <https://www.eda.admin.ch/europa/en/home/europapolitik/ueberblick/bilaterale-2.html>

Štěrbová (2013): Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-4694-4.

The Atlas of Economic Complexity (2022): The Atlas of Economic Complexity [online].
Dostupné z: <https://atlas.cid.harvard.edu/what-is-the-atlas>

The Atlas of Economic Complexity a) (2023): Country profiles – Germany [online, cit. 01.03.2023]. Dostupné z: <https://atlas.cid.harvard.edu/countries/61>

The Atlas of Economic Complexity b) (2023): Country profiles – Switzerland [online, cit. 01.03.2023]. Dostupné z: <https://atlas.cid.harvard.edu/countries/41>

The Atlas of Economic Complexity c) (2023): Country profiles – Austria [online, cit. 01.03.2023]. Dostupné z: <https://atlas.cid.harvard.edu/countries/15>

The Atlas of Economic Complexity d) (2023): Country profiles – Czechia [online, cit. 01.03.2023]. Dostupné z: <https://atlas.cid.harvard.edu/countries/59>

The Atlas of Economic Complexity e) (2023): Country profiles – Slovenia [online, cit. 01.03.2023]. Dostupné z: <https://atlas.cid.harvard.edu/countries/207>

The Atlas of Economic Complexity f) (2023): Country profiles – Poland [online, cit. 01.03.2023]. Dostupné z: <https://atlas.cid.harvard.edu/countries/177>

The Atlas of Economic Complexity g) (2023): Country profiles – Slovakia [online, cit. 01.03.2023]. Dostupné z: <https://atlas.cid.harvard.edu/countries/206>

The Atlas of Economic Complexity h) (2023): Country profiles – Hungary [online, cit. 01.03.2023]. Dostupné z: <https://atlas.cid.harvard.edu/countries/102>

The ESS Vision (2020): Building the future of European statistics. In: 21st Meeting of the [online, cit. 13.10.2022]. Dostupné z: https://www.scb.se/contentassets/75b53a9a915d4281b11c722c5f2178a6/ess-vision-2020_v2.pdf

The Visegrad Group (2022): The Czech Republic, Hungary, Poland and Slovakia News [online, cit. 13.10.2022]. Dostupné z: <https://www.visegradgroup.eu/historie>

Thomas, Mikulan (2009): Válka v Jugoslávii: Slovinsko a Chorvatsko 1991-95. Grada Publishing as, 2009.

Veber (2012): Dějiny sjednocené Evropy: od antických počátků do současnosti. 3., dopl. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, 830 s. ISBN 978-80-7422-183-5.

Visegrad Fund (2000): AGREEMENT CONCERNING THE ESTABLISHMENT OF THE INTERNATIONAL VISEGRAD FUND [online, cit. 21.06.2022]. Dostupné z: https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/uploads.mangoweb.org/shared-prod/visegradfund.org/uploads/2018/12/IVF_statute.pdf

Wandycz (1998): Střední Evropa v dějinách. Od středověku do současnosti. Cena svobody. Praha: Academia, 1998.

WCO (2023): What is the Harmonized System (HS) [online, cit. 21.06.2022]. Dostupné z: <https://www.wcoomd.org/en/topics/nomenclature/overview/what-is-the-harmonized-system.aspx>

Winiacki (2000): Solving foreign trade puzzles in post-communist transition. Post-Communist Economies, 2000, 12.3: 261-278.

Winiacki (2002): Transition economies and foreign trade. Routledge, 2002.

World Bank a) (2022): World About us | Data. World Bank Open Data [online, cit. 21.06.2022]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/about>

World Bank b) (2022): About the Trade and International Integration Research Program. [online, cit. 21.06.2022]. Dostupné z: <https://www.worldbank.org/en/research/brief/trade-international-integration-about-us>

WTO Stats (2022): WTO Stats [online, cit. 21.06.2022]. Dostupné z: https://timeseries.wto.org/assets/UserGuide/TechnicalNotes_en.pdf

PŘÍLOHY

Vázané přílohy:

Příloha A: Mapa střední Evropy znázorňující HDP/obyvatele

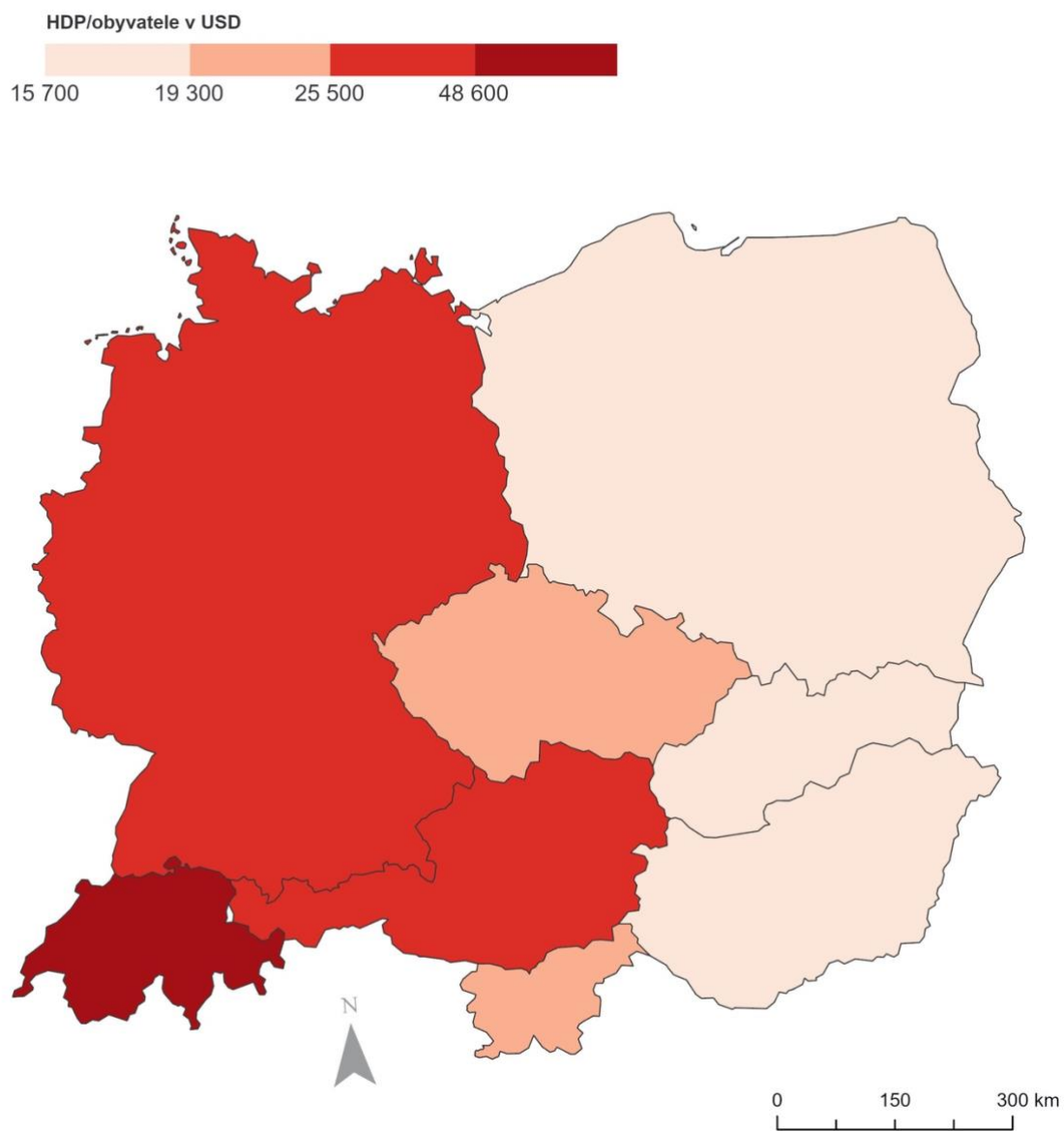
Příloha B: Mapa bilance zahraničního obchodu států střední Evropy v roce 2020

Volné přílohy:

Příloha C: Tabulka hodnot exportu a importu států střední Evropy

Příloha D: Matice zahraničního obchodu střední Evropy

Příloha A: Mapa střední Evropy znázorňující HDP/obyvatele, zdroj: The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování

Příloha B: Mapa bilance zahraničního obchodu států střední Evropy v roce 2020, zdroj: The Atlas of Economic Complexity, vlastní zpracování

